



Тема: точні у деталях

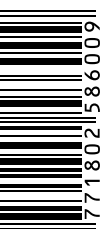
Китайська загроза

Український кібернетичний прорив

Справа Тимошенко — Error fatal



09



9 771802 158600 9

В нашому просторі





Фото:
Петро
Андрусечко

„Український журнал“
www.ukrzurnal.eu

Інформаційний культурно-політичний
місячник для українців у Чехії, Польщі
та Словаччині

№ 9 (68), 2011, рік шостий

Видає: РУТА, e-mail: ukrzur@seznam.cz

Редколегія:

Петро Андрусечко (головний редактор)

Прага – Ленка Віх (керівник проекту),

Богдан Колчак, Валентина Люля,

Інна Біланін, Богдан Зілінський,

Рене Кочік, Яна Леонтієва

Варшава – Ростислав Крамар,

Петро Тима, Анна Коженювська-Бігун,

Ярослав Присташ

Праяшів – Олесь Мушинка

Київ – Богдана Матіяш

Львів – Анастасія Левкова,

Богдан Бачинський

Коректор: Надія Іздрік

Художнє оформлення

та верстка: Ондра Гулеш

Дистриб'ютор: CZ Press spol. s.r.o.

Часопис видається за фінансового
сприяння Міністерства культури ЧР

За достовірність викладених фактів
відповідає автор статті.

Редакція залишає за собою право
не у всьому погоджуватися з думками
і поглядами авторів, скорочувати
матеріали і виправляти мову.

Рукописи не повертаються.

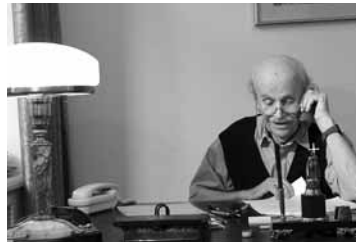
Реєстрація: MK ČR E 16026
ISSN 1802-5862

вдома на чужині

- 7 Ігор Ісаєв
Некомпетентність і симулякри болю
- 8 Лубош Палата
Євро: квиток на Ноїв ковчег
- 9 Алла Лазарева
Китайська загроза

гості

- 10 Богдан Гаврилишин:
„Я не вірю, що люди, які є при владі зараз, можуть
провести Україну через необхідну трансформацію“



І я не потрапив у пастку економістів, які засліплені лише тим, як придумати формулу, щоб було легше спекулювати і отримати за неї Нобелівську премію. Вони не розуміють співвідношення між валовим продуктом і почуттям добробуту в населення.

тема: точні у деталях

- 12 Едуард Кузнєцов
Високотехнологічна і прибуткова галузь
- 15 Андрій Портнов
Кучма у ракетному місті
- 16 Анатолій Бондаренко
Український кібернетичний прорив
- 19 Богдан Олексюк
Співпраця заради глобальної безпеки
- 20 Сергій Згурець
Крила України



Авіапром України, перебуваючи у державній власності, і надалі залишається заручником байдужості чиновників, які просто неспроможні осягнути глибину проблем та оцінити перспективи української авіації.

- 22 Томаш Йоганек
Чеський авіапром врятовує Схід
- 23 Катерина Іванчак
Українські „руки“ Голлівуду
- 24 Михайло Олешко
Ebook по-нашому
- 25 Денис Мураховський
Електронний підручник
- 26 Ігор Ісаєв
Бізнес-планшети і телефони для пенсіонерів
- 28 Павло Бальковський
Автофантастика
- 30 Томаш Йоганек
Земля обітована автомобільної промисловості

www.ukrzurnal.eu

з краю

- 32 Альбіна Трубенкова
Справа Тимошенко – Error fatal
- 35 Александр Рар
В Європі розуміють, що Тимошенко –
не безневинна жертва
- 36 Тарас Березовець
„...це гра не тільки проти Тимошенко,
але й проти Януковича”
- 37 Оксана Забужко:
„Ув’язнення Тимошенко... десь за лаштунками
йде гра у поділ газових ринків”



Справа ж не в ній, і навіть не в тому, як її судять. Справа в тому, що першою, майже блискучо, відреагувала Росія. Далі – європейська реакція: в списку захисників Тимошенко зразу ж з’явилося ім’я Карла Більдта – одного з акціонерів „Газпрому”, головного лобіста „Нордстріму” в шведському уряді.

- 41 Олександр Бойченко
Повний цикл
- 42 Михайло Самусь
Чи з’єднає НІТКА Україну та Росію?

культревю

- 44 Олег Лишега:
„Кожен поет носить на собі якусь
невидиму гору...”
- 47 Олег Лишега
Він, Хлопець
- 48 письменницька колонка
Маріанна Кіяновська
Про танці і ні про що
- 49 Юрко Іздрик
ЗАГРОЗА ГРОЗИ
- 50 Тамара Злобіна
Катерина з Богданівки
- 51 Олег Коцарев
Умань: не тільки парк!
- 53 музика
- 54 рецензії та анотації

УЖ у мережі Facebook!

„Український журнал” уже доступний в мережі Facebook, де для всіх охочих відкрито простір для дискусій та коментарів стосовно актуальних та архівних номерів нашого часопису. Окрім сторінки „Український журнал”, пропонуємо також відвідати групу „Фільми України / Films of Ukraine”, де можна ознайомитись з актуальною інформацією про перегляди українського кіно в Празі та про закордонні фестивалі й акції, в рамках яких презентуються українські фільми.



Наш читачу!

» Технологічна відсталість країн, які вийшли з комуністичної системи – доволі розповсюджений стереотип, який, ніде правди діти, часто підтверджується. Однак є галузі, в яких не все так погано. Звичайно, Україна, Чехія або Польща не подарували світові Біла Гейтса, ідеї якого суттєво вплинули на розвиток світу впродовж останніх десятиліть, проте хто знає, що чекає нас завтра? А сьогодні варто похвалитися здобутками.

Чехія відома своїми автомобілями: у цій галузі чеський автопром має давні традиції. Гарним реноме тішається польські інформатики, а весь польський е-бізнес оцінюється у 8,5 млрд. євро, що перевищує навіть традиційну для Польщі галузь – видобуток корисних копалин. Ще цікавіше виглядає ситуація в Україні. Роками ми схильні описувати ситуацію крізь призму політичних і економічних невдач. Проте українці мають чимало прикладів використання і вироблення сучасних технологій. Наприклад, Україна займає п’яте місце у списку держав, що мають космічну промисловість. Упродовж двадцяти років незалежності українські ракети стартували 120 разів, вносячи на орбіту супутники різних країн. Кожна гривня, вкладена у космос, приносить Україні десять гривень прибутку. Оглядаючи голлівудську суперпродукцію, більшість напевне не здогадається, що її реалізація не обходиться без спеціальних кранів, які народжуються в київській фірмі. Завдяки цій техніці можна досягти суперефектів. А хто знає, що фірма „Pocketbook Global” з офісом у Києві, яка продукує пристрої для читання електронних книг, конкурує з продуктами „Sony”?

Це лише кілька історій, на прикладі яких ми хотіли показати Україну оптимістичніше. Інша справа, що ці ідеї дуже часто реалізуються не за сприяння, а всупереч владі. Держава не лише не допомагає, а навіть може зашкодити.

У рубриці „З краю”, як завжди, інформація не надто весела. Всі чекають вироку в справі Юлії Тимошенко.

На щастя, дорогий читачу, є гарна нагода відпочити від політики – зазирніть у рубрику „Культревю”. Запрошуємо!

П. Анд.

Легально жити?

➤ 26 серпня президент Польщі Броніслав Коморовський підписав закон про аболіцію. Завдяки йому іноземці, які нелегально проживають в країні, зможуть врешті вийти з „тіньової зони“. Передбачається, що можливістю легалізувати своє перебування у Польщі скористається чимало іноземців, однак чимало залежатиме від інформаційної кампанії: адже аболіція триватиме лише півроку.

Аболіція дає можливість легалізуватися іноземцям, які перебувають на території Польщі безперервно з 20 грудня 2007 року. В її рамках іноземці на 2 роки отримають дозвіл на перебування у Польщі. Впродовж цього часу вони зможуть працювати без окремого дозволу на працевлаштування. Закон набуває чинності 1 січня 2012 року.

За даними Управління з питань іноземців, на території Польщі легально перебуває близько 97 тисяч чужинців, від 50 до 70 тисяч перебувають і працюють тут нелегально.

Попередніми аболіціями в Польщі у 2003 і 2007 роках скористалося загалом близько 4,5 тисяч людей.

Війна рапортів

➤ Помилки в організації польоту, погано навчений екіпаж літака, помилки російських диспетчерів та використання невідповідного висотоміра – це головні причини катастрофи польського урядового літака під Смоленськом 10 квітня 2010 року. Такі висновки 29 липня представила польська комісія, що розслідувала причини авіакатастрофи. За словами голови комісії, міністра внутрішніх справ Єжи Міллера, під Смоленськом була відсутня тісна співпраця між екіпажем Ту-154 і диспетчерською. Міністр внутрішніх справ і адміністрації підкреслює, що помилки були допущені з обох сторін.

Після оприлюднення рапорту польська громадська думка звернула увагу на погану підготовку елітного 36-ого авіаполку, пілоти якого перевозили польських високопосадовців. Відразу після оголошення кінцевого документу польської комісії міністр оборони Польщі Богдан Кліх подав у відставку, а його наступник, Томаш Сємоняк розформував 36-ий авіаполк.

Через кілька днів на польський рапорт відреагував Російський Міждержавний авіаційний комітет, який раніше розслідував причини катастрофи під Смоленськом. Російська сторона підкреслила, що пілоти пішли на посадку через присутність у кабіні генерала Анджея Бласіка, який, мовляв, натякав, що пасажирів номер один потрібна ця посадка. На думку експертів, Москва боїться, щоб до неї не направлялися судові заяви про відшкодування від родин потерпілих.

23 серпня Військова прокуратура Польщі висунула перші обвинувачення у справі смоленської катастрофи. Двоє офіцерів, які у квітні 2010 року, займали керівні посади в 36-му спецполку транспортної авіації, почули 23 серпня звинувачення у невиконанні службових обов'язків. Офіцерам загрожує до трьох років позбавлення волі, проте військові не визнають себе винними.

Нагадаємо, що польський літак Ту-154 розбився під Смоленськом 10 квітня 2010 року. Загинули 96 осіб, в тому числі президент Польщі Лех Качинський.

Ексцентричний польський політик повісився

➤ Анджей Леппер покінчив життя самогубством. Тіло лідера партії „Самооборона“ на мотузці знайшов у приміщенні варшавського будинку цієї політичної сили 5 серпня ввечері зять політика. Попередні результати слідства вказують, що засновник і лідер партії „Самооборона“ звів рахунки з життям, імовірно, через фінансові проблеми. Тим часом, у версії самогубства Леппера сумнівається офіційний Мінськ. Треба додати, що Леппер був єдиним з польських політиків, який визнав результати останніх президентських виборів у Білорусі та активно співпрацював з режимом у Мінську. Так, білоруське державне телебачення кілька разів заявляло, що Леппер загинув при „таємничих обставинах“.

Анджеєві Лепперу було 57 років. Політичну кар'єру він розпочав у 1990-ті роки, організовуючи протести фермерів і блокади автошляхів. У 2000 році він створив партію „Самооборона“ (Samobrona RP), яка згодом увійшла до Сейму. Не всі сприймали дії ексцентричного політика. Під час правління коаліції

„Право і справедливість“–„Самооборона“–„Ліга польських родин“ Анджей Леппер був віце-прем'єр-міністром в урядах Казімежа Марцінкевича та Ярослава Качинського.

9 жовтня у Польщі відбудуться парламентські вибори

➤ Парламентські вибори у Польщі відбудуться 9 жовтня, – оголосив на початку серпня президент країни Броніслав Коморовський. Політичні партії можуть подавати заявки про створення виборчих комітетів до 22 серпня. Таким чином, ця передвиборча кампанія буде найкоротшою за останні два десятиліття польської історії.

Журналіст Андрей Пачобут вийшов на свободу

➤ Суд міста Гродно засудив кореспондента польського видання „Gazeta Wyborcza“ і діяча тамтешньої польської діаспори Андрея Пачобута на три роки позбавлення волі умовно, а відстроченням виконанням вироку на два роки.

Журналіста засудили за зневагу до президента Білорусі. Справа проти Андрея Пачобута стосувалася його статей у польському виданні „Gazeta Wyborcza“ та на одному з опозиційних веб-порталів. Кореспондента було заарештовано у квітні, а закритий судовий процес тривав з 14 червня.

Чому репатріанти не хочуть повертатися до Польщі?

➤ Щороку лише кільканадцять сімей польських репатріантів зі східних республік колишнього Радянського Союзу повертаються на історичну батьківщину. Неурядові організації б'ють на сполох, говорячи про надзвичайну бюрократизованість процедури отримання польського громадянства для тих, кого насильно було виселено. Так, у Казахстані велика кількість етнічних поляків – майже 3 тисячі людей – після спеціальної підготовки, маючи всі документи, чекає на повернення до Польщі, однак польські державні органи зволіка-

ють. Тому наступні польські родини вже не звертаються з проханням про репатріацію до Польщі, а скоріше до Росії чи Німеччини. Росія в деяких випадках видає своє громадянство навіть упродовж місяця. Проблема в тому, що дотації на репатріантів з центрального бюджету отримують місцеві самоврядування. Кошти головним чином скеровуються на забезпечення житлом тих, хто повернувся в Польщу. Однак оскільки муніципалітети мають власні проблеми з розподілом соціального житла для своїх мешканців, то вони не завжди зацікавлені у наданні помешкань для репатріантів.

Прояви фашизму бентежать словаків

» Серпневе святкування одного з найважливіших державних свят Словаччини, 67-ї річниці початку Словацького національного повстання, нагадало про два сумні факти: прямих учасників стає чим далі менше, а головним організаторам повстання, генералу Яну Голіану і Рудолфу Віесту, їхня батьківщина донині не спромоглася поставити жодного пам'ятника. Зате в словацьких містечках потихеньку з'являються пам'ятники словацьким фашистам.

Так, у селі Чакайовце вже стоїть пам'ятник Йозефу Тісо, президентові воєнної профашистської Словацької Держави, якого після війни було засуджено до смертної кари і страчено. А в червні цього року в словацькому містечку Раець відкрито погруддя Фердинанду Дюрчанському. Мер згаданого містечка Ян Рибарик вважає экс-міністра закордонних справ Словацької Держави Ф.Дюрчанського «славним уродженцем», з іменем якого пов'язано «більше позитивного, ніж негативного». Але активісти «Громадянської Хартії 2010» цілком іншої думки. Дюрчанського вважають воєнним злочинцем, а факт, що бюст стоїть на площі СНП – зневагою до повстанців.

«Дюрчанський був ініціатором жорстоких антисемітських законів. Це була людина, яка 1 вересня 1944 року виступила по Словацькому радіо з промовою проти повстання і підтримкою нацистської окупації Словаччини. Цю людину після війни заочно засудили як воєнного злочинця до смертної кари і цей вирок до сьогодні ніхто не скасував», – пояснив активіст Едуард Хмелар.

Повстання словаків проти гітлерівської Німеччини та керівництва тогочасної пронімецької Словацької Держави протрималось у гірських масивах кілька місяців, але було придушене німецькими каральними загонами. Потоплене в крові повстання, окрім воєнного, мало і політичне значення. Після поразки Німеччини Словаччину разом із Чехією – як Чехословаччину – було зараховано до табору переможців над фашизмом.

Словацька школа в Ужгороді

» На початку вересня в Ужгороді відкрився реконструйований Словацький культурний центр і словацько-українська школа, відома в місті як ЗОШ №4. Проект спільно фінансували Україна і Словаччина – кожна зі сторін вклала близько шести мільйонів гривень. Роботи з реконструкції ЗОШ №4 тривали з 2007 року, втім, до кінця 2010-го вони відбувалися повільними темпами, переважно через затримки з фінансуванням.

Чехія має свого посла в Україні

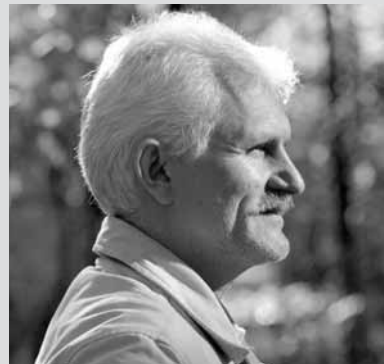
» Більше року Чеська Республіка не мала посла в Україні. Причиною цього було дострокове завершення місії попереднього посла Ярослава Башти, вагання Праги і дипломатичне напруження в чесько-українських відносинах: взаємні звинувачення і видворення дипломатів. Кандидат Праги на посаду посла чекав на схвалення з Києва майже п'ять місяців. З 23 серпня в Києві працює посол Чехії Іван Почух. Досвідчений 50-літній чеський дипломат у першій половині 90-х працював у Міністерстві оборони Чехії, у 1995–1999рр. був, як працівник МЗС, членом чеської дипмісії при ООН, пізніше працював у представництві Чехії в НАТО та в МЗС у Празі на посаді директора департаменту політики безпеки.

Про врегулювання стосунків між Прагою і Києвом свідчить не тільки призначення нового посла, але і поновлення стандартної діяльності Генерального консульства Чехії у Донецьку, яке, за версією чеських дипломатів, у липні паралізували адміністративні обструкції з боку МЗС України.

Некомпетентність і симулякри болю

» «Зрада», «співучасть у політичних переслідуваннях у Білорусі» – так білоруські правозахисники охрестили поведінку Польщі та Литви, які передали Мінську дані банківських рахунків відомого правозахисника й опозиціонера Аlesia Бяляцького та низки інших осіб. На ці рахунки переказувалися кошти від західних структур на діяльність правозахисних організацій у Білорусі (часто вони не мають реєстрації офіційної влади – тому діють на кошти з приватних рахунків фізичних осіб, зареєстрованих за кордоном). Отож, Аляксандрові Лукашенку неважко було звинуватити опозиціонера у несплаті податків – нині Бяляцькому, що сидить у СІЗО, загрожує 7 років ув'язнення.

Здається, що справа стала певною провокацією зі сторони Мінська. Річ у тім, що дані про рахунок Бяляцького та більше сотні інших опозиціонерів литовське Міністерство



юстиції передало ще в березні. Але справу було оприлюднено щойно на початку серпня – тобто тоді, коли більшість чиновників знаходиться у відпустках і не можуть швидко реагувати. У цій ситуації Мінськ вийшов переможцем: він, з одного боку, показав абсолютну некомпетентність європейських чиновників, а з іншого – злягодженість своєї праці. Більше того: коли вже справа завдяки Литві стала відомою, польська прокуратура – на запит Мінська – теж вислала дані рахунку Бяляцького до Білорусі. Отож, удруге підтвердилася некомпетентність бюрократів.

Проте, на відміну від польських чиновників, які відразу заговорили про відставки у прокуратурі та політичну відповідальність, їхні литовські колеги не квапилися зі «стинанням голів». Чому? Цікаву теорію висуває

журналістка литовського видання „Lietuvos žinios“ Раса Калінаускайте. На її думку, роздруковка рахунку Бяляцького була надана Мінську невинувато. За даними журналістського розслідування, за кілька днів до передачі даних рахунку опозиціонера білоруська влада надала дозвіл литовській фірмі „Vakarų medienos grupė“ побудувати меблевий завод у Могилевській області (вартість інвестиції оцінюється в 77 млн. євро). Як наголошує видання, такі великі проекти не проходять без особистого „благословення“ Олександра Лукашенка. І головна деталь: у переговорах підприємців супроводжував адвокат Бернотас – чоловік голови одного з департаментів Міністерства юстиції Литви Аушри Бернотене, яка через кілька днів підписалася під документом про передачу в Білорусь банківських даних Бяляцького.

Справа Бяляцького стала не тільки ознакою дискредитації Литви та Польщі, які чи не найбільше позиціонують себе як друзі білоруського громадянського суспільства. Ситуація вкотре підтвердила, що Євросоюз не має послідовної (читай: будь-якої продуманої) політики стосовно авторитарних режимів. Невідомо, кому і яким чином треба ясно сказати: Лукашенко – це диктатор, що вбиває своїх політичних суперників, а Білорусь – це не Норвегія чи Швейцарія, тобто не така собі проста демократична країна, що є звичайним сусідом ЄС.

Найбільше шкода білоруських опозиціонерів, що залишилися в „синьоокий“, а не виїхали на Захід. Тепер вони набагато обережніші щодо своїх європейських партнерів, а останнім доведеться ще довго працювати, щоб завоювати колишню довіру.

Найстрашніше, що у феєрії політичних емоцій я не побачив долі звичайної людини, яку запропорено за ґрати на сім років. Людини просто не стало – залишився якийсь політичний симулякр: інші симулякри міністра закордонних справ Польщі, усміхаючись з фотографії, просили вибачення через соціальні мережі. А вже невдовзі білоруський симулякр у Польщі перекирили інші: залізничні, опозиційні, передвиборчі. Але реально, не імітоване людське страждання – залишилося.

Igor Isaev, редактор Польського Радіо, Варшава

Євро: квиток на Ноїв ковчег

Словаччина, ще якихось десять років тому – „чорна вівця“ Центральної Європи, першою вступила до єврозони і змінила на „сильне євро“ словацьку крону, що встигла проіснувати задовго до півтора десятиліття. Більше того, коли курс словацької крони піднявся на рекордних тридцять крон за євро, словаки, що мали заощадження в кронах, завдяки цьому раптово збагатили. Піднявся і рівень їхніх заробітних плат, які довгий час були найнижчими в регіоні.

Тепер, неповні три роки по тому, значна частина словаків, мабуть, обережніше зважила б вступ до єврозони. Не тому, що прийняття євро підвищило б інфляцію, сповільнило би зростання словацької економіки чи спричинило б коротку, але глибоку економічну кризу, – як перед прийняттям євро побоювались деякі словацькі економісти, – а тому, що євро щороку коштує словакам все більше і більше. Словаччина (до вступу в ЄС Естонія – найбідніша країна єврозони), як і інші країни Унії була змушена поручитися за борги Греції та зробити свій внесок у надання позики в розмірі близько ста мільярдів євро, а також допомагати іншим проблематичним країнам – Ірландії і Португалії.

Ось лише допомагати Греції Словаччина відмовилася, мовляв, не можуть бідні словаки допомагати багатим, з їхньої точки зору, грекам. Країни єврозони рік тому схвалили це, хоч і вельми неохоче. У Словаччині тоді щойно відбулись парламентські вибори, владу отримала ліберальна опозиція на чолі з Іветою Радічовою. Потім Братислава підтримала декілька інших актів допомоги найбільшим боржникам єврозони, але тепер, внаслідок підвищення сум фінансової допомоги країнам-боржникам, одна з партій урядової коаліції знову висловилися проти.

Інші центральноєвропейські держави – Польща, Чехія та Угорщина – намагаються й надалі свої ваді (тобто невідповідність умовам для прийняття євро) представляти як чесноти. Чехія та Угор-

щина – вголос і з помпою, Польща – тихенько, бо проєвропейський уряд Дональда Туска підтримує вступ країни до єврозони. Однак і Варшава на практиці відклала всі підготовчі кроки для прийняття євро щонайменше на кілька років у віддалене майбутнє, щоб теперішня влада не мусила зараз цим займатися.

Попри видатки у вигляді гарантій вартістю близько однієї п'ятої чи однієї третьої частини словацького бюджету, Словаччина все ж знаходиться в кращій ситуації, ніж її сусіди, що не мають євро. Падіння курсу угорського форинту і польського злотого, а передусім, швейцарського франка щодо євро представляє для сотень тисяч родин, які взяли іпотечні кредити у франках, загрозу для виживання. Для Чехії, найбільш орієнтованої на експорт країни Центральної Європи, небезпечним є можливе зростання курсу чеської крони, яке могло б дуже швидко привернути увагу валютних спекулянтів, перешкодити яким Прага була б не в змозі. Найбільшою небезпекою, втім, є те, що єврозона, і попри наявність проблем, починає швидко інтегруватися, що певним чином стосується також чехів, угорців і поляків. Завдяки спільній валюті Європа ділиться на Євросоюз А та Євросоюз Б. Центральна Європа, частина Прибалтики і балканські члени ЄС (за винятком Словаччини, Словенії та Естонії) поступово перетворюються на європейську периферію. Кінець такого розвитку подій невідомий, але з певною мірою вірогідності можна сказати, що зі спільною валютою Євросоюз у нинішньому складі або витримає, або розпадеться – і від ЄС залишиться лише якесь ядро. Мрії деяких чеських політиків, що така країна, як Чехія, – нездатна свого часу прийняти євро чи бодай підтримати його, – буде частиною згаданого ядра Євросоюзу, щонайменше, є наївними.

Лубош Палата, редактор газети „Лідове новіни“, Прага

Китайська загроза

» **Виробники автомобілів або текстильної продукції, власники персикових плантацій на Півдні Франції чи молочарень у Нормандії – всі з однаковою недовірою та острахом дивляться в бік Китайської Народної Республіки.**

„Вони крадуть секрети виробництва, безсоромно копіюють моделі та видають за власні, вони скрізь і невдовзі контролюватимуть усе“, – кажуть інженери та винахідники. Всі констатують небезпеку і ніхто не знає, як її уникнути. Бо державні та наддержавні політичні регулятори не мають по-справжньому потужного впливу на розвиток світових ринків, а приватний бізнес купує й виробляє – що дешевше, то вигідніше.

Привид ворога

Нещодавно, навесні цього року, французький автомобільний концерн „Renault“ зазнав справжніх шпигунських пристрастей. Трьох високих керівників викинули з роботи за підозру в крадіжці технологій з виробництва електромобілю, бумітою на замовлення китайців. Щоправда, згодом факти не підтвердилися. Але працівники вже були за дверима підприємства. Запізнілі вибачення не надто зарадили справі.

Шпигунська сага стала прецедентом суспільного життя Франції. Досить високий рівень правових стандартів привчив громадян країни, що презумпція невинуватості та право на захист – не порожні слова.

Страх перед „жовтою загрозою“ настільки поширений, що зіграти на ньому дуже легко. Більшість великих концернів країни постійно зміцнюють свої внутрішні безпекові структури. Справжньої культури приватного слідства Франція не знає. Тому подібні негаразди будуть неминуче відбуватися і на інших підприємствах.

Приватний бізнес активно б'є на сполох. „Економічне шпигунство з боку Китаю, Індії, Бразилії є надзвичайно активним, – переконаний Мішель Пальє, власник текстильного підприємства з міста Труа. – До війни ми були європейським лідером з текстилю. Нині галузь вимирає. Китай усіх зачавив“.

Дослухаючись до свого виборця, правляча партія „Союз за Народний

Рух“ розробила законодавчу ініціативу – законопроект про захист комерційної таємниці. „Цей проект відтворює основні позиції американського аналогу, – пояснює правник Ніколя Суде. – Зокрема, за продаж інновацій конкурентам пропонують покарання до 10 років ув'язнення“.

Близькі президентські вибори та реальність сучасного економічного життя висуває тему „економічного патріотизму“ на перший план суспільних дебатів у країні. Щоразу частіше чути аргументи на захист часткового закриття кордонів. Принаймні, для товарів та технологій. Активісти громадянського суспільства запрошують до роздумів про моральність бізнесу. Антиглобалісти користуються нагодою, аби звинуватити в усьому принцип вільної торгівлі.

Самогубство з відстрочкою

За останні три роки Китай завоював позиції першого автомобільного ринку світу, обігнавши Сполучені Штати за кількістю проданих автомобілів. „Ця країна перетворилася на локомотив автомобільної індустрії“, – дещо безрадісно визнає один з керівників підприємства „Citroën“ Фредерік Банзе.

Участь у автомобільному салоні в Шангаї принесла французьким виробникам чимало замовлень. Але радості від цього виробники не відчують, швидше тривоги. „Продавати китайцям вигідно, – каже Мішель Парейр, один зі співробітників „Citroën“. – Сьогодні в Китаї на 1000 мешканців використовуються 30 автомобілів, коли ж у Франції – 500. Натомість, швидкість продажів вражає. Порівняно з 2000 роком виробництво та реалізація приватного легкового транспорту збільшилися в 9 разів“.

Згідно з прогнозами, через 10 років на китайському ринку продаватиметься щороку близько 30 мільйонів легкових машин. Дешеві місцеві моделі втрачають популярність. Середній клас, який поступово формується в КНР, більше орієнтується на зарубіжні моделі. Високою популярністю користуються великі сімейні автомобілі на кшталт останньої моделі групи „Citroën“ DS5. Але – не все так просто.

„Китайці не хочуть ставати звичай-

ними клієнтами західних виробників, – пояснює Мішель Парейр. – За право працювати на їхньому, дуже перспективному, ринку вони вимагають створювати спільні підприємства у форматі 50:50. Воно б і нічого, але не раз і не два траплялося, коли китайські колеги, добре опанувавши технологію, знаходили привід, аби викинути західного партнера з виробництва“.

Острах за майбутнє – причина тривожних настроїв концерну „Citroën“, навіть попри те, що в липні було підписано зовні дуже перспективний контракт із четвертою за потужністю китайською фірмою „Changan“. „Принципи ділової етики на Заході та Сході істотно відрізняються“, – дипломатично зазначає пан Парейр.

Фахівці автомобільної індустрії кажуть, що вони не можуть відмовитися від проєктів продавати свої нові моделі в КНР: західноєвропейський ринок не має подібних потенціалів закупівель. У той же час, вони не можуть у надійний спосіб захистити своє авторське право на розробки. Трохи підрихтовані, зовні схожі на розробки західних концернів, китайські авто десятками тисяч потрапляють на ринки Індії, Латинської Америки, Африки.

Без виходу і відповіді

„Якщо ми не підемо на китайський ринок, це наблизить нашу професійну смерть, – зауважує Мішель Парейр. – Ми не зможемо не те що розвиватися, але й втримати рентабельність. А коли ми погоджуємось працювати на китайських спільних з нами підприємствах, усвідомлюємо: за 15 років нас, можливо, викинуть із виробництва. Виграти 15 років – це не так і погано. Але на системному рівні виходу поки що не знайдено“.

„Жовта загроза“ це не лише смертоносна конкуренція. Це також проблема цивілізаційного порядку. В політичному вимірі китайська загроза виявляється як почуття безпорадності перед новими, сучасними економічними викликами. Ані політичний клас, ані великий бізнес відповіді на цей виклик поки що не бачать.

Алла Лазарева, кореспондент журналу „Український тиждень“

Богдан Гаврилишин:

„Я не вірю, що люди, які є при владі зараз, можуть провести Україну через необхідну трансформацію“

Богдана Гаврилишина вважають в Україні одним із моральних авторитетів. Тому в його київському помешканні можна зустріти як молодь так і відомих бізнесменів чи політиків. Зараз він готує до друку свої спогади, які побачать світ у жовтні українською та англійською мовами. Наша розмова відбулась у переддень 20-ї річниці Незалежності України, тому говорили про шанси України стати нормальною державою.

Чи має Україна шанс зробити крок у розвитку новітніх технологій?

Шанси є... Корея, між іншим, зробила такий прогрес, бо в них був великий козир – надзвичайно високий рівень середньої освіти. Тоді як у США, наприклад, рівень середньої освіти дуже низький, за винятком деяких приватних шкіл. Третина американців технічно неграмотні – вони не можуть прочитати інструкції до побутових приладів.

Тому Корея змогла асимілювати американські і японські технології. Почали із дешевого спортивного взуття, а перейшли до автомобілів. Якщо в США зміна моделі триває 4 роки, то корейці здатні змінювати її вдвічі швидше. До того ж, корейці багато вчилися у США і повертались. І уряд сприяв цьому.

Як саме уряд сприяв?

У Кореї був дуже мудрий Інститут економічного розвитку, який займався аналізом і прогнозуванням, там працювало всього 150 людей, 13 докторів наук. До того ж, їхній уряд діяв так, що, наприклад, протягом одної ночі він зміг прийняти рішення, аби стаж працівників, які виїздили на роботу в Арабські Емірати, вважати військовою службою.

А українці їдуть вчитись і повертаються, але в Україні їх ніхто не хоче?

Дам два приклади. У 1992–1993 році в Києві були два брати – представники „Apple“. Я з ними спілкувався. Вони знали, що тут є добрі мате-

матики в Інституті кібернетики. Хотіли зробити аналіз, короткий курс для фахівців, привезти найновіші комп'ютери і забезпечити експортні контракти. І план був такий – за три роки експортувати програмне забезпечення на 5 млрд. дол. Але Інститут кібернетики не проявив жодного комерційного зацікавлення щось робити і на тому заробляти. А Індія за кілька років почала це робити і чотири роки тому експортувала ПЗ вже на 15 млрд. дол. річно. Індія має добрі технічні школи, всі знають англійську і мають комерційне чуття. Вони мають родинні підприємства і знають, як вести бізнес. До речі, я створив Міжнародний інститут менеджменту в Делі у 1982 році, а в Києві зміг це зробити лише у 1989-ому.

Другий приклад, під кінець Помаранчевої революції Наталя Ярьсько розіслала через Інтернет пропозицію до українців, що навчались за кордоном і мають цікавий досвід роботи, повернутись працювати для нової України. За два тижні прийшло 300 життєписів. Я читав деякі з них і плакав, бо знав цих людей, я сам допомагав їм колись виїхати... Наталя переслала ці резюме до заступника голови Секретаріату президента. І жоден не отримав навіть „дякую“ у відповідь! Уявіть собі розчарування цих людей!

Але багато людей сюди повернулись і роблять свій власний бізнес.

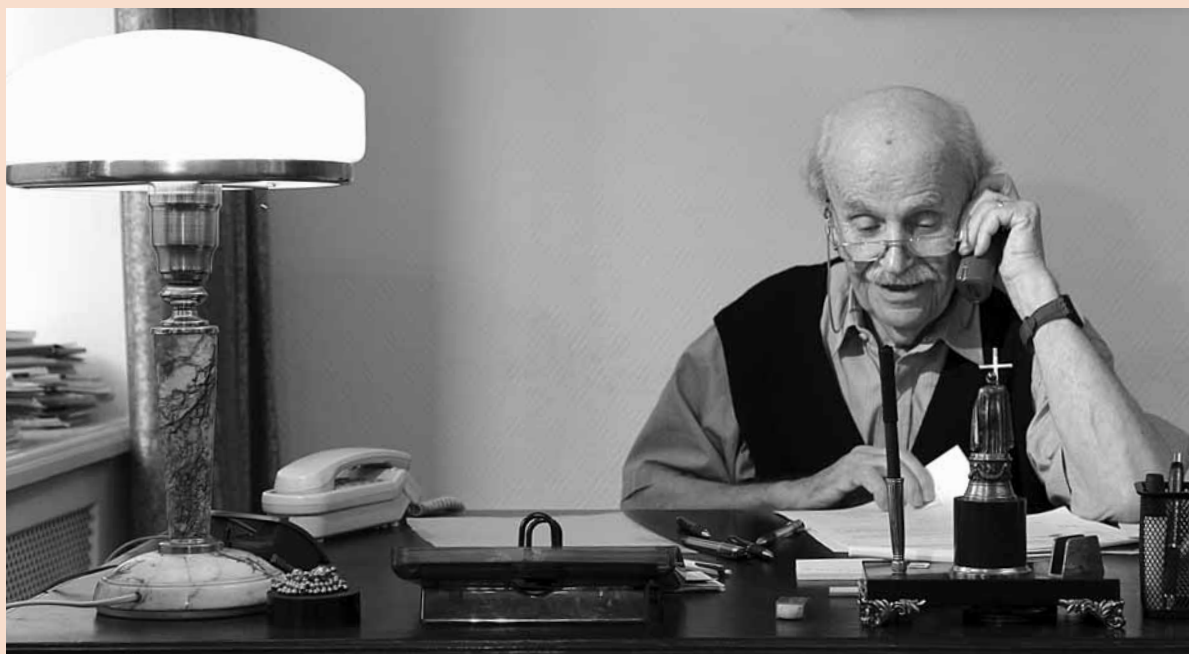
Деякі так, але як тут важко працю-

вати! По-перше, складні процедури для реєстрації власного бізнесу. А по-друге, як тільки твій бізнес стає чимось цікавим – то одразу треба платити неофіційні податки – хабарі.

Для ефективного розвитку бізнесу важливо, щоб була дружба між бізнесом, освітою, урядом. І найкраще, як буває, то ще й порозуміння з профспілками. Так є у Швеції, це одна з країн, яку я вважаю нормальною країною. Там профспілки та уряд домовились ще в 1937 році.

В одному інтерв'ю ви визнали: „Мені соромно, що я економіст, бо вважаю, що економісти здійснили злочин проти людства, звівши прогрес до зростання валового продукту“.

Це почуття серйозне. Щоразу, коли мені говорять, що я відомий економіст, то це не так. Я знаю такі речі, які є мірками ефективності держав, економіку, політичні структури, ментальність... Я знаю дещо із фізики, математики і біохімії. Я тим знань, що у мене є дуже широка база знань. І я не потрапив у пастку економістів, які засліплені лише тим, як придумати формулу, щоб було легше спекулювати і отримати за неї Нобелівську премію. Вони не розуміють співвідношення між валовим продуктом і почуттям добробуту в населення. Вони вважають, що чим швидше зростає валовий продукт, тим краще, але забувають, що тоді стає більше автомобілів, більше „пробок“, тим більше людина від-



чуває тиск на собі, бо має зростати її продуктивність – світ стає негуманним.

Ця картина дуже подібна на сучасну Україну...

Українські партії не мають ідеології та програм. У 90-х роках я читав програму Соціалістичної партії і був вражений. Вони писали не лише обіцянки, але й інструменти, за допомогою яких хотіли впровадити реформи. Тоді я зустрічався з Морозом і Вінським, які були авторами програми, аналізував з ними, що можна робити в Україні, а що ні. Я прийшов до Чорнолова з цією програмою, бо тоді він мав лише лозунги, а не мав програми.

Із січня 2005 року я перестав бути радником президентів та прем'єрів України. Бо побачив, що моя праця не приносить результатів. Ще у 2000 році, коли Ющенко був прем'єром і працював з Юлею, – до речі, вона була дуже ефективною, – тоді бути радником було важливо. Але вже бути радником Ющенка-президента було неможливо. Він не керував країною. Країною керували четверо найближчих друзів, а не він.

Я не вірю, що люди, які є при владі, можуть провести Україну через необхідну трансформацію, щоб Україна стала нормальною державою з повною політичною свободою, економічним добробутом для більшості населення, соціальною справедливістю, співжиттям з природою, а не її експлуатацією і засмічуванням.

Я не соціаліст, я вважаю, що вільний ринок є найважливішим, приватна власність – теж нормально. Хоча є галузі, які варто зберегти в державній монополії.

Що потрібно зробити зараз, щоб Україна стала нормальною державою?

Зараз важливо змінити настрій молодих людей. Це страшно, що 50% студентів хоче емігрувати, а друга частина є апатичними. Мій фонд якраз підтримує такі групи молоді, які готові взяти на себе відповідальність за майбутнє держави і народу. Молодь, яка хоче писати проекти, писати законопроекти, що спрямовані на зміну теперішньої ситуації. Іншими словами, я хочу вкладати в нову еліту, яка йде до влади з усвідомлення відповідальності, а не заради матеріальних благ.

Ми повинні переламати нашу традицію отаманщини і навчити молодих людей працювати спільно для України. Недавно я бачив по українському телебаченню сюжет, де молодий народний депутат каже: „Я, Олег Ляшко, створюю партію Олега Ляшка – радикальну партію“. Зараз весь Київ обвішаний цими бігбордами. А такі люди, як Славко Вакарчук, йдуть з парламенту. Він здав свій мандат, бо не міг сам нічого змінити. А якби ми мали 20 вакарчуків в парламенті чи, ще краще, 100?

Часом треба дійти до такого стану кризи, щоб народ захотів змін. Мудро говорив Кравчук, що показовий

момент для України настане тоді, коли уряд Азарова вирішить, що робити з землею. Земля може стати тим каталізатором, що знову розбудить українців.

Тобто уряду не треба робити різких рухів? Хай не буде ринку землі, а буде тіньова приватизація, і селянин здає в оренду гектар землі за мішок зерна?

Так буде краще для влади. Перед теперішньою владою стоїть дилема. Я припускаю, що вона має ширший намір щось добре зробити. Вона усвідомлює, що треба щось робити, щоб виправити ситуацію в Україні і зберегти владу для себе, щоб не втратити можливостей до збагачення.

Як ви вважаєте, засудять Тимошенко, чи ні?

Якщо навіть засудять, то в такий спосіб, щоб не ліквідувати її як політичного опонента. Бо якщо її ліквідують – світ відреагує.

Як ви оцінюєте інцидент, що трапився на V Всесвітньому форумі українців, що відбувся у Києві 19-21 серпня (деякі делегати протестували проти вітання президента Віктора Януковича на адресу їхнього зібрання – УЖ)?

Це був або провокатор, або примітив, або „супернаціоналіст“, або „суперпатріот“, що може любити Україну лише у такий спосіб. Одним словом, це була дурниця.



Тема:

ТОЧНІ У ДЕТАЛЯХ

Високотехнологічна і прибуткова галузь

Після розпаду Радянського Союзу Україна успадкувала близько 30% його космічної промисловості та наукового потенціалу, у тому числі і найбільший у світі ракетний завод „Південмаш“ у м. Дніпропетровську, який ще у 1990 році випускав близько ста ракет як космічного, так і бойового призначення. Україна не втратила цей потенціал. Що б не говорилося сьогодні, але міжнародний авторитет держави оцінюється не торгівлею, не випуском предметів масового споживання, а випуском високотехнологічної продукції.

» Залишилось на території України і одне з найбільш потужних на берегах СРСР конструкторських бюро „Південне“, а також провідні харківські підприємства „Комунар“ та „Хартрон“, якими було розроблено і до цього часу забезпечується виробництво систем управління ракет-носіїв і космічних апаратів. Крім того, залишилася розгалужена наземна інфраструктура, яку в перші роки

незалежності вдалося зосередити у Національному Центрі управління космічними засобами. Зокрема, у складі Центру в Євпаторії функціонує один із найбільших у світі радіотелескопів РТ-70 з діаметром дзеркала 70 метрів. На території України залишилася також надзвичайно потужна наукова складова космічних досліджень — наукові та дослідно-конструкторські установи,

які забезпечували і забезпечують на поточний час розвиток космічної науки та вирішення надзвичайно складних конструкторських і технологічних завдань.

Формування незалежної космічної галузі

У перші роки незалежності, коли відбувалося становлення самої держави, в економіці переважали

стагнаційні процеси і системної підтримки провідним галузям національної економіки держава не надавала. У 1992 році указом президента Леоніда Кравчука вдалося створити Національне космічне агентство України. Люди, які туди прийшли, були надзвичайно реалістичними і прагматичними. За півроку була створена перша космічна програма, завданням якої було зберегти космічну промисловість і потенціал конструкторського бюро. Загалом, це була програма формування космічної галузі незалежної України.

Друга космічна програма розроблялася як програма розвитку космічної галузі. Аналіз можливостей космічної промисловості показав, що, зважаючи на практичну відсутність внутрішнього ринку, наявний потенціал космічної галузі є надлишковим. Тому єдиним виходом із ситуації, що склалася, був вихід на зовнішні ринки і пошук міжнародних партнерів.

Виконання третьої та чинної четвертої космічної програми дало можливість Україні інтегруватися до міжнародної космічної спільноти, сформувавши основи внутрішнього ринку космічних послуг, реалізувати перші кроки на шляху до комерціалізації космічної діяльності.

Загалом ракетно-космічна галузь національної економіки налічує 38 підприємств, наукових установ, організацій (майже 38 тисяч працівників), які впевнено і все успішніше виходять на світовий ринок космічних послуг. А держава зацікавлена у поглибленні міжнародної співпраці в космічній сфері і надає сприяння в цьому напрямку. Зокрема, для забезпечення правових рамок співпраці на державному рівні укладені угоди з 18 країнами світу, у тому числі з найбільш потужними космічними державами: США, РФ, Китаєм, ЄС (Європейське космічне агентство, Космічне агентство Франції, Німеччини).

Від радянської спадщини до українських ракет

Космічною галуззю проведено масштабну роботу щодо конверсії бойових балістичних ракет, і, можливо, вона ще не до кінця оцінена світовою громадськістю. Йдеться про перетворення потужних балістичних ракет, які були націлені на країни Заходу, у цивільні ракети-носії. Наприклад, ракета „Сатана“ (яка після переробки отримала назву „Дні-

про“), з 1999 року працює на мирний космос. „Дніпро“ – надзвичайно потужна ракета і, загалом на сьогодні, її технічні характеристики не перевершили ані США, ані Росія. Унікальність цієї ракети полягає в тому, що вона може одним запуском вивести на орбіту до семи супутників. Окрім того, система управління дозволяє вивести супутники на різні орбіти, що для власника супутника надає додаткові можливості. Головний конструктор „Сатани“ Михайло Янгель (100-річчя з дня його народження ми святкуватимемо у жовтні цього року) пропрацював генеральним конструктором КБ „Південне“ з 1954 року до останнього дня свого життя і створив велику кількість ракет-носіїв, які до цього часу використовуються в Україні та за кордоном.

Іноді доводиться чути, що ракетно-космічна галузь України – це залишки Радянського Союзу. Певною мірою це вірно. Але за роки незалежності були зроблені важливі поступальні кроки. Зокрема, створено нову ракету-носіє „Зеніт-3SL“ для проекту „Морський старт“. У свою чергу, на базі цієї ракети створено модернізовані „Зеніт-2SLB“ та „Зеніт-3SLB“, які працюють за програмами „Наземний старт“. Отже, конверсія – це не просто перероблення, а практично створення нової ракети-носія. Наприклад, у згадуваній вище ракеті-носії „Дніпро“ – цілком нова система управління.

Наступним кроком було створення нового класу супутників. Супутник дистанційного спостереження Землі з космосу „Січ-2“, який успішно запущено 17 серпня цього року, за своїми характеристиками відповідає технічним характеристикам інших зарубіжних аналогів. Попередником „Січ-2“ був КА „Єгипсат“ створений та виведений на орбіту на замовлення Єгипту.

У цілому, існуючі на сьогоднішній день супутники можна розділити на кілька типів. Україна, так склалося, була налаштована на те, щоб створювати супутники дистанційного зондування Землі, тобто вивчення Землі з космосу. Наприклад, за допомогою інформації з таких супутників можна створити земельні кадастри, вивчати можливість пожей чи підтоплення, або пожеж, визначати сніговий покрив, вести спостереження за станом атмосфери. Крім того, є низка інших завдань, які вирішуються саме за допомогою цієї інформації.

Ми здійснили потужний прорив у галузі космічного приладобудування. Наші прилади користуються попитом і стоять на кількох російських, європейських супутниках. У травні 2011 року Російською Федерацією запущена обсерваторія „Спектр-Р“, на якій, поряд з російськими, стоять і українські прилади, що дозволяють оцінювати так звану „космічну погоду“. Це напрацювання вчених з Львівського філіалу Інституту космічних досліджень. Крім того, ми маємо цікаві напрацювання для досліджень на міжнародній космічній станції.

Є й інші моменти, про які широка громадськість не завжди знає. Йдеться про те, що на поточний час жоден космонавт не перейшов би з космічного корабля на Міжнародну космічну станцію, якби не українська техніка. Системи стикування „Курс“ виготовляються у Києві. До речі, ця ж система використовується і на європейському транспортному кораблі.

Новаторська робота проявляється також у тому, що Україна бере участь у проекті Європейського космічного агентства щодо створення ракети-носія „VEGA“ і створенні, спільно зі США, ракети-носія „Taurus-2“.

Розроблено так само новий прилад – лазерний гіроскоп, який дає можливість стабілізувати і визначати місцезнаходження космічних апаратів у космосі. Це новітня розробка, яка надзвичайно важлива для розвитку ракетно-космічної галузі.

З бразильцями швидше і легше

Українськими фахівцями розроблено низку інших приладів, які будуть використані у ракеті-носії „Циклон-4“ (комплекс для якої ми будемо у Бразилії на космодромі Алкantara). Ця сучасна ракета, сподіваємося, користуватиметься попитом на світовому ринку. Передбачається забезпечити її експлуатацію спільно з колегами із Бразилії, оскільки ракета створена на українсько-бразильському Бінаціональному підприємстві. Там впроваджено кілька новацій, які до цього часу не використовувалися на жодних ракетах-носіях.

Чому саме Бразилія в якості партнера? Маємо надзвичайно цікавий досвід „Морського старту“. Коли ракета стартує з екватора, вона отримує додаткове прискорення за рахунок швидкості обертання Землі. Якщо одну й ту ж ракету пускати

з Байконура та з екватора, при однаковій витраті палива з екватора можна запустити майже на 30% більше корисного вантажу (тобто зекономити паливо або запустити важчий супутник). Саме тому обрана Алякантара, яка знаходиться недалеко від екватора. Крім того, при її використанні перша та друга ступені ракети будуть падати в океан. Комусь може здаватися, що в Україні немає космодрому і це – погано. Насправді, це добре, оскільки Україна настільки густонаселена, що перший ступінь немає куди впасти. Отже, у бразильському проекті є три вигідні моменти: екватор, океан, легкий підвіз ракет по морю.

Майбутнє є

За 20 років існування Державного космічного агентства України українські ракети стартували 120 разів, запущено 230 супутників на замовлення 15 країн світу.

На початку 2011 року урядом України була схвалена Концепція реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 року, яка визначає стратегію розвитку галузі на найближчі 20 років.

Реалізація цієї Концепції дасть можливість громадянам України отримати доступ до найсучасніших інформаційних технологій (використання супутникового цифрового зв'язку, цифрового супутникового телерадіомовлення, систем координатно-часового та навігаційного забезпечення, систем дистанційного зондування Землі) та підвищить їх безпеку (за рахунок використання космічної інформації для забезпечення національної безпеки у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах).

До 2032 року буде реалізовано декілька 5-річних космічних програм. Проект п'ятої космічної програми, який розробляється на поточний час, ставить за мету перевести передові космічні технології в реальний сектор національної економіки та поглибити комерціалізацію космічної діяльності.

Крім того, в ній передбачається, власне, експлуатація ракети-носія „Циклон-4”, відновлення експлуатації платформи „Морський старт”, продовження експлуатації ракети-носія „Дніпро”, виконання початкових етапів робіт щодо створення ракети-носія „Маяк”. Це новий клас

ракет, які працюватимуть на екологічно чистому паливі. Передбачається, що ця ракета прийде на заміну ракеті-носію „Зеніт”. На цей час ми шукаємо місце, де можна розмістити новий пусковий комплекс. Це може бути знову Бразилія, або США. Вже отримали пропозицію про розміщення космодрому на території Австралії. Всі пропозиції вивчаються як з технічної, так і з фінансової точки зору, оскільки це буде чисто комерційний проект.

У майбутньому передбачається співпраця зі США щодо експлуатації ракети-носія „Taurus-2”, яка створюється для того, щоб доставляти вантажі на космічні станції (перший запуск – четвертий квартал цього року). Наразі, у США проводяться роботи з інтеграції першої і другої ступенів ракети, відправлених з України. Створення ракети-носія „Taurus-2” визначається намаганням США бути присутніми на цьому сегменті ринку космічних послуг (на сьогодні ракетами-носіями „Протон” Росія не забезпечує всі потреби у перевезенні вантажів). Наш американський партнер – комерційний, але він має державну підтримку.

Незважаючи на сильну конкуренцію на світовому ринку космічних послуг, Україна займає певний свій сегмент і досить непогане місце. Наприклад, у сегменті пускових послуг ракети-носії українського виробництва утримують від 8 до 11% світового ринку. Це досить пристойна цифра. Щоправда, ми дещо відстаємо у будівництві супутників, але це спричинено тим, що внутрішній ринок знаходиться в стадії зародження і не забезпечує широкого використання космічних технологій.

З наступного року очікується досягнення прогресу і у сфері телекомунікацій, буде запущено супутник, який обслуговуватиме українських користувачів. Завдання на майбутнє: щоб українські користувачі більше користувались можливостями українських космічних технологій (Інтернет, навігація і т.п.).

Космічна галузь прибуткова, але інновації – на державі

З перших років незалежності було зрозуміло, що економіка у період реформації переходить з планової на ринкову. І треба було, аби космічна галузь України не залежала повністю від державного фінансування. Тому здійснюється багато комерційних проектів. І сума сплати

податків від комерційної діяльності українських космічних підприємств перевищує витрати бюджету, які ідуть на космічну програму.

Отже, космічна галузь – справа прибуткова. Як це так? Деякі проекти української ракетно-космічної галузі свого часу випереджали наявні технології на 20–30 років. Наприклад, ракета-носії „Зеніт”, полетівши у 1985 році, випередила усі, так би мовити, тогочасні ракети. До сьогодні технічні характеристики ракети „Зеніт” не втратили своєї сучасності. Зокрема, вона протягом кількох годин повністю в автоматичному режимі здійснює безпілотний старт. При виникненні проблем двигуни ракети автоматично зупиняються. Саме тому, можливо, вона була єдиною ракетою, яку можна було використати для „Морського старту”, в якому, з міркувань безпеки, безпосередньо в момент старту ракети-носія на плавучій платформі люди відсутні.

Такі розробки дозволили здійснити ряд успішних комерційних проектів. Проте це не може тривати довго, оскільки гроші на інноваційні проекти повинні йти з бюджету. Нам потрібне фінансування на розробку нових технологій, які дадуть змогу розвиватися далі, заглядати у майбутнє і підтримувати нормальний рівень конкурентоспроможності на світовому ринку. Загалом, рівень фінансування космічних програм не перевищував 25-30% від передбачених Законами України обсягів. Такий стан у значній мірі визначався недостатнім розвитком національної економіки та кризовими явищами в ній, пов'язаними з світовою фінансовою кризою. Разом з тим, зважаючи на підвищення останнім часом уваги Президента України, Верховної Ради України, Уряду України та органів місцевої влади до космічній галузі, яка викликана ключовою роллю космічної діяльності в інноваційному розвитку національної економіки, сподіваємось, що ці негативні тенденції вдасться усунути і вже на завершення четвертої комічної програми (2012 рік) отримати збільшені обсяги фінансування.

Кадри вирішують все

Формуючи ракетно-космічну галузь, ми знали, що рано чи пізно постане проблема підготовки молодих кадрів. Ця проблема актуальна не лише для України. Щоб підготувати конструктора чи інженера для

ракетно-космічної галузі необхідно вчитися у солідних ВУЗах, треба освоювати інженерні професії. Процес навчання – надзвичайно складний. Після закінчення ВУЗу молодому спеціалісту необхідно вдосконалювати свій досвід і знання. Тому з 1990-х років створено Національний аерокосмічний центр освіти молоді. У Центрі проводяться заняття зі старшокласниками і студентами. Єдитяча організація, яка спеціалізується на ракетно-космічному напрямку – „Сузір'я”, де займаються учні молодших класів і старші школярі.

Ми маємо досить розгалужену мережу вищих навчальних закладів, де готують спеціалістів для нашої галузі. Зокрема, це: Київський політехнічний інститут (факультет аерокосмічних систем), Національний авіаційний університет, Житомирський військовий інститут, Харківський авіакосмічний університет, Дніпропетровський університет тощо. Зважаючи на загальну необхідність комерціалізації космічної діяльності, Україні потрібні фахівці з міжнародного менеджменту, перекладачі, і ми отримуємо їх з інших навчальних закладів. В цілому значних проблем у цьому питанні ми, швидше за все, не відчуємо. Проте багато молодих людей, які приходять на роботу після ВУЗів, через рік-два змажують великими зарплатами великі комп'ютерні фірми, банки тощо. Тобто відбувається процес „відтоку мізків”. Щоб якимось чином виправити цю ситуацію ми пропонуємо молодим спеціалістам соціальні пільги – будемо для них житло, робимо різні стипендії від імені Президента чи Кабміну, вирішуємо матеріальні і соціальні питання. Проте в цілому погано, що зарплати у нашій галузі низькі (не перевищують середню в державі).

Аналіз сучасної ситуації з освітою в державі показує, що молодь поступово починає звертати увагу на технічні спеціальності. Наприклад, у 2010 році в НТУУ КПІ на інженерні професії збільшився конкурс (на факультет аерокосмічних систем конкурс становить не 1,5 особи на місце, як на більшості факультетів, а 5). Треба переломити хибну тенденцію вибору молодими людьми професії, користуючись лише критерієм розміру зарплати. Економіку рухають інженери і конструктори.

Кучма у ракетному місті

» Я народився і виріс у Дніпропетровську. Місті, якого майже немає на культурній мапі Європи. Відповідаючи на запитання колег і друзів із Заходу „Звідки ти?”, я вже не дивуюся їхньому подиву та майже не реауюю на кумедні спроби вимовити слово, зліплене з назви найбільшої української річки та імені старого більшовика, робітника катеринославських заводів Григорія Петровського.

Коли я вчився на історичному факультеті Дніпропетровського університету, мій науковий керівник залучив мене до написання історії фізико-технічного факультету, що готував спеціалістів для Південного машинобудівного заводу („Південмашу”). Цей завод був одним із головних виробників ракет у Радянському Союзі. Через це велике південноукраїнське місто за брежнєвських часів було містом „закритим” для іноземців. А оскільки партійна кар'єра Брежнєва почалася у тому-таки Дніпропетровську та його сателіті Дніпродзержинську, місто по праву претендувало на неформальний статус „столиці застою”.

За історію фізтеху університет взявся із практично-ювілейних міркувань. Ювілей вдало збігався із президентством Леоніда Кучми, випускника цього факультету та колишнього директора „Південмашу”. Попри мою не любов до будь-якої ювілейності, запрошення до участі в написанні книжки було таким, що його не можна було не прийняти.

Мені дістався розділ про 1970-ті роки. Я проглянув університетську газету за той час, а також дістав доступ до архівних справ викладачів. У одній із таких справ були анонімні доноси про приватне життя одного з професорів. В іншій – вельми показовий особовий листок викладача, який закінчив дореволюційну гімназію (він вільно володів п'ятьма мовами). У справі „почесного професора” Леоніда Кучми не було нічого. Чистесенька анкета: прочерки на знанні мов чи родичах за кордоном, засекречена тема кандидатської дисертації. І все. Я згадав, як тодішній президент не раз казав, що вирішив вступати на фізтех, бо там була вища стипендія. Стипендія там справді була вищою, ніж на інших факультетах. А ще туди не брали євреїв (це до сюжету про радянський „інтернаціоналізм”).

Коли за різними комсомольсько-газетними звітами я описав студентське життя фізтеху 1970-х, виходило, що навчання починалося із кількох тижнів у колгоспі, і кожен день тижня мав чи то виховний, чи то спортивний, чи то культурний додаток до власне занять. Виглядало на те, що студенти увесь час жили великою сім'єю і просто не мали нагоди побути на самоті. Коли я поділився цим висновком із моїм викладачем – колишнім комсомольським працівником, він мудро порадив мені не надто вірити офіційним звітам, які писалися за трафаретом і вельми мало відповідали дійсності.

Мій розділ про 1970-ті увійшов до книжки, виданої під конструбатою назвою „Секретний підрозділ галузі”. Здається, на її презентацію приїхав президент Кучма. Напевно, мій текст редагували та позбавили найпікантніших деталей.

А за якийсь час я дещо змінив своє ставлення і до Кучми, і до історії „Південмашу”. Саме за директорства Кучми завод упевнено вступив у фазу деградації, хоч переорієнтація із ракет на парасольки давалася взнаки й раніше. 1989 року Дніпропетровськ перестав бути „закритим” містом. Коли Кучму обрали президентом, здавалося, що місто повертає собі хоча б частку своєї символічної і ніколи до кінця не осмисленої мрії про столичність. Перший відносно швидкісний потяг був пущений з Києва саме до Дніпропетровська. Він називався „Столичний експрес”. Але це був чи не останній помітний здобуток.

За кілька років за прем'єрства іншої випускниці Дніпропетровського університету Юлії Тимошенко місто втратило статус потенційного господаря Євро-2012. У планах „Укрзалізниці” щодо справді швидкісних експресів до чемпіонату Дніпропетровськ більше не фігурує. Ба більше, кілька років тому Дніпропетровськ перестав бути містом-мільйонером.

Геніально описаний у романі „Без ґрунту” Віктором Петровим (В. Домонтовичем) – Дніпропетровськ залишається загадкою для самого себе, призабутим сном про столичність, загубленим промисловим гігантом зі степовим серцем.

Андрій Портнов, Київ

Український кібернетичний прорив

У 50–60-х роках Київ був світовою столицею кібернетики. Однак цей період закінчився зі смертю академіка Віктора Глушкова.

▶ Передмістя Києва Феофанія, крило у приміщенні старого монастиря, осінь 1950 року. Тридцять людей, науковців та техніків, усіляко намагаються змусити працювати перший на території СРСР (і один із перших у світі) комп'ютер, або електронно-обчислювальну машину – як їх тоді називали. До цього подібні пристрої були побудовані лише в двох країнах – Британії та США.

Цікавий факт – присутність великої кількості жінок. Однією з перших програмістів машини стала Катерина Логвинівна Ющенко-Рвачова, у майбутньому відомий український кібернетик та засновник школи теоретичного програмування.

Гігантський монстр називається МЕСМ (мала електронная счетная машина), і розташований на 60 квадратних метрах. Машина виглядала наступним чином – вздовж стін стоять фанерні макети, куди вмонтовані електронні деталі: радіолампи, яких близько 6000 тисяч, конденсатори, резистори. Все це постійно ламається – і дуже важко знайти, де саме. Працювати можна лише вночі, тому що машині потрібно дуже багато електроенергії, а вдень у мережі відбуваються стрибки напруги, через що вона не може рахувати. Пам'ять машини дуже мала – сотні байт, тому приходиться вручну, у вигляді двійкових чисел записувати проміжні результати кожного етапу розрахунку.

Керує всім цим чоловік невеликого зросту, активний в рухах, захоплений своєю справою, і видно, наскільки усі оточуючі захоплюються ним. Це Сергій Олексійович Лебедев, директор інституту електротехніки, „батько“ першого комп'ютера. Він ще в 1948 році, працюючи у Києві, незалежно від видатного американця Джона Фон Неймана, сформулював загальні принципи побудови електронно-обчислювальних машин.

Еліта еліт

Нарешті взимку 1951 року МЕСМ вдалося запустити для вирішення перших реальних задач. І не дивлячись на те, що її потужність була приблизно в сто тисяч разів менша, ніж потужність сучасного мобільного телефону, чи рахували ви коли-небудь на своєму телефоні значення спеціальних математичних функцій? Чи, скажімо, здійснювали розрахунок потужності нової електростанції? Натомість, протягом наступних декількох років МЕСМ стала основою „обчислювального ресурсу“ України, і до машини везли замовлення на десятки складних наукових та інженерних задач з усього СРСР.

Після повернення Сергія Лебедева до Москви в 1950 році, він продовжує періодично приїздити в Київ. У місті залишається працювати сильна група фахівців, головним чином з Інституту електротехніки, Київського університету та Інституту математики. В 1956 році його голова, математик зі світовим іменем Борис Гнеденко, вирішує запросити на місце Лебедева когось, хто міг би продовжити займатися комп'ютерами так само успішно, як це робив попередник.

Гнеденко запрошує Віктора Глушкова, молодого (32 роки) професора математики, що працює на Уралі. На той момент він уже встиг заявити про себе як науковець світового рівня. Докторська дисертація Глушкова присвячена вирішенню загальної п'ятої проблеми Гільберта – всі, кому вдавалося зробити внесок хоча б в одну з 23-х проблем математики, які на початку 20-го сторіччя сформував видатний німець Давид Гільберт, входять в еліту еліт представників цієї науки.

Теорія цифрових автоматів

Віктор Глушков вирішує радикально змінити напрямок своєї діяльності, залишає алгебру і погоджується взятися за кібернетику,

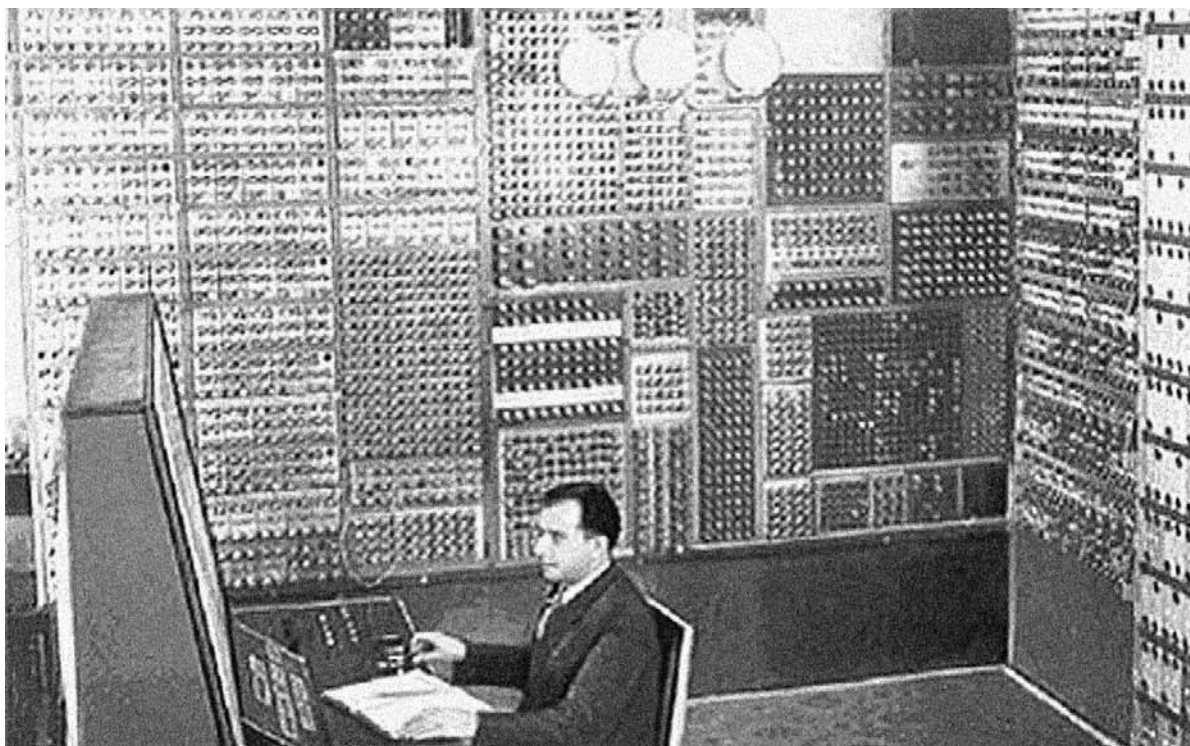
яка йому дуже подобається. За легендою, за склом на його робочому столі завжди була записка: сьогодні перший день з числа тих, які тобі залишилися прожити. Не втрачаючи часу, у Києві він дуже енергійно береться за справу – і результати його діяльності вражають. Завдяки школі, яку створив Віктор Глушков у Києві та Сергій Лебедев у Москві, 50–60-ті роки були єдиним періодом, коли хтось у світі міг по-справжньому конкурувати зі США у галузі комп'ютерної техніки.

За наступних десять років, завдяки теоретичним роботам школи і створенню десятків нових моделей ЕОМ, Київ у середині 60-х років на деякий час стає кібернетичною столицею світу. Тут, за ініціативи і під керівництвом Віктора Глушкова, відкривається перший в СРСР Інститут кібернетики, сюди в 1961 році з візитом приїздить батько цієї науки, американець Норман Вінер. У Києві створюються такі цікаві суміжні галузі, як біологічна кібернетика (один із тих, хто працював у цьому напрямку, був знаменитий хірург Микола Амосов).

У 1961 році Віктор Глушков розробив теорію цифрових автоматів, яка стає основою для проектування значно складніших комп'ютерів, ніж до цього. До речі, в 1997 році дуже авторитетна в галузі інформатики організація IEEE Computer Society присудила йому медаль „Піонер комп'ютерної техніки“ саме за теорію по синтезу цифрових автоматів, а також за роботи в галузі макроконвеєрних обчислювальних систем. Останні дозволили ще у 70-х роках створити суперкомп'ютери оригінальної архітектури ЕС-2701 і ЕС-1766 з багатьма процесорами, що працювали паралельно – на той час вони не мали аналогів у світі.

Як змінити процеси керування

В 1973 році у Києві українською, а потім російською мовами вихо-



Гігантський монстр називається МЕСМ (малая электронная счетная машина), і розташований на 60 квадратних метрах. Вдовж стін стоять фанерні макети, куди вмонтовані електронні деталі: радіолампи, яких близько 6000 тисяч, конденсатори, резистори. Все це постійно ламається. Працювати можна лише вночі, тому що машині потрібно дуже багато електроенергії.

дить перша в світі „Енциклопедія Кібернетики“, в якій міститься 1700 статей теоретичного, технічного, економічного та інших напрямків науки. Приблизно в той самий час Віктор Глушков пише статтю про кібернетику на замовлення іншої енциклопедії – „Британіки“.

Ще в 1967 році у Львові, на заводі по виготовленню телевізорів, була введена в експлуатацію перша АСУ – система автоматичного керування виробничими процесами. Комп'ютери обробляли дані про багаточисельні показники виробництва і видавали рекомендації щодо зміни параметрів. Розробляли та впроваджували цю систему інженери та науковці з Києва, під керівництвом Віктора Глушкова. Сотні подібних систем були створені за десять наступних років на багатьох підприємствах, в тому числі оборонного комплексу. В 1960-х роках це була одна з найбільш просунутих технологій у світі. Однак успіх АСУ різних рівнів, принциповим ідеологом яких

був Віктор Глушков, був одночасно для нього гірким нагадуванням про головну справу його життя, яку вченому так і не вдалося втілити.

В кінці 1950-х років Віктор Глушков приходить до висновку, що в сучасних умовах людство не здатне без комп'ютерів переступити через новий інформаційний бар'єр – кількість інформації не дозволяє це робити неозброєній людині. У зв'язку з цим у нього з'являється декілька революційних ідей щодо того, як змінити процеси керування.

В 1962 році Глушков звертається до керівництва СРСР зі своїм варіантом рішення проблеми керування економікою країни, в якій потрібно відслідковувати десятки тисяч різноманітних параметрів. Вчений переконаний, що жоден інший спосіб, за умов соціалізму, не дасть можливості ефективно вирішувати економічну проблему централізованого планування у подібних гігантських масштабах.

Його пропозиція – ОГАС (Объединенная Государственная Авто-

матическая Система), якщо говорити дуже грубо, це аналог Інтернету, який ми знаємо сьогодні, однак який був би побудований за єдиним планом. Глушков пропонував створити єдину систему керування в масштабах усієї країни – за допомогою обчислювальних центрів трьох різних рівнів з горизонтальними і вертикальними зв'язками – від окремих підприємств до загальнодержавного рівня, які були б об'єднані в спільну мережу для вільного обміну інформацією.

Дуже цікаво, що прототип подібної системи, на замовлення щойно обраного президента Сальвадора Альянде, був створений у Чилі в 1971 році. Система називалася „Cybersyn“, об'єднувала дані з тисяч чилійських підприємств і робила прогноз майбутніх параметрів на підставі поточних даних. У 1972 році завдяки їй вдалося за допомогою 200 вантажівок замінити роботу 40 000 авто, які заблокували постачання їжі в Сантьяго під час антипрезидентського страйку.

» Систему було створено англійськими, німецькими та чилійськими інженерами під керівництвом одного з провідних кібернетиків світу того часу, англійця Стаффорда Біра. Її доля, зрештою, як і доля ОГАС, сумна. Після путчу і приходу до влади генерала Августо Піночета головну кімнату керування „Cybersyn“ та інші елементи системи було фізично знищено.

Підкилимні ігри партапарату

Надзвичайно точний у деталях Глушков у 1962 році продемонстрував радянському „прем'єру“ Олексію Косигіну всі необхідні розрахунки, з яких виходило, що навіть на існуючих тоді недосконалих технологіях таку загальнодержавну мережу можна було побудувати. Зрештою, він як ніхто знав повну картину у цій галузі. Наприклад, один із компонентів подібної мережі вже діяв – з комп'ютера наукового судна в Атлантиці дані передавалися безпосередньо на комп'ютер, що знаходився в Києві, де відбувалася їх подальша обробка. В 1968 році, на промисловому обладнанні АСУ у Львові діяли термінали даних для зв'язку з Москвою, де можна було отримати допомогу з приводу технологічних параметрів виробництва.

Пропозиція Глушкова спочатку отримала підтримку частини керівництва держави, однак з часом повний її проект був потоплений внаслідок підкилимних ігор партапарату. Однак є інформація, що США, занепокоєні можливістю появи подібної системи в СРСР, пришвидшили в кінці 60-х розробку ARPANET – мережі, завдяки якій ми наразі маємо Інтернет.

Віктор Глушков за останні двадцять років свого життя – він помер в 1982-ому, у віці 59 років, витратив величезну кількість часу та енергії на те, щоб реалізувати ОГАС. Так, декілька років він займався фактично тим, що вивчав процеси прийняття рішень на підприємствах з самих низів і до самих верхів (він мав санкцію керівництва СРСР бути присутнім у кабінеті будь-якого міністра і просто спостерігати, що той робить). Це було необхідно, на його думку, для того, щоб створити комп'ютерні моделі керування економікою.

Зрештою, всі спроби переконати найвищий рівень керівників СРСР прийняти ОГАС у повному обсязі,



Ці люди на декілька десятків років випереджали свій час. Один із прикладів, пророчі слова Глушкова з його роботи про безпаперову інформатику: „... натомість кожна людина буде носити з собою ,електронний блокнот‘, комбінацію плаского дисплею та мініатюрного радіопередавача. Набираючи на клавіатурі такого ,блокнота‘ потрібний код, можна (знаходячись у будь-якому місці нашої планети) викликати з гігантських комп'ютерних баз даних, пов'язаних у мережу, будь-які тексти, зображення (в тому числі і динамічні), які замінять не лише книги, журнали і газети, але й телевізори“.

закінчився невдачею, що на думку багатьох людей, які знали Глушкова, сильно вкоротило йому віку. Зійшлися на тому, що буде компроміс – АСУ будуть створюватися, але за бажанням конкретних підприємств, – однак далеко не всі матимуть доступ до інформації, і далеко не всі комп'ютери будуть об'єднані в єдину мережу.

Візіонери і фатальні політичні рішення

Стагнація кібернетики в СРСР та в Україні почалася ще до смерті Глушкова, хоча це був, напевне, найсильніший удар. Існувало ще декілька причин. По-перше, ентузіаста цієї науки, ймовірно, були занадто оптимістичні. Вони були переконані в її універсальності, однак поступово давалися взнаки вбудовані обмеження. Можливо, саме тому з часом про комплекс наук, пов'язаних з комп'ютерами, почали говорити, як про „інформатику“ або „комп'ютерні науки“, все менше використовуючи термін „кібернетика“.

По-друге, в кінці 60-х років на рівні керівництва СРСР було прийняте фатальне, яке пізніше з'ясувалося, рішення про те, що потрібно копіювати (читай займатися технологічним шпіонажем) технології у американців – в першу чергу це стосувалося нової серії комп'ютерів від IBM та технології виробництва напівпровідникових елементів. Варто зауважити, що як Лебедєв, так і Глушков обґрунтовано переконували радянських керівників, що це призведе до відставання, а потім до неможливості конкуренції з США – однак їх не послушали.

Даремно, тому що ці люди на декілька десятків років випереджали свій час. Один із прикладів, пророчі слова Глушкова з його роботи про безпаперову інформатику: „... натомість кожна людина буде носити з собою ,електронний блокнот‘, комбінацію плаского дисплею та мініатюрного радіопередавача. Набираючи на клавіатурі такого „блокнота“ потрібний код, можна (знаходячись у будь-якому місці нашої планети) викликати з гігантських комп'ютерних баз даних, пов'язаних у мережу, будь-які тексти, зображення (в тому числі і динамічні), які замінять не лише книги, журнали і газети, але й телевізори“. Нічого не нагадає?

Співпраця заради глобальної безпеки

» Середнє і старше покоління пам'ятають, як після розпаду Радянського Союзу на окремі держави у світі запанував страх перед неконтрольованим поширенням зброї масового знищення та технологій з її виготовлення. Україна стала першою державою у світі, яка добровільно відмовилася від ядерної зброї. Але в процесі конверсії висококласні українські науковці і військові спеціалісти, котрі займалися виготовленням і використанням різноманітних озброєнь, залишилися без роботи.

У жовтні 1993 року між урядами України, Канади, США та Швеції було укладено Угоду про створення Українського Науково-Технологічного Центру – УНТЦ (The Science and Technology Center in Ukraine – STCU). Ця міжнародна організація була створена з метою запобігання розповсюдженню знань та досвіду, пов'язаних зі зброєю масового знищення. Таким чином країни, що взялися фінансувати УНТЦ, вирішили зробити свій внесок у забезпечення глобальної безпеки.

Центр розпочав свою діяльність у грудні 1995 року. До співпраці були залучені колишні працівники оборонної промисловості, вчені та науковці, що працювали над створенням ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового знищення, працівники закритих наукових центрів та лабораторій колишнього СРСР.

З листопада 1998 року до Угоди УНТЦ приєднався Європейський Союз, замінивши Швецію в якості сторони-донора. Пізніше до УНТЦ в якості країн-членів Угоди приєдналися також Азербайджан, Грузія, Молдова і Узбекистан. Головна штаб-квартира Центру знаходиться у Києві, а регіональні представництва УНТЦ розташовані в Баку, Кишиневі, Тбілісі, а також у Харкові та Львові.

Замість „оборонки” – медицина і екологія

Проекти УНТЦ фінансуються Європейським Союзом, США та Канадою. Вони дають можливість, з одного боку, створити робочі місця та надати оплачувану роботу фахівцям, а з іншого – спря-

мувати їхню діяльність у мирне русло, на розвиток світової науки і мирних технологій. Відтак тисячі українських фахівців, які раніше займалися „оборонкою”, отримали гранти на дослідження в галузях медицини і біотехнологій, екології та альтернативних джерел енергії, інформаційних технологій, матеріалознавства та інших.

Особливо успішними були проекти УНТЦ з розробки альтернативних енергетичних установок, розв'язання екологічних проблем, розробки методів пошуку і знищення протипіхотних мін, розвитку нанотехнологій, технології знезараження медичних виробів і підвищення безпеки продуктів харчування, розробки метеорологічних радіолокаторів.

Варто зазначити, що УНТЦ сприяє напрацюванню та розвитку професійних зв'язків українських учених та інститутів з провідними експертами та інститутами ЄС, Канади та США. Окрім того, Центр проводить тренінги та семінари у сферах патентного права, стратегічного планування, комерціалізації та трансферу технологій.

Для розвитку української науки УНТЦ також плідно співпрацює з Національною академією наук України. Спільні проекти визнаються пріоритетними і отримують спільне фінансування.

„Зрозуміло, центр ніколи не матиме стільки коштів і повноважень, щоб допомагати всім охочим одержати його гранти. І мета в нас інша – розвивати вчених, аби вони самі могли успішно знаходити наукових партнерів і джерела фінансування. Ми хочемо, щоб українські вчені отримували інформацію, яка могла б націлити їх не тільки на участь у проектах УНТЦ, а й на активну участь в інших міжнародних проектах”, – зазначає виконавчий директор УНТЦ Ендрю Худ.

„УНТЦ уже має в світі ім'я і, безумовно, може послужити добрим містком для залучення венчурного капіталу і встановлення співпраці між наукою й капіталом. Гадаю, у зв'язку із цим ми продовжуватимемо надавати патентну підтримку науковим проектам, проводити конференції й навчати передачі технологій”, – додає він.

Без України, але з українськими вченими

Загалом, з початку своєї роботи Центром було профінансовано більше 1400 науково-дослідницьких проектів вчених з України, Грузії, Азербайджану, Молдови та Узбекистану загальною сумою більше 200 млн. доларів, з яких 175 млн. доларів припало на Україну. Учасниками проектів за цей час стали більше 18 тисяч науковців.

Разом із тим, УНТЦ став механізмом, який зміг об'єднати українських, грузинських, азербайджанських, молдовських та узбецьких вчених та інститути цих країн з великою кількістю урядових та комерційних партнерів зі США, Канади та ЄС. На даний момент Центром залучено більше 70 млн. доларів для фінансування науково-дослідних проектів саме від цих зовнішніх партнерів. Урядові партнери, з якими працює УНТЦ, профінансували 160 проектів на суму понад 31 млн. доларів та 1 млн. євро. В той же час з УНТЦ співпрацюють 155 комерційних партнерів, які профінансували 140 проектів на суму понад 17 млн. доларів та 1,66 млн. євро.

За результатами проектів УНТЦ отримано 240 патентів, з яких 225 – в Україні, 3 – в країнах СНД і 12 міжнародних патентів.

Через УНТЦ також відбувається фінансування української частини робіт для міжнародних проектів, в яких Україна формально участі не бере. Зокрема, так фінансувалися роботи українських вчених для Великого адронного колайдера (CERN). Так само фінансувалися роботи українських вчених для міжнародного проекту ITER, в якому Україна також не бере участі через брак фінансування, адже аби стати учасником цього проекту, слід заплатити вступний внесок в 1 млрд. євро.

Таким чином, діяльність УНТЦ допомогла українській науці в умовах хронічного недофінансування державою впродовж 15 років провести широкий спектр досліджень і добитися світового визнання.

Текст: Богдан Олексюк, Київ

Крила України

Авіапром України, перебуваючи у державній власності, і надалі залишається заручником байдужості чиновників, які просто неспроможні досягнути глибини проблем та оцінити перспективи української авіації. А до акціонування та приватизації авіапромисловості зроблено лише перші обережні кроки...

Україна є однією з держав світу, науковий та промисловий потенціал якої дозволяє розробляти та серійно виготовляти регіональні пасажирські та військово-транспортні літаки різних класів. Для цього держава має конструкторське бюро „Антонов”, яке 2010 р. було об’єднано з Київським авіаційним заводом „Авіант” – цей альянс отримав назву ДП „Антонов”. Також у власності держави перебувають ще два потужні серійні виробники літаків – державне підприємство „Завод 410 цивільної авіації” та Харківське державне авіаційне виробничо-промислове підприємство. Візитівкою сучасної авіабудівної України є такі літаки, як Ан-140, Ан-148, Ан-158, Ан-74 у різних модифікаціях, військово-транспортний Ан-70 тощо. Просування кожного з них на внутрішній та зовнішні ринки є складним завданням для їхніх розробників та виробників.

Ринок збуту треба шукати не лише в Росії

Так, у 2011 р. вперше на міжнародному авіасалоні в Ле Бурже у Франції ДП „Антонов” показало як у повітрі – під час демонстраційних польотів, так і на статичній експозиції – новий літак Ан-158. Це регіональний реактивний пасажирський літак нового покоління, який увібрав у себе всі кращі характеристики свого попередника, Ан-148. В даний час портфель твердих замовлень та опціонів на літаки Ан-148/158 складає 150 літаків для російських і зарубіжних авіакомпаній. Програма створення літаків сімейства Ан-148/158 реалізується в широкій міжнародній кооперації за участю понад 200 компаній з 14 країн світу. Виробництво літака Ан-148 нині розгорнуто на авіазаводах у Воронежі та Києві. Реалізова-

но три замовлення на літак Ан-148 для українських, і шість – для російських авіакомпаній. В свою чергу, літаки Ан-158 будуть будуватися на заводі „Антонов” у Києві.

Ринки збуту для літаків марки „Ан” Україна намагається шукати і за межами Росії. Нині, наприклад, Україна та Іран відпрацьовують умови масштабного співробітництва із закупівлі та організації спільного серійного виробництва регіональних реактивних літаків нового покоління Ан-148/158. Згідно з умовами вже підписаної попередньої угоди, 18 машин перспективного сімейства будуть зібрані для іранського замовника в Україні, ще 60 – побудовані на потужностях в Ірані. Загальний обсяг програми оцінюється в кілька мільярдів доларів і роботу з укладання такої угоди ДП „Антонов” планує завершити до кінця 2011 року. Окрім регіонального пасажирського літака Ан-158, з використанням технологічної бази Ан-148 планується розробити літак ділової авіації Ан-168 з дальністю польоту 7 тис. км, військово-транспортний літак Ан-178 з вантажопідйомністю до 18 тонн, а також літак патрульної авіації Ан-168МП.

Лідер на ринку транспортної авіації

Проте, звісно, найсильніша сторона українських конструкторів – це розробка та створення насамперед військово-транспортних літаків. Серед них – важкий Ан-124 та середній Ан-70. Нині ДП „Антонов” готує військово-транспортний літак з коротким злетом та посадкою Ан-70 до продовження випробувань з модернізованою авіонікою. В ході попередніх випробувальних польотів літак довів, що він задовольняє вимоги замовників, якими нині є міністерства оборони України та Росії.

Зараз ведеться робота з організації серійного виробництва – в тому числі на території РФ. У січні 2011 р. було офіційно оголошено, що українські літаки будуть збиратися на підприємстві „Авіастар-СП” в Ульяновську. Оголошувалось, що до 2020 р. на підприємстві буде зібрано близько 60 одиниць Ан-70. У виробництві літаків будуть задіяні близько 280 російських і 80 українських підприємств.

Ан-70 почав створюватися на початку 90-х років у рамках виробничої та науково-технічної кооперації Росії та України. З 2000 р. у співпраці двох країн виникли проблеми, а в 2006 р. РФ вийшла з цього проекту. Проте наприкінці 2009 р. командувач військово-транспортною авіацією ВПС РФ генерал-лейтенант Віктор Качалкін заявив, що літак Ан-70 „у разі його доопрацювання буде затребуваний для потреб військово-транспортної авіації Росії”.

В свою чергу, генеральний конструктор держпідприємства „Івченко-Прогрес” (Запоріжжя) Ігор Кравченко, яке виготовляє двигуни для літаків, заявив, що поновлення виробництва надважких літаків Ан-124 „Руслан” і початок серійного виробництва середніх транспортних літаків Ан-70 дозволять російсько-українському авіабудуванню зайняти лідируючі позиції на ринку транспортної авіації. Адже тандем цих двох рампових літаків зможе контролювати істотну частину ринку вантажних авіап перевезень. „Щоб цю програму здійснити, є всі технічні можливості. По суті, потрібна лише воля двох держав – Росії та України. Тоді ми, маючи два таких літаки, як Ан-124 і Ан-70, на найближчі 30-50 років практично повністю монополізуємо світовий ринок вантажних літаків та перевезень”, – заявив Ігор Кравченко.



Як зацікавити Китай

Окрім Росії, Ірану, Україна також має відчутний інтерес до співпраці з Китаєм. Так, ДП „Антонов” бере участь у різних китайських програмах, серед яких – місцеве виробництво літаків на базі Ан-2, Ан-12 і Ан-24, розробка крила для авіалайнера ARJ-21 компанії AVIC, і навіть допомога у створенні нового військово-транспортного літака для Китаю. Ще один напрям – це постачання українських двигунів до учбово-бойового літака L-15, який розроблений у Китаї для ВПС КНР та експортних замовників. Згідно з укладеним навесні 2011 р. контрактом, у 2011–2012 рр. до Китаю буде поставлена перша партія українських серійних двигунів AI-222-25F для L-15. УБЛ L-15 призначений для навчання пілотів бойових літаків. Вже два міністри оборони України – нинішній, Михайло Єжель та його попередник Юрій Єхануров – заявляли про те, що українські військово-повітряні сили зацікавлені у розгортанні ліцензійного збирання учбово-бойового літака L-15 на заводах Міноборони. Адже якщо двигуни, озброєння та частинка авіоники літака – українського ви-

На 2011 р. кошти на розвиток авіаційної промисловості у Державному бюджеті України не були передбачені. А нормативно-правова база, яка повинна була б забезпечувати сталий розвиток українського авіапрому, є недосконалою і недостатньою.

робництва, а планер – китайський, то цей проект виглядає для України достатньо привабливо.

Проте в цілому українському авіапрому завоювати нові позиції складно. Насамперед через перешкоди фінансового та організаційного плану. Галузь, яка залишається в державному управлінні, не відчуває достатньої підтримки

з боку держави. Так, нещодавно було підбито підсумки Державної комплексної програми розвитку авіаційної промисловості України, дія якої була розрахована до кінця 2010 р. Головна мета цієї програми, яка, серед іншого, передбачала збільшити виробничі потужності в Україні для випуску 24 літаків на рік, досягнута не була. Зокрема, в 2008–2009 рр. було виготовлено лише 9 літаків.

Без фінансів і відповідної правової бази

Починаючи з 2010 р., стан фінансування галузі істотно погіршився – кошти з державного бюджету на авіаційну промисловість не виділялися. У цей період на серійних заводах було випущено лише по одному літаку. На 2011 р. кошти на розвиток авіаційної промисловості у Державному бюджеті України також не були передбачені. А нормативно-правова база, яка повинна була б забезпечувати сталий розвиток українського авіапрому, є недосконалою і недостатньою. У 2011 р. термін дії Державної комплексної програми розвитку авіаційної промисловості України закінчився. »

Чеський авіапром врятовує Схід

У той час, коли чеська автомобільна промисловість зростає, про авіаційну галузь цього сказати не можна. Найбільший чеський виробник літаків, компанія „AERO Vodochody“ впродовж останнього часу ніби перебуває на американських гірках. Щойно почала з'являтися надія на покращення, як замість зростання компанію чекав занепад. Після того, як з'явився новий власник, компанія „Penta Investments“, хотілось би сподіватися, що нарешті настав триваліший світлий період.

Акціонерна компанія „AERO Vodochody“ є найбільшим у Чеській Республіці виробником авіаційної техніки, що орієнтується на співпрацю з відомими авіаційними виробниками в рамках міжнародних коопераційних проектів. У рамках своєї військової програми, „AERO Vodochody“ є найбільшим у світі виробником реактивних навчально-тренувальних літаків, і партнером армій декількох країн, зокрема Армії Чеської Республіки. Цей сектор представляють передусім навчально-тренувальні літаки L-39 і L-159, які мають успіх головним чином на східних ринках. Незабаром має бути підписано визначний контракт з Ізраїлем. Спадкоємець легендарної компанії „Let Kunovice“, компанія „AIR-CRAFT Industries“ виробляє невеликі транспортні літаки L-410, з якими хоче досягти успіху на традиційних ринках збуту свого попередника – знову ж таки, головним чином у Росії. На виробництво невеликих транспортних і спортивних літаків орієнтується інша фірма з м. Куновіце – компанія „Evektor“. Виробництво малих і спортивних літаків у Чехії має довгу історію. Зрештою, мета чеської Асоціації виробників авіаційної техніки – стати європейським лідером у галузі невеликих транспортних літаків.

Інші чеські компанії авіаційної промисловості орієнтуються на постачання запчастин для таких світових гігантів, як концерн EADS („Airbus“, „Eurocopter“, „Astrium“ тощо), „Boeing“, „Bombardier“, „Rolls Royce“, „Dassault Aviation“ та ін. Чеські інженери і працівники також доклали зусиль до виробництва цілої низки літаків згаданих компаній, які можна щодня зустріти в аеропортах по цілому світі.

Томаш Йоганек, Прага

Проект нової програми на період до 2020 р. поки що не ухвалений. Генеральний директор ДП „Антонов“ Дмитро Ківа з цього приводу заявив: „Як держпідприємство, ми сьогодні маємо масу обмежень. Наприклад, ускладнена процедура створення спільних підприємств, певні національні закони ускладнюють ефективну кооперацію з виготовлення нових літаків. Це ставить нас у неоднакові умови з конкурентами на світових ринках, причому конкурувати нам доводиться в дуже жорсткому середовищі“. За його словами, зміна організаційної форми підвищить привабливість

літаків, що поставило під загрозу плани з оновлення російської військово-транспортної авіації та реалізацію російських проектів із закордонними партнерами – зокрема, з Індією.

Нині триває процес створення спільного підприємства між ДП „Антонов“ та російською Об'єднаною авіаційною корпорацією (ОАК). Кінцева форма та повноваження учасників такого СП з українського та російського боку й досі залишаються предметом переговорів. „Думаю, не варто замикатися на одному інвесторі. Ми можемо створювати різні альянси за різними програмами,



Росія найбільше зацікавлена у поглинанні насамперед українських потужностей – але не стільки заводів з серійного виготовлення, як конструкторського бюро з розробки військово-транспортних літаків

авіабудівних підприємств при пошуку стратегічних інвесторів і втіленні різних форм міжнародного співробітництва. Причому, як заявляють нині у Києві, це не обов'язково має бути лише Російська Федерація. Хоча саме Росія найбільше зацікавлена у поглинанні насамперед українських потужностей – але не стільки заводів з серійного виготовлення, як конструкторського бюро з розробки військово-транспортних літаків, яке нині входить до складу ДП „Антонов“. Адже донині російські фахівці власноруч не спромоглися розробити жодного нового проекту військово-транспортних

щоб мати можливість для маневру. А таке СП могло би будуватися за принципом співіснування кількох ринково орієнтованих дочірніх підприємств, кожне з яких спеціалізувалося б на різних проектах і передбачало б можливість залучення третіх партнерів“, – стверджує нині керівництво ДП „Антонов“. Як воно буде у підсумку – скоро побачимо...

Українські „руки“ Голлівуду



» Апаратура для кінозйомки – тема радше для випуску про кіноіндустрію, ніж про технічний розвиток України. Нехай, однак, позірنا простота і легкість операторських пристроїв не вводять вас в оману – це надзвичайно цікавий і недешевий бізнес. Попри невітшну ситуацію у творчому українському кінематографі, Україна може пишатися успіхами на технічній ниві. Йдеться про винаходи Євгена Мамута та Анатолія Кокуша. Обидва народилися в Україні. Один емігрував, інший залишився.

У далекому 1988 році голлівудський блокбастер „Хижак“ („Predator“) нагородили премією „Оскар“ за спецефекти. У команді інженерів, які забезпечували технічні новинки, працював Євген Мамут. На той момент Мамут уже створив рекламу „Рено“, в якій автомобіль, рухаючись на поворотах, розтягується, при цьому закадрові сцени виглядають як завжди. У 1982 році цей рекламний ролік був нагороджений премією „Clio Award“ – однією з найбільш престижних світових нагород у рекламі (своєрідний рекламний „Оскар“). Приблизно з тієї ж групи ефектів – незвичайні, як на той момент, пересування Хижака в однойменному фільмі, створені Євгением Мамутом та Джоелем Хайнеком (так званий The camouflage effect). Апарат, який розробив Мамут для фільму, щоб отримати бажаний ефект, знаходиться тепер у Нью-Йоркському кіномузеї.

Винахідник народився 1942 року у Харкові, навчався у місцевому політесі. Його завжди цікавив процес зйомки, тому Євген Мамут займався у любительській кіностудії

при Палаці студентів Харківського політехнічного інституту. Емігрувавши до США наприкінці 1970-х років, Мамут перепробував чимало професій, доки не став оператором комбінованих зйомок. У 1985 році, працюючи на студії „EFX Unlimited“, брав участь у створенні візуальних ефектів у фільмі „Blue Lagoon“. Згодом, у 1980 році, приєднавшись до „R/Greenberg Associates“, розробив спецефекти для фільмів „Ladyhawke“, „Zelig“, „Dirty Dancing“, „Ghost Dad“, „Predator“, „Predator 2“, а також „The Matrix“.

„Оскар“ за „Російську / Українську руку“

У 1974 році на кіностудію імені О.Довженка прийшов працювати молодий кіноінженер Анатолій Кокуш, родом із Керчі. В одному з інтерв'ю газеті „День“ у 2006 році Кокуш розповідав: „Я весь час дивувався, до чого примітивний знімальний процес, наскільки оператор прив'язаний до камери. Щоб камера підстрибнула – оператор повинен підстрибнути. А чому б не дати їй свободу рухів? І ось цей напрямок мене захопив. Практично всі мої розробки присвячені йому“. У 1980-х роках Кокуш з колегами створює кооператив, який залучає до роботи інженерів широкого профілю, у тому числі спеціалістів з училища імені Баумана у Москві, де велася робота над гіростабілізацією об'єктів у системах управління ракетами, космічними кораблями, станціями тощо. Основним завданням Кокуша стало захистити камеру від зовнішніх коливань. Пошуки увінчалися успіхом – у 1991 році створено першу стабілізовану голівку для відео- та кінокамер. Тоді

ж на базі експериментальної лабораторії кіностудії імені Довженка сконструювали надлегкий кран заввишки 21 метр.

У 1990 році винахідник створює кооператив „Фільмотехнік“. Сьогодні у штаті однойменної компанії з головним офісом у Києві працює кілька десятків людей, фірма має представництва у США, Росії, Канаді, Англії, Голландії, Франції, ОАЕ, Норвегії та Японії. Буквально за рік, у 1991 році, компанія представила свою розробку на виставці у Нью-Йорку. Тодішня американська преса вважала винахід успіхом російських космічних технологій, не вдаючись у тонкощі походження винахідника. Кран називали „Російська рука“. У згадуваній розмові з „Днем“ Кокуш зазначає, що вважає таку назву дещо несправедливою, адже розробка, по суті, була російсько-українським симбіозом. Для просування техніки на американському ринку українська компанія почала співробітництво з американською фірмою з прокату кінообладнання. Світове визнання прийшло у 2006 році: компанія отримала два інженерно-технічні „Оскари“ від Американської кіноакадемії мистецтв. Як вважає сам Кокуш, ця нагорода, по суті, не за конкретний винахід, а за ідею, певний напрям у кінотехніці.

На сайті „Фільмотехніки“ можна переглянути перелік фільмів, зйомки яких проводились українською апаратурою. Цей список не просто вражає, він неймовірний – понад сто стрічок. Серед найвідоміших – „Titanic“, „Taxi“, „Ocean's Twelve“, „Mr&Mrs. Smith“, „Indiana Jones. Kingdom of the Crystal Skull“. Винаходи Кокуша і його команди задіяні у російському кінематографі. Апаратами „Фільмотехніки“ знімають музичні події (в тому числі „Євробачення“), спортивні заходи (зокрема Олімпійські ігри у Ванкувері), рекламу практично всіх світових виробників автомобілів, державні свята тощо. Саме тому сьогодні „Фільмотехніка“ – це і конструкторське бюро, і логістична діяльність, і менеджмент. Переважну більшість коштів компанія вкладає у нові розробки та саморозвиток.

Успіхи українських винахідників – справа не буденна. Адже історія Анатолія Кокуша засвідчує, що інженер може і повинен досягти успіху саме в Україні, втілюючи власні ідеї і замисли. А значить, варто вкладати гроші у відповідну освіту і технології.

Катерина Іванчак, Чернівці

Ebook по-нашому

Електронні книжки здобувають усе більшу популярність. Люди, що користуються е-рідерами — вже не рідкість, а радше норма. Частина з них навіть не підозрює, що застосовує пристрої, вироблені українською фірмою. Так, адже українська компанія „Pocketbook“ — один з найбільших виробників е-рідерів у світі, яка конкурує з такими гігантами, як „Kindle“, „Nook“ і „Sony“.

► На інтернет-форумах чимало людей, які не маючи жодного досвіду користування електронними читалками, з недовірою ставляться до цієї технології. Навіщо ще один гаджет, якщо у мене вже є смартфон, ноутбук або планшет, цілком придатний до читання електронних текстів? Натомість той, хто прочитав свою першу книгу на спеціальному пристрої, навряд чи захоче попроситися з ним.

Про що йдеться в е-рідерах?

Секрет лежить, насамперед, у технології так званих паперових екранів, які цілковито відрізняють е-рідери від комп'ютерних екранів або смартфонів. Паперові екрани схожі на звичайне чорнило: не відблискують, але відбивають світло як звичайний папір. Таким чином, читачу потрібне зовнішнє світло, як з традиційними книгами. Втім, технологія дозволяє читати при яскравому сонці. Як наслідок — очі не втомлюються, як це часто має місце зі звичайними комп'ютерними екранами. При цьому істотний момент — збереження енергії, адже електронна книжка використовує енергію тільки під час „перегортання“ сторінок. Тим самим на одній підзарядці батарея тримає приблизно до трьох тижнів!

Звичайно, значна частина користувачів не відмовляється від контакту з паперовою книгою. Проте такі пристрої ідеальні під час пересування або по місті, або й кудись далі. А головне — з собою можна мати практично необмежену кількість літератури.

Україна серед піонерів е-рідерів

Першою фірмою в Україні, яка інвестувала в електронні читалки та програмне забезпечення для них і почала продавати під власним брендом, стала „ІТ-Інфраструк-

тура“. У 2005 році це була взагалі одна з перших у світі фірм, яка розпочала випуск власних рідерів (!). У тому ж році стартував випуск електронних пристроїв для читання компанії-гіганта „Sony“. Перша партія книжок, випущених „ІТ-Інфраструктура“, нараховувала 30 штук. Але незабаром наступив період, коли компанія продавала більше читалок, ніж „Sony“.

Сьогодні співробітники фірми працюють над дизайном пристроїв та вдосконаленням їх програмного забезпечення. Компанія випускає дві лінійки продуктів під марками „Азбука“ і „Lbook“. Піонери ринку

електронних книг на терені СНД, вони до сьогодні орієнтують продаж на російський та український ринки. На жаль, останнім часом усе сильнішою є конкуренція з Китаєм.

Чому в Україні виникли фірми, які зайнялися виробництвом електронних читалок? Можливо тому, що ця відстала — у свідомості багатьох європейців — країна є надзвичайно відкритою до технологічного поступу. Українці люблять усілякі новинки. Можливо, звідси в Україні неозброєним оком помітна незмірно більша кількість користувачів рідерів, ніж, наприклад, у Чехії чи Польщі. Минулого року в Україні продано 90



тисяч е-рідерів, а в першому кварталі цього року – 35 тисяч штук.

„Pocketbook“

На майбутнє електронних читалок звернула увагу й інша українська компанія – „Украинская Полиграфическая Группа“, яка постачала обладнання для друку. У 2007 році, після маркетингових досліджень, фірма вирішила зайнятися випуском електронних книг. Виявилось, що після перших продажів, через два місяці, капіталовкладення повернулося. Так розпочала свою діяльність компанія „Pocketbook“, сьогодні лідер не лише на українському ринку (близько 40% продажу), але також на світовому (п'ята позиція!).

Електронні читалки „Pocketbook“ з самого початку відрізнялися добре опрацьованим програмним забезпеченням. З часом компанія об'єдналася з тайванським виробником „Netronix“, таким чином виникла „Pocketbook Global“ з центром у Києві. Сьогодні фірма має п'ять представництв у світі. Її продукція продається практично в усіх країнах, де є попит на подібну продукцію. Сьогодні компанія розвиває мережу своїх салонів. На запитання „УЖ“, якою мірою рідери є українською продукцією, один із менеджерів відповів так: „На 95 % – від дизайну до програмного забезпечення“. Корпус пристрою виробляється компанією „Foxconn“, яка також здійснює замовлення для світового гіганта „Apple“. Це дозволило збільшити продукцію. Минулого року „Pocketbook Global“ продав 470 тисяч читалок у світі. Фірма пропонує повний асортимент сучасних пристроїв від 5 до 9-дюймових, із сучасними додатками типу wi-fi або зв'язок 3G. Компанія випустила також планшет з кольоровим екраном, що працює на системі „Андроїд“.

Стосовно планів на майбутнє, представники компанії тримають їх у таємниці, але з задоволених облич можна зрозуміти, що варто сподіватись на чергові українські новинки. Як і раніше, їх презентуватимуть на найбільших міжнародних ярмарках та виставках електроніки.

Показово, що обидві українські фірми розвивають, подібно до американських гігантів „Amazon“ і „Barnes&Noble“, інтернет-книгарні з електронними версіями літератури. На додаток „Pocketbook“ реалізує програму розповсюдження електронних читалок в освітньому процесі.

Електронний підручник

➤ Нині дітям складно сісти за старий шкільний підручник, який двісті разів переkleєний, якщо перед цим ти подивився 3D-фільм і пограв за комп'ютером у надпотужну іграшку. Окрім того, портфель учня важить сьогодні близько 6 кілограмів. А електронний підручник, який розробила компанія „Pocketbook“ спеціально для школярів – лише 500 грамів.

Спочатку ми своїми силами забезпечили електронними підручниками Київський ліцей Сухомлинського. Зібрали відгуки і внесли зміни у роботу пристрою, змінили також зовнішній вигляд. Згодом Міністерство освіти України дозволило провести експериментальне випробування підручників у наших українських школах. Тоді ми забезпечили підручниками по одному класу у восьми школах із п'яти областей України, а також усіх викладачів, що брали участь в освітньому процесі. Близько чотирьох місяців навчання йшло за електронними підручниками. За процесом спостерігали санепідемстанція, чиновники Міносвіти, представники Інституту інноваційних технологій. В результаті ми отримали допуск. Тобто підручники офіційно дозволені і рекомендовані для використання в освітньому процесі.



Слід зазначити, що свого часу у світі проводились спроби впровадити в освітній процес інші пристрої: ноутбуки, айпади. Ми спеціально відійшли від цієї теми, хоча й була можливість працювати з іншими компаніями: брати ті ж нетбуки, щоб адаптувати їх для школи. Проте всі екрани шкодять очам. Але електронний папір, який використовується в рідерах, ні. Для проекту зі школами ми спеціально замовили 9-дюймові екрани, тобто розмір екрану цілком відповідає паперовій книжковій сторінці. Зараз проводиться робота по збору книжок, які рекомендовані Міносвіти для використання у навчальному процесі.

Цікаво, що діти сприймали наш експеримент дуже по-різному. Різниця у сприйнятті була відчутною за регіонами. Київські діти трішечки балувані цивілізацією. Проте діти у регіонах України були у захваті від пристрою, дуже обережно з ним поводитися. Діти з великих міст уже зазначали, що їм хочеться кольоровий екран, щоб встановити ігри. Пропозиції можна втілити, але навіщо? В цьому, власне, і є різниця між нетбуками і айпадами та нашим пристроєм. Пристрій нагадує книжку і не спокушає.

Денис Мураховський, PR-менеджер „Pocketbook“, Київ

Бізнес-планшети і телефони для пенсіонерів

17 серпня 1991 року польський фізик Рафал П'єтрак з Варшавського університету вислав своєму колезі Янові Соренсену до Копенгагена пакет даних за допомогою світової мережі. Тоді Варшавський університет отримав фінансування від Комітету наукових досліджень. Натомість тепер польська держава заохочує кожного громадянина стати користувачем всесвітньої мережі — через різноманітні дотації.

У Польщі вже виросло покоління, яке не мислить існування без комп'ютера і, зокрема, без Інтернету. Для нього — тобто покоління, — слово „стіна” асоціюється перше зі світовою соціальною мережею „Facebook”, а слово „постити” означає абсолютно інший вид активності, ніж для людей „за 50”. Зізнаюся щиро, що я сам є типовим дитям епохи: мені набагато легше читати електронну, а не звичайну книжку — адже програма дозволяє за лічені секунди або знайти потрібне місце в томі, або зробити закладку. Через Інтернет мені зручніше робити й шопінг: більшість речей, що я купую, просто не знаю, де знайти в реальності, — а в світовій мережі вони всі у пошуковій системі. Однак більшість із нас — це споживачі Інтернету. А де знаходиться наш регіон з точки зору виробництва веб-послуг або гаджетів для них?

Цукерберг з-над Вісли?

Мареківі — 15 років. Він саме написав програму-гру для популярного нині iPhone'a та розмістив її в „App Store”, звідки користувачі можуть скачувати найрізноманітніші аплікації. „Реєстрація на відповідному сайті коштує близько ста доларів, — розповідає Марек. — Натомість за кожного користувача, який схоче інсталиувати програму мого авторства на своєму телефоні, я матиму кілька злотих”, — говорить молодий е-бізнесмен.

Таких, як Марек — юних і трохи старших, жінок і чоловіків, зі спеціальною освітою чи без неї, проте об'єднаних бажанням створювати програми і на них заробляти, — у Польщі тисячі. „App Store”, „Android

Market”, „Ovi Store” чи інші магазини з аплікаціями для різноманітних операційних систем дають можливість кожному стати програмістом та заробити на власному винаході. Проте для цього потрібна інвестиція — її зазвичай магазини стягують у вигляді оплати за реєстрацію.

Проте лише одиниці з програмістів можуть похвалитися великими досягненнями та значним розвитком е-капіталу. У 2008 році програміст-поляк Борис Муселяк почав писати програму, яка поєднувала фільмовий смак користувача та його місцезнаходження, а відтак допомагала б знайти на місцевому телебаченні чи в кінотеатрі фільми, які цікавлять певну людину. Сервіс розвивається. У сторінку „Filmaster” у липні поточного року група „HackFwd” інвестувала 191 тис. євро (взаємін за 30% акцій сервісу), відтак її стали оцінювати в 636 тис. євро, що зробило сервіс одним із чільних у відповідній галузі.

Проте найчастіше подібні ініціативи занепадають так само швидко, як і постають — свідчать самі практики бізнесу. За їхніми словами, лише один із 500 програмістів має шанс заробити щось солідне. Однак за даними польського видання „Dziennik — Gazeta Prawna”, дохід польських е-підприємств уже сьогодні нараховує майже 8,5 млрд. євро, що робить їх поважною частиною польської економіки, яка в країні над Віслою випереджає вже такі галузі, як туризм, сільське господарство чи навіть гірництво.

Замкнене коло

Специфікою польського ринку аплікацій залишається те, що розра-

ховані вони на „внутрішнього” споживача. Зрештою, це характерне явище для тих країн, чия веб-мережа не веде наступу на іноземний Інтернет (як це є у випадку т.зв. „рунету”). Перевірити розклади місцевих автобусів чи потягів, знайти мапу міста чи опис його туристичних принад або ввести на клавіатурі специфічні польські літерки — от що можуть завдяки польським головам користувачі телефонів чи планшетів з системами „Android”, „Apple” чи „Nokia”. І все ж серед розробників навіть, здавалося б, „польських” програм зустрінемо китайські прізвища. Що поробиш: Польща, як і майже вся Європа — на відміну від Піднебесної — залишається на околиці потужної інформативної революції. У рейтингу найбільш прогресивних з цієї точки зору держав світу, який підготували експерти Економічного форуму в Давосі, перед ведуть „тигри” з Південно-Східної Азії та скандинавські країни. Центральнo-Східна Європа починається Естонією — вона на 26 місці (і це не дивно, оскільки ця пострадянська країна ще від початку 90-х років веде активну політику інформатизації), Чехія посідає 40 місце, Угорщина — 49, Польща — 62, Румунія — 65, Росія відразу ж після Єгипту — на 77 місці, а Україна, пропустивши вперед Мексику та Пакистан, опинилася аж на 90 позначці.

Східноазійська необхідність?

Позначки позначками, але Україна має свій планшет — ImPAD. Не відстає й Польща. Люблінська фірма „ICom” раніше була відома тим, що продавала під власною маркою ноутбуки. Сьогодні вона продає свій планшет для бізнесменів ICom Terra



PAD 1050. Він має систему Windows 7, 10-дюймовий екран Multi-Touch з місцем для SIM-карти – і коштує майже тисячу доларів. Однак цей виріб хоча й продається під польською маркою, все ж виробляється на Тайвані.

Другий польський планшет під назвою tPad 7121 з системою Android 2.3 пропонує вроцлавська фірма „Trak Electronic“. У крамницях вроцлавський tPad коштує приблизно 200 доларів. Попри те, що tPad позиціонує себе як перший польський планшет, його виробництво також не обійшлося без підтримки азійських друзів: його ноги ростуть із Китаю.

Однак поляки неохоче купують власні планшети. Фірма „Komputronik“ опублікувала результати про-

дажу планшетів у Польщі за перший квартал 2011 року. Безперечним лідером виявився iPad – його має 60% поляків, які вирішили купити модний гаджет. Другим за популярністю став Samsung Galaxy Tab P1000 – його обрали 30% прихильників планшетів. На третьому місці опинився Creative ZiiO – відповідно 8%. Більшість поляків часто навіть не підозрює про існування планшетів польського походження.

Загалом за прогнозами у світі цього року буде куплено 58 мільйонів планшетів. У Польщі це всього 50 тисяч моделей, але до кінця поточного року їхніми власниками буде вже 150 тисяч поляків.

Можливо те, що в Україні планшет власного виробництва є більш популярним і знаним, ніж польський

серед поляків, пояснюється його ціною. Адже польський продукт ціною не відрізняється від популярного iPad'a – а бути власником останнього, погодьтеся, набагато солідніше.

Польські пенсіонери

Польська сфера новітніх гаджетів – це не лише планшети. Як підкреслює журналіст видання „Chir.pl“ Анджей Пайонк, поляки спеціалізуються на виробництві... телефонів для літніх людей. Саме тих, які мають великі клавіші-цифри і без яких уже не уявляють життя їхні власники – представники найстаршого покоління і загалом ті, хто вживає телефон за його прямим призначенням, а не замість фотоапарату, відеокамери, нотатника чи гаманця. Продукт вроцлавської фірми „TelForceOne“ – myPhone – у 2007 році почали розробляти польські та чеські науковці. Уже протягом 2009 року спілка продала 113 тис. апаратів. Сьогодні вона розповсюджує їх у кільканадцять країн світу (зокрема, в Україні). Заробивши на „телефонах для пенсіонерів“, польська фірма стала розробляти інші версії власних телефонів, що вже можуть працювати, зокрема, на двох sim-картках чи навіть на системі Android. У березні 2007 року „TelForceOne“ дебютувала на Варшавській фондовій біржі.

Коли є мода...

І наостанок – не можна приховати, що мода панує також на різноманітні гаджети. Як людина, що активно їздить і на схід, і на захід від Польщі, можу ствердити: ця мода в країну над Віслою приходить пізніше, ніж у Францію чи в Україну. У Францію – цілком зрозуміло: і парижани багатші від варшав'ян, і західні сусіди знаходяться в центрі різних новинок, що їх часто вигадують далекосхідні спеціалісти. А от чому в Україні – скажімо – кількість власників планшетів на вулицях перевищує відповідне число в Польщі? Питання для мене залишається загадкою. Можливо, тому, що в поляків ментально ніколи не було великої тяги до „всього, що блищить“? А може, просто намагання бути власником дорогого – як на заробітки певної особи – телефону або гаджета є просто свідченням бідності суспільства?



Автофантастика

Українці дивують своїми талантами в автомобільному винахідництві. Від лімузіна, зібраного зі старих холодильників — до диво-авта, що працює на дровах. Для народних умільців немає нічого неможливого.

» Винахідник Петро Кищенко з українського містечка Тростянець перетворив свого старенького „Запорожця“ на автомобіль-амфібію, який може їздити як суходолом, так і водою. На створення універсального автомобіля 53-річного винахідника підштовхнула давня любов до полювання і риболовлі. За основу було взято старий „Запорожець“ 1973 року випуску, подарований колись батьком. Машина добре збереглася — довгі роки стояла змашеною в гаражі.

Вдосконалення „Запорожця“ почалося із заварювання днища кузова металом і обробки його герметиком. Під рідним двигуном малолітражки було приварено

турбіну-водомет, що забезпечує автомобілю тягу на воді. Стики кузова були надійно заварені суцільним рівним швом. Перероблену машину український тюнер назвав „Заповідцем“ і тепер здійснює щоденні прогулянки річкою, чим викликає захоплення в односельців. За словами розробника, автомобіль-амфібія ідеально підходить для полювання і рибальства.

Зараз Петро Федотович узявся за вдосконалення своєї амфібії. Він хоче обладнати її потужнішим двигуном, щоб легковик розвивав більшу швидкість на воді. Планує змінити і його зовнішній вигляд — зробити красивий шкіряний відкидний верх, що захищає від спеки

і дощу, встановити посеред салону розкладний столик, аби пасажери могли перекусити...

Вантажівка, яку заправляють дровами

На Житомирщині науковці розробили „автомобіль на дровах“. Це один із перших автомобілів із газогенераторною установкою в Україні з прицілом на його практичне використання в сільському господарстві і промисловості.

„Газогенератор розташовується між кабіною водія й кузовом. При спалюванні палива — вугілля або дров — утворюється чадний газ. Після очищення у фільтрах він потрапляє до двигуна внутрішнього

згоряння й дозволяє автомобілеві рухатися”, – розповів професор Лось, пояснюючи принцип дії газогенераторної установки.

За його словами, ця ідея не є чимось новим, а швидше „давно забутим старим”. „В середині минулого століття в СРСР їздило чимало автомобілів на газогенераторних установках, а також тракторів, що працювали на дровах, торфі, вугіллі й соломі, а вже потім перейшли на бензин”, – сказав Лось, додавши, що зараз пригадали про цей досвід через потребу впровадження енергозберігальних технологій.

Таке застосування газогенераторної установки втричі дешевше, ніж їздити на солярці, газі або бензині. У газогенераторних установках можна спалювати рослини, вирощені на землях із допустимим рівнем радіоактивного забруднення, що особливо важливо для Житомирщини, де майже 300 тис. га сільгоспугідь мають підвищений рівень радіоактивного забруднення.

Лімузин зі старих холодильників

Майстер-самоук Віталій Адарічев з Горлівки, що на Донеччині, зібрав лімузин зі старенького Mercedes-116 і чотирьох викинутих холодильників. Вийшов ексклюзивний автомобіль. Винахідник зізнався, що ніколи раніше не працював слюсарем і „болгарки” в руках не тримав. Але йому дуже хотілося їздити на лімузині. „Як тільки почав виїжджати на лімузині, зі мною дуже любили спілкуватися представники державтоінспекції. Спочатку всі зупиняли, розпитували, я детально пояснював, що з чого зроблено, показував документи. Зараз машину вже знають”, – говорить 38-річний Адарічев.

Віталій пропрацював на шахті сімнадцять років, оволодів декількома шахтарськими спеціальностями. Коли почалися перебої з виплатою зарплатні, став ремонтувати машини знайомих. Ніхто не вчив його цьому ремеслу – свого часу хлопець закінчив ПТУ, здобувши гірничий фах. А ось майстерності автослюсаря навчався самотужки, вивчаючи літературу, але більше методом спроб і помилок.

„Три роки автомобіль стояв у гаражі, що з ним робити, я не знав, але мріяв на його базі отримати лімузина. Мені порадили звернутися до автотранспортного науково-



дослідного проектного інституту, куди я і надіслав свої креслення, фотографії, ескізи. Переписувався і зідзвонювався з ними понад рік”, – розповідає Адарічев. Навіть було створено експертну групу, яка і дала добро збирати лімузина. На все пішло сім років праці.

Розпилявши „мерса”, Віталій почав збирати околицями старі холодильники „Донбас” із міцним корпусом і довгою ручкою. „Зараз таких уже не роблять”, – пояснює слюсар-самоук. Салон із сімома сидіннями, не рахуючи водія, також обладнав сам, пошив чохла і виконав інші дизайнерські роботи. Врешті вийшла солідна машина масою близько двох тонн і з двигуном у 300 кінських сил.

Саморобний суперкар у стилі ретро

На Закарпатті сім’я ковалів, батько з двома синами на прізвище Зейкани, впродовж двох років своїми руками змайстрували суперкар. 4-метрове авто з залізних листів за формою нагадує сучасні суперкари в стилі ретро. Самостійно робили не тільки кузов, але і всі запчастини. Єдина „нерідна” деталь авто – двигун від BMW. Машина має достатньо низьку посадку, а тому не зовсім пристосована до закарпатських доріг. Але робила його родинна команда Зейканів не для зручності, а для власного задоволення. Закарпатський суперкар важить близько півтори тонни і зможе розганятися до 140 км на год.



Земля обітована автомобільної промисловості

Чехія — це невелика країна в центрі Європи. Проте в галузі автомобільної промисловості вона, можна сказати, грає першу скрипку.

Минулого року чеські автомобільні заводи виробили загалом 1 077 938 автомобілів усіх категорій, з них — 1 069 518 легкових авто. У розрахунку на особу, Чехія є п'ятим найбільшим виробником легкових автомобілів у Європі і другим — у світі. Дещо кращий результат має лише сусідня Словаччина.

У 2010 році, після періоду стагнації, автомобільна промисловість Чехії нарешті оговталась і тепер її позиція в чеській економіці знову посилилась. „Після двох років економічної рецесії загальні результати чеського автомобілебудування приємно вражають“, — вважає Мартін Ян, президент Асоціації автомобільної промисловості. „Майже всі виробничі сегменти чеської автомобільної промисловості знову почали працювати і вже помітне виразне поживлення виробництва і продажу“, — додає він. Варто згадати про рекордне виробництво автомобілів у 2010 році, коли їх було, вперше в історії Чехії, вироблено більше ніж мільйон машин. Зростало також і виробництво запчастин та аксесуарів

— хоча на їхніх виробників рецесія вплинула значно сильніше. Загалом автомобільне виробництво всіх фірм Чеської Республіки у 2010 році становило 705,3 мільярдів крон, або 21,2% торгового обороту всієї промисловості країни.

Перша половина цього року: подальше зростання

На думку Мартіна Яна, автомобільна промисловість допомогла подолати в Чехії економічну рецесію і знову підтвердила репутацію найважливішої галузі у творенні позитивного балансу закордонної торгівлі і формуванні ВВП. З іншого боку, деякі експерти застерігають від односторонньої орієнтації чеської економіки саме на автомобілебудування, яке значною мірою залежить від зростання чи падіння життєвого рівня споживачів; у випадку кризи проблеми автомобільної галузі можуть спричинити нестабільність економіки цілої країни. Результати виробництва автомобільних компаній за перші шість місяців цього року дозволяють зробити припущення, що

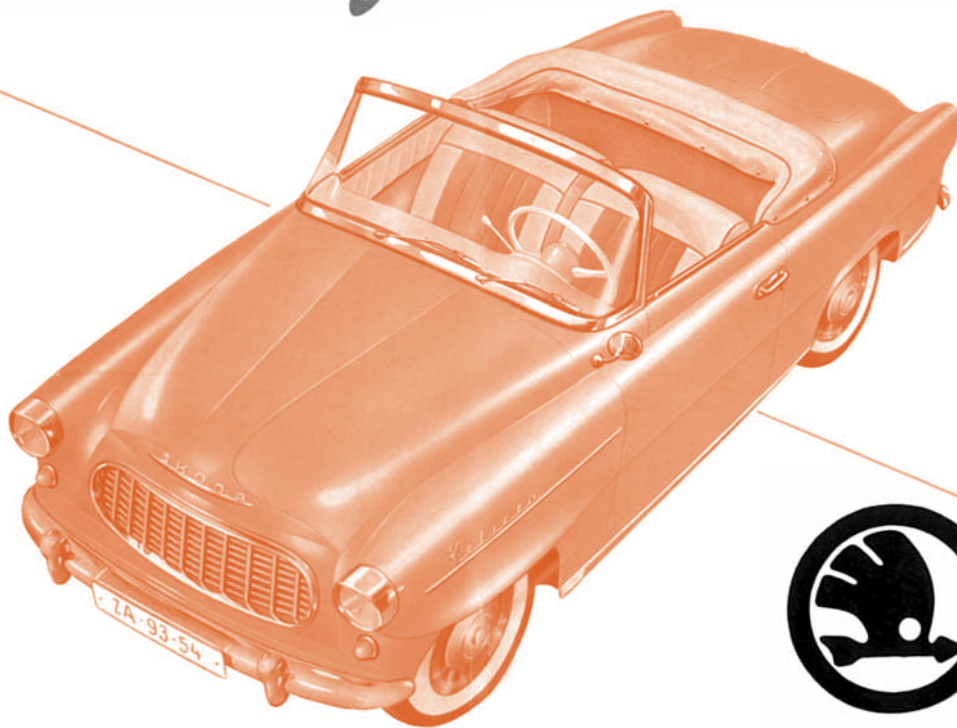
у цьому році минулорічні рекорди будуть побиті. За перше півріччя цього року у Чеській Республіці було вироблено загалом 647 024 автомобілів, що на 13,85% більше у порівнянні з попереднім роком. Але не варто заспокоюватися, занадто оптимістичні прогнози може знищити несприятливий розвиток світової економіки.

Виняткова позиція компанії „Škoda Auto“ — у минулому

Багато років синонімом чеського автомобілебудування була марка „Škoda“ у сегменті легкових автомобілів, „Tatra“ і „Avia“ — у категорії вантажівок і „Karosa“ — у категорії автобусів. За останні роки чеський ринок сильно змінився. Частково чеськими марками тепер можна вважати принаймні чотири інші. На території Чеської Республіки, окрім автомобілів концерну TRCA (до якого входять марки „Peugeot“, „Citroën“ і „Toyota“), виробляються і деякі моделі південнокорейської марки „Hyundai“. Зрештою, а чи можна вважати автомобілі „Škoda“ чеськими, якщо власником заводів є німецький концерн „Volkswagen“? За даними першої половини цього року видно, що найбільше легкових автомобілів було вироблено на заводах у м. Млада Болеслав і інших заводах компанії „Škoda Auto“. З січня по червень 2011 року це було більше ніж 357 тисяч нових автомобілів „Škoda“. У м. Колін, де знаходиться завод концерну TRCA, до кінця червня цього року було випущено загалом 156 тис. автомобілів усіх трьох марок, а ось завод „Hyundai“ за шість місяців поточного року виробив майже 120 тис. автівок. Таким чином, виробництво південнокорейської компанії впевнено наздоганяє виробничі потужності концерну TRCA. Окрім цих великих гравців, можна згадати ще невелику фірму



ŠKODA Felicia



„Kaipan“, яка виробляє лише кілька автомобілів у рік.

„Tatra“ повстає із мертвих

Два виробники вантажних автомобілів, „Tatra“ та „Avia“, впродовж останніх років знаходились на межі краху і були змушені пристосуватись до нових умов, зокрема, до втрати традиційних ринків збуту. Обидві компанії зазнали суттєвих змін (включно зі зміною форми власності), і зараз у них відкривається друге дихання. Кількість вироблених вантажівок – як у празькому районі Летняни, де знаходиться компанія „Avia“, себто по-новому „Avia Ashok Leyland“, так і в м.Копрживніце, де виробляються машини марки „Tatra“, – знизилась із тисяч до сотень авто на рік. Завдяки власникові з Індії, „Avia“ отримала можливість потрапити на ринки Близького Сходу та Росії, з іншого боку, нові ринки збуту вимагають і нових інвестицій для створення умов праці у цих країнах, а це недешево. Компанія „Tatra“ нещодавно представила нову модель, за допомогою якої

планує привернути увагу інших потенційних клієнтів, використовуючи успіх у змаганнях типу ралі „Париж-Дакар“ або „Шовковий шлях“. Новий автомобіль дістав символічну назву „Phoenix“. Компанія „Tatra“, як і міфічний птах Фенікс, упродовж останніх років ледь жила, і тепер сподівається, що виробництво нової моделі допоможе їй повернутись на позиції світової еліти у своїй галузі.

Виробництво автобусів зосереджено у Східній Чехії

Коли йдеться про категорію автобусів, то вони у Чеській Республіці виробляються у двох містах, віддалених одне від одного лише кількома кілометрами. У той час, коли компанія „Karosa“ з м.Високе Міто (або точніше, компанія „IRISBUS“, беручи до уваги нового власника), користується своєю довголітньою історією, компанія „SOR Libchav“ стала шукою ринку, яка не вагається впроваджувати одну зміну за другою. Саме у маленькому містечку Лібхави поблизу м.Устінад-Орліці почали випускатись

перші безбар'єрні автобуси для міського громадського транспорту. І саме тендери на виробництво міських та приміських автобусів стали тим ґрунтом, на якому дві згадані фірми ведуть нещадні бої. З точки зору кількості випущених автобусів, кращі результати має компанія „IRISBUS“, однак слід зазначити, що автовиробник „SOR Libchav“ має обмежену виробничу потужність і не має тилу у вигляді сильної світової марки. Третій гравець у цьому сегменті ринку, фірма „TEDOM“ з м. Тржебіч, орієнтується передусім на виробництво автобусів, які їздять на природному газі.

Для повноти картини слід згадати також про виробництво мотоциклів. Слава єдиної чеської марки „JAWA“, здобути яку їй допомагали такі велетні мотоспорту, як скажімо, Франтішек Штястни, вже минула, і нині компанія виробляє щороку всього кілька десятків мотоциклів малої кубатурни.



Справа Тимошенко – Error fatal

➤ Арешт лідера найбільшої опозиційної партії в Україні матиме серйозні наслідки як для суспільства, так і для самої влади – ініціатора дійства. На міжнародній арені у держави значно менше можливостей для маневру. Проте, поза увагою залишається важливе питання: який сенс у такому не вигідному позиціонуванні? Чи справді в залякуванні громадян?

Видається нелогічним, що оточення президента Віктора Януковича з власної волі наразилося на цілком прогнозовану нищівну критику з боку стратегічних партнерів України. У відповідь на арешт лідерки опозиції того ж дня, 5 серпня, негативно відреагували на сенсаційну новину головні столиці – Вашингтон, Брюссель і навіть Москва. Якщо ж припустити, що це й входило до планів

керівництва української держави, то відповідь на переважну більшість питань треба шукати за лаштунками публічних заяв. Ба навіть, вбачати в них спробу приховати справжні наміри – українських керівників та їх пріоритетних партнерів з-за кордону.

Формальною підставою для арешту Юлії Тимошенко, яка є підсудною у так званій „газовій справі”,

стало обвинувачення у неповазі до суду, а також... кілька запізньєх на засідання Печерського суду. Дехто зі спостерігачів вбачав у постанові про арешт помсту підсудній за її зухвалу поведінку під час допиту діючого прем'єр-міністра Миколи Азарова, тим більше, що клопотання прокуратури про взяття під варту підсудної було задоволено одразу після допиту цього соратника.

Якби це дійсно було емоційним рішенням, через певний час Тимошенко знову звільнили б на підписку про невиїзд. Частина соратників леді Ю. на подібний сценарій і сподівалися. Однак з моменту арешту минуло понад два тижні, не подіяли на владу жодні заклики – як з боку міжнародної спільноти, так і від представників української інтелігенції, громадськості, опозиційних лідерів.

Як повідомляє опозиційна партія „Батьківщина“, під зверненням до Януковича випустити Тимошенко з-під варті вже зібрано понад 11 тис. підписів. Створено Комітет опору диктатурі в Україні, до якого увійшло 11 опозиційних партій, серед них – „Фронт змін“ Арсенія Яценюка, партія „Удар“ Віталія Кличка. Найбільшим контраргументом для регіоналів могли би стати масові акції протесту проти політичних репресій. На жаль, вони були лише анонсовані політиками. Тим часом, під стінами Печерського суду, де йде розгляд справи проти Тимошенко, як і раніше збираються нечисленні прихильники лідерки „Батьківщини“. Єдине, що змінилось після арешту – на Хрещатику біля будівлі суду з'явилися палатки однопартійців Тимошенко. В перші дні були побоювання, що їх знесуть. Більше того, автозак, який перевозив підсудну до суду, оточувала надзвичайна кількість правоохоронців.

Абстрактна боротьба і об'єднання

Поступово емоції перших днів після арешту стали вщухати, у публічних заявах опозиціонерів почала відчуватися втома – вони все більше нагадували чергові загальні штами про абстрактну „боротьбу проти диктатури“ та абстрактне ж „об'єднання“. Журналісти, що висвітлюють події в суді, навіть жартували: якби кожен зі ста парламентарів-бютівців привів під стіни суду своїх кілька десятків помічників, то вже зібрали би масові акції протесту. А де ж ті 400 тисяч людей Тимошенко, які

є діючими членами „Батьківщини“? Добре, припустимо, міліція масово перешкоджала їх виїзду до Києва, але ж за два тижні процес можна було організувати. Це і безліч інших запитань виникає до соратників леді Ю. Якщо подивитися на опитування громадської думки в Україні, стає очевидно, що більшість співвітчизників засуджують політичні репресії як такі і трохи менша частина – проти переслідування саме Тимошенко. До арешту Тимошенко, у липні, Центр соціальних та маркетингових досліджень „СОЦИС“ провів опитування: „Як ви сприйняли новину про порушення справи проти Юлії Тимошенко?“. Виявилось, що підтримують порушення кримінальної справи проти Тимошенко – 36,1%, з байдужістю сприйняли цю інформацію – 27,0%, проти висловились 36,9% респондентів.

Новина про арешт сколихнула суспільство: почалися дискусії про те, що треба захищати не власне Тимошенко, а демократію, наші перспективи жити в європейській країні, наші права і свободи. Зрештою, більшість громадян розуміє важливість моменту. Втім, далі дискусій, публічних заяв справа не рухається. Складається враження, що опозиція розгубилася, або вже готується йти на вибори без Тимошенко. Це вигідно її основному конкуренту – „Фронту змін“. Та й всередині „Батьківщини“ відбуваються дезінтеграційні процеси, пов'язані з тим, хто за відсутності лідера буде формувати партійні списки. На жаль, в оточенні леді Ю. є досить багато кон'юнктурників, які відстоюють передусім власні інтереси. Тому складається враження, що публічна бутафорія „відповідальних“ бютівців немає нічого спільного з організацією процесу опору диктатурі. Надто довго вони були у владі, надто важко їм повертатися до опозиційної діяльності. Легше її імітувати. Отже, дані соціологічних досліджень, які демонструють невдоволення владою, не переростають у масові акції спротиву. Тому дивні плакати під егідою „Батьківщини“ з'являються на вулицях міст на кшталт цього: „Житомир, з Днем незалежності?“. Важко зрозуміти, чого більше в цьому знаку запитання – злостивості, глузування, жовчі...

Дивно, але факт – українська діаспора організувала більш влучні та помітні акції протесту, ніж опозиція під стінами Печерського суду. Влада ж переконалась – можна поки

що спати і не бачити жажів у вигляді великих майданів. Хоча переважна більшість громадян невдоволена діями команди Януковича, зменшенням рівня соціальних гарантій, зростанням цін.

Суд поплутав

„Газова справа“ певним чином мала би відволікти громадян від невдоволення соціальною політикою влади. Її навіть зробили спочатку публічною, а коли стало очевидно, що Тимошенко перетворює трибуну суду на публічний майданчик для звинувачення опонентів, трансляцію засідань заборонили.

Після арешту лідерки „Батьківщини“ стало ясно – влада пішла вбанк і розгортає найрадикальніший сценарій з можливих. Достатньо звернути увагу на зміст обвинувачень: перевищення повноважень при підписанні газових контрактів з Росією, видача на переговори особистих директив прем'єр-міністра, не затверджених урядом. Аргументація обвинувачення ґрунтується на тому, що Кабмін є колегіальним органом і має ухвалювати рішення відповідним чином. Формально так, але процедура надання директив не прописана чітко у законодавстві. Та й практика урядування свідчить, що всі українські глави КМУ діяли по-тимошенківськи, тому їм усім підійдуть ті ж самі звинувачення. Звернемо увагу хоча б на один процедурний аспект: у європейських державах колегіальні рішення уряду приймаються виключно на його засіданнях, після чого на тому ж засіданні ці рішення візуються прем'єром. Що це означає? Теоретично жодне розпорядження чи постанова уряду не можуть бути підписані главою КМУ поза засіданням цього колегіального органу. Давайте подивимось лишень на дати виходу постанов українських урядів будь-якого періоду і все стане ясно – безліч документів підписано у дні, коли Кабмін взагалі не засідав. Тож цілком слушно каже перший президент України Леонід Кравчук:

„Хто винен? – розмірковує він, коментуючи, чому саме такі газові контракти були підписані у Москві. – Треба судити всіх, може, починаючи з Кравчука, усіх 17 прем'єрів, усіх чотирьох президентів і сказати, хто що зробив для України, і хто що зробив для себе“.

Регіонали розуміють, як ризикують, засуджуючи Тимошенко за типові дії українського можновладця. ▶

30 червня „Газпром“ може піти на зниження ціни газу для України у разі прийняття рішення про злиття з НАК „Нафтогаз України“. Про це повідомив глава правління „Газпрому“ Олексій Міллер.

30 червня Фонд держмайна на засіданні у четвер підписав наказ про приватизацію в 2011 році першої групи пакетів акцій енергокомпаній. У серпні на торги будуть виставлені 25% „Київенерго“, 50% „Закарпаттяобленерго“, 25% „Західенерго“ і 21% „Черкасиобленерго“. У вересні для приватизації заплановані 50% „Вінницяобленерго“, 45% „Крименерго“ і 50% „Дніпрообленерго“, у жовтні – 25,99% „Тернопільобленерго“, 45% „Чернігівобленерго“, 25% „Дніпренерго“ і 40% „Донецькобленерго“.

30 червня НАК „Нафтогаз України“ вимагає в Печерському райсуді Києва стягнути з Юлії Тимошенко 1,5 млрд. грн. збитків, заподіяних у результаті газових контрактів 2009 року із Росією.

30 червня Юлія Тимошенко може бути засуджена до 7–10 років реального ув'язнення, не дивлячись на те, що в матеріалах справи немає жодного складу злочину. Про це заявив її адвокат Сергій Власенко.

1 липня В останні роки Україна є лідером серед країн Європи за кількістю арештів. Про це заявила уповноважена Верховної Ради з прав людини Ніна Карпачова. „Щорічно в нас заарештовують майже 600 тисяч осіб. При цьому тільки 10 тисяч, або кожен 6-й, надалі звільняються з-під варті“, – зазначила вона.

1 липня „Наша Україна“ надіслала опозиційним партіям запрошення зустрітися 12 липня для координації дій у контексті підготовки до парламентських виборів 2012 року. Запрошення надіслано до керівників 17 партій.

1 липня У справі проти Луценка – 101 свідок. Адвокат Юрія Луценка Ігор Фомін припускає, що суд над екс-головою МВС буде довгим.

2 липня В суботу у Феодосії (Крим) відбулося масове зіткнення активістів російських козачих організацій та української міліції. Конфлікт виник при спробі козаків повторно встановити на в'їзді в місто поклонний хрест. З боку козаків в акції брало участь близько 300 людей. За словами очевидців, бійка була тривалою і кривавою. Міліція затримала тільки 10 козаків.



Фото: Петро Андрусенко

» І щоб найближчим часом не помінятися з леді Ю. місцями, вони вимушені будуть утримувати абсолютну владу будь-якою ціною. Єдиний запасний варіант „виправдання“ підсудної – звалити вину на недосвідченого суддю по газовій справі Родіона Кірієєва та недостатньо підготовленого звинувачення. Така версія спадає на думку після кількох коментарів самих регіоналів щодо того, що суддя по справі дійсно не має достатнього досвіду, але ж є ще вищі судові інстанції, до яких можна апелювати. Втім, цей сценарій міг би зіграти у двох випадках – активних масових протестів проти ув'язнення Тимошенко, або ж – жорсткого ультиматуму з боку західних партнерів України.

Обличчям на Захід крокуємо на Схід

Зовсім не випадково саме зараз були посилені міжнародні санкції проти режиму у Білорусі. Це своєрідна демонстрація розвитку подій для оточення українського президента – вони теж ризикують втратити бізнес-партнерів на Заході та й взагалі потрапити до „чорного“ списку осіб, з якими не ведуть жодних справ у демократичних країнах. Слід очікувати, що частина впливових представників великого капіталу почне тиснути на гаранта, переконувати його шукати компроміси й не додавлювати опозицію. На відміну від білоруського режиму, значна частина спонсорів Партії регіонів та Януковича орієнтується на Захід і прагне там робити бізнес. Тому шанси дещо пригальмувати процеси централізації влади є.

Окрім того, президент сам зацікавлений у співпраці з західними фондами, зокрема, з МВФ для стабілізації фінансової ситуації в країні. Адже за багатьма прогнозами, наслідки неотримання чергового траншу можуть бути катастрофічни-

ми для української економіки, відтак матимемо поглиблення соціальної кризи. До того ж аналітики Банкової переконалися, що найближчим часом годі сподіватися фінансових поступок з боку Кремля – ані дешевого газу, ані преференцій для українських товарів.

Тому не виключено, що арешт Тимошенко стає такою „козирною картою“ українського режиму: наша влада може „торгуватися“ з Брюсселем та Вашингтоном про умови компромісу, а може демонструвати переваги цієї ситуації Москві. Неправі ті, хто каже, що Янукович загнав себе в глухий кут після арешту лідерки опозиції. Він намагається створити нові умови для переговорів на Заході та Сході. Головне – не загратися.

Припустимо, українська влада таки наражається на санкції. Тоді, подібно до білоруського „бацьки“, їй залишається лише йти з простягнутою рукою до друзів у Білокам'яній і погоджуватися на будь-які їх вимоги – віддавати нашу ГТС, вступати до Митного союзу. Ризикну висунути гіпотезу, що таке добровільне узалежнення від Москви є заздалегідь продуманим. У ситуації, коли російська влада засудила арешт колишнього українського прем'єра, вона нібито дистанціювалась від дій офіційного Києва і зберегла обличчя перед своїми друзями у європейських столицях. Не дарма ж через кілька днів після того, як Тимошенко опинилась у СІЗО, Янукович полетів радитися з російським колегою Дмитрієм Медведєвим. Водночас, на запити європейських та американських колег, які висловили стурбованість арештом Тимошенко, ніякої відповіді, чи натяку на неї, не було.

Загравання з Заходом

Виходячи з логіки цих подій, український гарант та його команда вже мають сценарій розвитку подій. Він

полягає, скоріше за все, у добровільній здачі на милість російського „старшого брата“. Тому загравання з Заходом, спроби отримати фінансові вливання, імітація системних реформ та переговори про зону вільної торгівлі з Євросоюзом слугують українській владі лише ширмою для інших стратегічних домовленостей.

Лише один коментар радника Януковича Ганни Герман свідчить сам за себе: „Я маю одну надію, що Захід вже зараз починає розуміти, що євроінтеграція для України є важливою і не може протиставити долю однієї людини, навіть якщо це така видатна і хороша людина, як Юлія Володимирівна, і долю держави, напрямку, куди рухається держава“, – сказала Герман. Але ж чи справді йдеться лише про одну людину чи про засадничі принципи управління державою?

Якщо ЄС та США розуміють всю безнадійність спроб вплинути на українських можновладців без радикальних кроків, то найближчим часом вони продемонструють ті рішучі дії, до яких їх закликали як представники опозиційного політикуму, так і громадськість.

В іншому випадку матимемо за кілька років новий водорозділ у центрі Європи – надміцний мур проходитиме по лінії кордону нинішнього ЄС та країн колишнього СРСР. Якщо вже сьогодні задіяти механізми, які виявлять приховані конфлікти інтересів всередині української влади, є невеликий шанс знайти реальний компроміс з теперішніми хазяями Печерських пагорбів. У цьому ключова відповідь на запитання: кредити чи санкції в обмін на репресії?

Альбіна Трубенкова, Київ

В Європі розуміють, що Тимошенко – не безневинна жертва

КОМЕНТАР

► Європейські політики є прагматиками. Залучення України до західної орбіти та надання їй асоційованого статусу з ЄС – тепер головне завдання для Заходу, і воно важливіше, ніж Тимошенко. Важливо, аби Україна не зближувалася з Росією, щоб вона була націлена на європейську інтеграцію. Процес інтеграції України в ЄС, особливо при польському головуванні, мав би прискорюватися, включно з Угодою про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. Переговори в цьому напрямку йдуть дуже успішно. І не варто перебільшувати ролі Тимошенко, її арешт не загальмує процесу інтеграції України до ЄС.

Для Януковича та його команди також, швидше за все, нічого не зміниться. Янукович намагатиметься усіляко не пов'язувати свою персону з арештом. До того ж, багато політиків його особисто не прив'язують до цієї справи. Арешт Тимошенко пов'язують з історіями з власністю, з економічними структурами, що існують в Україні.

Юлія Тимошенко не розглядається як, наприклад, якийсь представник білоруської опозиції, членів якої взагалі саджають ні за що. На Заході багато хто розуміє, які справи у 90-ті роки вела Юлія Тимошенко. Вона була пов'язана з Лазаренком, який сидить у в'язниці. В Європі розуміють, що Тимошенко – не безневинна жертва. Малоімовірно, що особисто до Януковича через арешт Тимошенко будуть застосовані якісь політичні санкції.

Припускаю, якщо Тимошенко все ж отримає тривалий термін ув'язнення, Європа побачить в ній другого Ходорковського. Яким героєм став Ходорковський, такою ж героїнею стане й Тимошенко. При цьому потрібно зазначити, що російський інвестиційний клімат дуже постраждав від справи Ходорковського, що, безперечно, відобразилось і на Путіні. Таких же наслідків згодом може зазнати й імідж Януковича.

Александр Рар, директор Центру імені Бертольда Бейца при Німецькому товаристві зовнішньої політики (DGAP), Київ

3 липня Володимир Кличко, який вже мав титул чемпіона світу за версіями WBO, IBF, IBO, та IBC, додав собі ще й титул найсильнішого за версією WBA, перемігши британця Девіда Хейя. Брат Володимира, Віталій, є чемпіоном за версією WBC. Таким чином, усі боксерські титули у надважкій вазі опинилися в братів Кличків.

6 липня Суддя Печерського райсуду Києва Родіон Кіреєв видалив Юлію Тимошенко з зали суду, мотивуючи це постійними порушеннями порядку з її боку. Він також наказав міліції видалити всіх присутніх та заборонив представникам ЗМІ надалі знімати на фото чи відео хід судового засідання.

7 липня За версією журналу „Forbes“, Україна потрапила в п'ятірку найгірших економік світу 2011 року, долучившись до Мадагаскару, Ямайки, Вірменії та Гвінеї. „Forbes“ сформував рейтинг на підставі статистики зростання ВВП та інфляції за три роки, по ВВП на душу населення та по торговому балансу країн.

7 липня Верховна Рада ухвалила закон про Державний земельний кадастр. Згідно із документом, Державний земельний кадастр – це єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі.

8 липня Депутати Верховної Ради ухвалили в другому читанні і в цілому урядовий проект Пенсійної реформи. Розгляд законопроекту тривав 8,5 годин та закінчився після опівночі. Депутати не підтримали абсолютну більшість поправок. Документом підвищено пенсійний вік для жінок до 60 років, а для чоловіків – до 63 років. Страховий стаж піднято до 30 років для жінок та 35 – для чоловіків. Також документ зменшує з 90 до 80% заробітну плату для обрахування пенсій для держслужбовців. Розмір максимальної пенсії для осіб, що втратили працездатність, прийнятим законом обмежується на рівні 7640 гривень. Як відомо, профільний комітет парламенту не підтримав ухвалення Пенсійної реформи.

8 липня Президент Віктор Янукович заперечив можливість злиття „Нафтогазу України“ з „Газпромом“. „Ми плануємо участь „Нафтогазу“ і „Газпрому“ у спільних проєктах. Наприклад, в модернізації української газотранспортної системи, розбудові окремих ділянок, можливо, у видобутку нафти і газу на різних територіях, зокрема і України. Але

» як такого об'єднання не буде», – запевнив президент.

8 липня „Метінвест“, який входить в СКМ Рината Ахметова, придбав 50% групи „Індустріал“, якій належить більше 50% „Запоріжсталі“.

9 липня Екс-президент Віктор Ющенко не йтиме на парламентські вибори за партійним списком, а по мажоритарному округу. Про це повідомив голова виконкому партії „Наша Україна“ Сергій Бондарчук. За його словами, ті члени партії, які протягом 2005–2010 років обіймали керівні посади в органах виконавчої влади, не можуть бути обрані за партійними списками.

10 липня Донецький апеляційний адміністративний суд зупинив рішення Мажоритарної міськради про ліквідацію трьох україномовних шкіл.

13 липня Адміністративний суд Криму в середу ухвалив рішення про видворення з території України екс-президента автономії Юрія Мешкова – через висловлювання, які побічно закликають до зміни конституційного устрою України. Мешков був обраний президентом Криму 30 січня 1994 року. Практично весь час правління в автономії у нього виникали конфлікти з Верховною Радою Криму. У березні 1995 року цей конфлікт загострився особливо сильно, що ледь не призвело до збройних сутичок. У ситуацію втрутився Київ, Мешкова позбавили посади.

19 липня Генпрокуратура затримала голову Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг Василя Волгу. Йому інкримінують отримання хабара в особливо великих розмірах. Василь Волга є одним із лідерів Соціалістичної партії України.

20 липня У Збройних силах України планується сформувати окремий рід військ – Сили спеціальних операцій. За його словами, це буде зроблено у рамках запланованих до 2017 року реформ в українській армії.

21 липня В УЄФА вважають, що Україна готова до Євро на 80%. Про це заявив виконавчий директор UEFA Events S.A. Девід Тейлор.

22 липня 36% українців вважають Йосипа Сталіна великим вождем. Не згідні з такою думкою 34%. Не визначилися у своєму відношенні до Сталіна 17% українців. Про це свідчать результати опитування, проведеного Київським міжнарод-

„...це гра не тільки проти Тимошенко, але й проти Януковича“

» Злиття „Сильної України“ з Партією регіонів – це слабкий хід з боку „Сильної України“ та сильний хід з боку Партії регіонів.

Партія регіонів таким ходом усунула свого прямого електорального конкурента. Чи подолала б „Сильна Україна“ існуючий виборчий бар'єр – невідомо, можливо, 4% – так, але якщо його збільшать до 7%, то швидше за все – ні. Але фактом залишається те, що „Сильна Україна“ була конкурентом ПР і відбирала голоси.

Але Тігіпка, попри те, що очолював виборчий штаб Януковича у 2004 році, є серед регіоналів чужою людиною. Адже в ПР є дуже вузьке коло осіб, яке реально ухвалює рішення стосовно розвитку партії. А Адміністрація президента веде спробу перехопити і взяти партію під себе. Але їм бракує власних кадрів, тому беруть нових людей, – Тігіпка, наприклад, – аби розмити вплив старих партійців: Володимира Рибак, Миколи Азарова, Андрія Ключова, Бориса Колесникова.

Звичайно, Тігіпка прагне очолити виборчий список Партії регіонів. Є гіпотеза, що він міг би стати першим номером. Проте така версія є робочою. А щодо прем'єрських шансів – це малоймовірно, оскільки Тігіпка не має підтримки. Однак, йде намагання частини оточення президента виростити наступника Януковичу, який і сам усвідомлює цю небезпеку. Отже, це гра проти нього самого, бо оточення Януковича підстраховується на випадок поганих рейтингів Януковича. Але не слід забувати, що Тігіпка має на собі багато негативу. Він здав електоральні позиції. Електорат підтримував Тігіпка як альтернативу Януковичу, тому частина виборців сприйматимуть це як зраду. До того ж, він проводить дуже непопулярні реформи, пенсійну і трудову. Весь цей негатив він і потягне за собою у нову партію. Саме тому злиття двох партій – це виграв регіоналів і особистий програш Тігіпка. „Сильна Україна“ довела, що вона не відбулася як окрема політична партія.

Треба також зважати на можливі

зміни у виборчому законодавстві. Якщо буде збільшений прохідний бар'єр до 5–7%, проходить дуже мало партій: Партія регіонів, „Батьківщина“, „Фронт змін“. Усі інші залишаються за бортом. Але це може бути чистою брехнею: люди вже почали виборчу кампанію, а потім виявиться, що система залишиться старою.

Що стосується Юлії Тимошенко, то цілком реально, що її посадять і усунуть з політичної боротьби. Не слід сподіватися, що ув'язнення Тимошенко дуже сильно додасть її партії. Тим більше, що Мін'юст шляхом різних процедур може взагалі зняти „Батьківщину“ з виборів. Реальний шанс у Арсенія Яценюка – опозиціонера номер два і третього за популярністю політика. Не виключений варіант, що „Фронт змін“ та „Батьківщина“ утворять єдину партію і матимуть спільний список.

Інші представники опозиції сподіваються на мажоритарну систему. Отже, це гра не тільки проти Тимошенко, але й проти Януковича, якого в Європі виставлятимуть другим Лукашенком. Захід і Росія зараз будуть спостерігати. Чутки про те, що Захід здав Україну Путіну – це брехня, не більше ніж ілюзія. З точки зору зовнішньої політики – це гра проти Януковича, спроби маргіналізувати його, і сам Янукович, безперечно, має це усвідомлювати. Внутрішньополітичні наслідки цієї гри – розпад і занепад партії „Батьківщина“ як такої. Вона може фактично припинити своє існування. Це матиме швидше депресивний ефект і не призведе до мобілізації опозиції. А тому виникнуть абсолютно нові політичні реалії, зникне чіткий поділ: ці голосують за ПР, а ці – за „Батьківщину“. Партія регіонів матиме шанси просунутись, проте виникає багато питань щодо демократичності наступних парламентських виборів, оскільки, щоб перемогти, самого рейтингу не вистачить, потрібні інші механізми. Але наразі влада консолідується, доводить свою послідовність. Але у далекій перспективі це може призвести до радикалізації суспільства.

Тарас Березовець, Київ

Оксана Забужко:

„Ув'язнення Тимошенко... десь за лаштунками йде гра у переділ газових ринків“

» З пані Оксаною ми зустрілися не-подаік Андріївського Узвозу. Привід для розмови з відомою письменницею є завжди. Ну, хоча б очікуваний переклад „Музею покинутих секретів“ польською та російською мовами. Реакція польських читачів, власне, дуже непокоїть письменницю. Цим разом, однак, ми пропонуємо розмову про політику, адже пані Оксана відома різкою суспільно-політичною позицією.

Як виглядає Україна через двадцять років після проголошення незалежності? І яку роль у суспільно-політичних процесах відіграють інтелектуали?

Важко однозначно відповісти на це запитання насамперед тому, що в Україні абсолютна інформаційна катастрофа! Тут немає аналогій. У нас багато хто зараз проводить паралелі з Чехією 1989 року чи Польщею часів „Солідарності“. Але наша проблема дещо в іншому. За ці 20 років настала постінформаційна доба. І Україна в цій постінформаційній добі, як завжди, „прокинулася окраденою“ – за Шевченком, абсолютно не готовою ані до доби інформаційних воєн, ані до доби політичних симулякрів.

В Україні немає аналогу „Gazeta Wyborcza“ – серйозного аналітичного видання, яке весь освічений прошарок населення читав би й обговорював в один і той самий день, від Ужгорода до Донецька. Це значить, що немає інструменту для консолідації громадської думки у масштабі цілої країни. Вся паперова преса в нас регіональна. Освічений прошарок сидить в інтернеті, але інтернет нездатний замінити аналітичного видання. Відповідно, немає механізмів, в яких потенційні опініон-мейкери могли би виконувати функцію, яку в Польщі часів „Солідарності“ виконували Куронь, Міхнік... Немає загальнонаціональної інтелектуальної трибуни. До 2008 року інтернет ще давав таку картину. Я можу про це судити, адже десь із літа 2007 року погодилася вести блог на „Українській правді“ і цілий

рік робила це з задоволенням: був живий контакт, люди писали цікаві, змістовні речі, і це був непоганий майданчик для обкатки якихось ідей. А з 2008 року з'явилися проплачені політиками hate groups, які масовано стали забивати інтернет-ефір. Це, в принципі, путінська стратегія, наші її звідти позичили: послідовне симулякротворення, створення фальшивої реальності „під себе“. Це власне те, за що сьогодні розплачується БЮТ і Тимошенко.

Тобто політики створюють віртуальний політикум, заручниками якого стають самі?

Якщо роками працювати на вивчення фальшивої інформаційної картини, ти неминуче втрадиш зв'язок із реальністю. І коли ти при тому керуєш країною, у підсумку, через якийсь час неминуче опиняєшся в камері, в якій сам себе ув'язнив, зі стінами, помальованими на твоє замовлення. І одного дня тебе чекає жорстоке пробудження – реальність будить дуже брутальним поштовхом.

Стільки зусиль було витрачено на створення інформаційного шуму, що „за Тимошенко 11 млн. виборців!“ Я думаю, вони справді вірили, ніби варто тільки кинути клич „усі боронити Юлію!“, як 11 млн. ринуться на Київ. А в результаті жалюгідне видовище – ця спроба буцімто зімітувати „новий Майдан“. Уже ж був один такий симулякр – Майдан 2006 року, „синій“. Ці люди нічому не вчать, вони так і не зрозуміли, чому той „синій Майдан“, на який тоді звели стільки народу, абсолютно не спрацював. В нас сьогодні інформаційний простір настільки не відбиває справжнього життя країни, що навіть ми, які по ній їздимо, зустрічаємось з читачами, ходимо по вулицях, думаю, не можемо адекватно заміряти суспільних настроїв, хіба що вгадати інстинктивно.

А що робити? Україна настільки ж різна!

Справа не в тому, що різна, а в тому, що ми як нація досі самі себе не

ним інститутом соціології. Незгода з тим, що Сталін був великим вождем, переважає серед людей із середньою, середньою спеціальною та вищою освітою. Схильність вважати Сталіна великим вождем переважає серед людей із неповною середньою та базовою освітою.

22 липня Президент Віктор Янукович підписав закон, який дозволяє приватизацію низки титанових підприємств. Як відомо, інтерес до цих підприємств має український бізнесмен Дмитро Фірташ.

25 липня Юлія Тимошенко вважає, що завдяки процесу проти неї президент Віктор Янукович хоче завадити ратифікації угоди України та ЄС про асоціацію. „Я прошу лідерів країн ЄС, навіть якщо українська влада у повній мірі не виконає свої домашні завдання, знайти політичну мудрість і підписати до кінця року угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі“, – сказала Тимошенко.

26 липня Кожен десятий банк в Україні належить росіянам. Найбільшими іноземними інвесторами в українську банківську систему є Росія, Франція, Кіпр та Австрія.

26 липня У залі засідань Печерського суду відбулася сутичка між депутатами БЮТ та представниками „Грифону“. Вона почалася після того, як суддя Кіреєв виніс рішення про видалення з залу суду всіх присутніх.

27 липня В судовому засіданні у справі Юрія Луценка завершилося читання обвинувального висновку, який складається із 340 сторінок. Луценко заявив, що він не чув перші 120 сторінок тексту, оскільки був видалений із зали засідань. Порадившись на місці, головуєчий суддя Вовк ухвалив рішення, що суд не вбачає підстав для повторного читання обвинувального висновку. Луценка звинувачують у витраті 643 тис. грн. на святкування Дня міліції у 2008 та 2009 роках.

27 липня Європейський банк реконструкції та розвитку вирішив додатково виділити 70 млн. євро на реалізацію „чорнобильських проектів“.

27 липня Представники державного обвинувачення просять арештувати Юлію Тимошенко.

27 липня Луценко і Тимошенко судять без адвокатів. Останнім було дано відвід. Обидва судді не дали часу для пошуку нових адвокатів.

➤ **28 липня** Опозиція має домовлятися про формування більшості в майбутній Верховній Раді. Про це заявив лідер партії „Фронт змін” Арсеній Яценюк.

28 липня Свідок обвинувачення, заступник начальника департаменту Міненерго Костянтин Бородін відмовився підтвердити, що Тимошенко завдала збитків державі. Ще один свідок обвинувачення, экс-заступник генпрокурора Тетяна Корнякова заявила, що директиви, затверджені Юлією Тимошенко для делегації на переговори з „Газпромом”, не можуть кваліфікуватися як директиви уряду. Таким чином, вона прийняла позицію Тимошенко.

29 липня Українці витрачають на їжу найбільше у Європі – майже 52% своїх доходів. Для порівняння, у Європі забезпеченими вважаються ті громадяни, які в місяць витрачають на їжу менше 20% сімейного бюджету. Ще однією з найбільших статей видатків сімейного бюджету пересічного громадянина України є оплата житлово-комунальних послуг – 10%. На купівлю алкогольно-тютюнової продукції українці витрачають більше, ніж на відпочинок і освіту разом узяті: 3,3% проти 1,8% та 1,3% відповідно. З таких даних виходить, що кожен п'ятий громадянин України отримує місячний дохід, який навіть не дотягує до прожиткового мінімуму. Варто відзначити, що згідно з опитуванням, щоб не почувати себе бідними, 54% українців хочуть отримувати зарплату від 2700 гривень на людину в місяць.

30 липня Кожні 40 секунд в Україні відбувається акт незаконного насильства в міліції. Такими є даними дослідження харківських правозахисних організацій. 2 серпня Під час останнього візиту очільника РПЦ патріарха Кіріла відбулася невдала спроба зміщення очільника УПЦ митрополита Володимира. Місце митрополита Володимира мав посісти єпископ Донецький і Маріупольський Іларіон. Однак план провалився через велику кількість незгодних, на яких розраховувала РПЦ.

3 серпня Кількість прихильників незалежності України зменшилася майже вдвічі порівняно з 1991 роком, але якби референдум відбувся зараз, то українці, як і 20 років тому, проголосували б за незалежність. Зараз за незалежність України проголосували б 46,6% опитаних, проти – 27,8%. При цьому 47,4% опитаних шкодують про розпад СРСР, 29,7% – не шкодують, 10,4% опитаних відповіли, що

➤ знаємо! За 20 років незалежності не виробилося інструментів самопізнання, або їх одразу відбирали, тільки-но вони з'являлися.

Але, з іншого боку, це не означає, що Юрій Андрухович мав рацію, коли сказав, що Донбас може собі відділитися?

Давайте, я не буду цього коментувати. Я вважаю, краще б йому було якось зграбно на цю тему замовкнути і, один раз ляпнувши дурницю, не повторювати її далі.

Проте мені здається, він має право на інтелектуальні провокації.

Це не можна називати інтелектуальною провокацією з однієї простої причини. Це московська політтехнологія, запущена ще в середині 90-х, вона послідовно і цілеспрямовано впроваджувалася в життя ще до „кучмагейту”, а від часів „кучмагейту” – вже видимо і явно. За таких умов це не є жодна інтелектуальна провокація, а є класична поведінка так званого „корисного ідіота” – гра „в свої ворота”. Якби щось подібне ляпнув Любко Дереш, це одна справа – це можна було б розцінити як бездумне амбіційне дітвацтво, а якщо це говорить людина, яка має, нівроку, за 50 і претендує на трохи інший статус, ніж Любко Дереш, – це просто недостойно. Я вже не кажу про моральний бік заяв на кшталт: Юля перемогла б, якби не Донбас, то давайте Донбас віддамо Росії!

Отже, ми маємо ситуацію, коли, як ви сказали, за 20 років багато чого не вдалося...

Я такого не казала. Що вдалося, а що ні – це зовсім інша тема. Ці 20 років – це наше топтання по пустелі після виходу з Єгипту.

А що буде у наступні 20 років?

Буде ще 20 років топтання по пустелі. Від часів Мойсея ніхто на цьому шляху нічого нового не придумав. Порівнювати Україну чи з Чехією, чи з Польщею – абсолютно некоректно. На час краху радянського блоку вони були в абсолютно інших стартових умовах. Коли поляки боролися за демократію, нам ще треба було доводити і собі, і світові сам факт нашого існування. Ми – постколоніальна нація. І нас варто порівнювати не з Польщею 80-х, а, скажімо, з Індонезією 70-х, аналогій, до речі, багато! А з народів Східної Європи ніхто в XX ст. не пережив

того, що пережила Україна, – понад півстолітню системну війну на знищення. В принципі, за всіма показниками нас взагалі вже не мало би бути станом на нинішній день.

Ваша позиція сьогодні в оцінці політичної ситуації – „проти всіх”, а це фактично третя сила. Повертаючись до політики, що робити з цією силою? Як її правильно використати?

Я шкодую тільки про одне: що разом зі мною на останніх виборах ще 20 млн. моїх співвітчизників не проголосували „проти всіх”. Якби більшість українців не включилися в ту гру наперсточників, не стали вираховувати, хто більше зло, а хто менше, а чітко виголосили обом кланам масове „геть!”, ми би не втратили ці півтора року. І влада поводитися б інакше, вони б від першої хвилини боялися. А головне – прискорився б, інтенсифікувався би процес формування громадянського суспільства.

Однак у більшості країн ЄС немає опції „проти всіх”, хоча мені особисто іноді її бракує.

Так! І вони [українські політики] хочуть скасувати, а вже пізно. Свідома протестна сила в суспільстві вже сформувалася, навіть якщо викреслити графу в бюлетенях!

Питання „що ж робити” дуже активно дискутується, це головна тема українського інтернету. Через кордон може цього не конче видно, але в Україні дуже багато відбувається протестних акцій. Майдан нікуди не зник, швидше „пішов у підпілля”.

Якщо ви питаєте мій прогноз, я думаю, насамперед треба консолидувати, стягати до купи людей з усієї країни, і власне для цього й потрібна така собі „Gazeta Wyborcza”. Думаю, найголовніше у нас попереду. Це – коли прокинеться той самий Донбас, шахтарі, з чийх страйків і почався розвал Союзу.

Власне, здається, цей потенціал не зник.

„Донецьким” вдалося його приглушити, але враховуючи, як падає рейтинг Януковича, схоже, обіцяного „покращення життя” від „свого донецького парня” шахтарі не дочекалися. Донбас – це і є та реальна сила, яка може бути аналогом гданських страйків. Тож, перепошую, нашим галицьким хлопчикам треба було не „віддавати Донбас Росії”, а їхати в той Донбас „общатися” з людьми.



Фото: Петро Андрущенко

Щиро кажучи, цього мені бракувало саме після 2004 року. Це величезна помилка Ющенка.

Безумовно! Хоч, правда, там також відбувалася інформаційна війна... Це все шалено цікаві процеси, де досі більше не відомих публіці речей, ніж відомих. Взагалі в Україні дуже цікаво бути політиком, – маю на увазі, не членом клубу по розкраданню грошей з держбюджету, якими є більшість тих, хто сьогодні сидить у Верховній Раді, а справжнім, таким, кого цікавить будівництво нації на далекосяжну перспективу.

Можна сказати, що процеси, які відбуваються в Україні, цікаві через свою динаміку і певну невизначеність?

І ще тому, що тут поле з дуже багатьма гравцями. Що найцікавіше, наприклад, в ув'язненні Тимошенко? Справа ж не в ній, і навіть не в тому, як її судять.. Справа в тому, що першою, майже блискавично, відреагувала Росія. Далі – європейська реакція: в списку захисників Тимошенко зразу ж з'явилося ім'я Карла Більдта – одного з акціонерів „Газпрому“, головного лобіста „Нордстріму“ в шведському уряді. От би пройтися журналістам по тому списку з олівчиком, не здивуюсь, якщо там ціле російське газове лобі в ЄС вийде на яв... І не знати, хто грав в українському уряді – за цим інформаційним шумом ми насправді не бачимо гравців.

Коли дві західні компанії подали на „Газпром“ до суду, в цей час в Україні беруть під шах королеву, і противник нервує і починає на передній план виводити свої фігури – це вже гра не бандитська і не гопницька, з чого в основному й складається політика „донецьких“, принаймні внутрішня (досить згадати численні безглузді „наїзди“ міліції на громадських активістів або чисто гопницьку війну Табачника з університетами – стиль всюди однаковий). А тут ведеться тонша, майже шахова партія, де за лаштунками йде гра у переділ газових ринків. Боюся тільки одного: щоб Україна не виявилася в черговий раз „чорносвиточником“ історії, якого кидають на передову.

З такою точкою зору я ще не стикався у Польщі або Чехії. Втім, якщо у нас хтось і захищає Тимошенко, то лише з позиції зворотного, а саме критики судової системи в Україні.

Судова система у нас жажлива, це навіть не дискутується. Але питання газових воєн актуальніше і цікавіше. І Тимошенко тут не гравець, вона фігура.

Чому ви вважаєте, що немає різниці між Тимошенко та Януковичем, навіть більше, що Тимошенко – це гірше зло, ніж Янукович?

Та тому, що немає різниці! Давайте по порядку. Історію 20 років укра-

їм це байдуже, 12,5% не змогли відповісти. З 1994 року практично не змінилася кількість тих, хто повністю вітає зміни, що відбулися, вважаючи їх прогресивними, незважаючи на труднощі і недоліки: 10% у 2011 році і 8% у 1994 році.

4 серпня Співробітники Служби безпеки України затримали всіх митників, співробітників Південної митниці.

5 серпня Суд арештував Юлію Тимошенко через неповагу до суду та враховуючи те, що підсудна може ухилитися від слідства. У зв'язку з арештом Юлії Тимошенко партія „Батьківщина“ закликає людей до масових акцій протесту.

5 серпня „Газові“ угоди 2009 року уклалися в суворій відповідності з національним законодавством двох держав. Про це говориться в заяві Міністерства закордонних справ Росії.

5 серпня Європейський Союз заявляє про стурбованість станом верховенства права в Україні у зв'язку з арештом Юлії Тимошенко. Уряд США також висловив стурбованість у зв'язку з арештом экс-прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, та закликав негайно її звільнити.

7 серпня Окружний амінсуд Києва заборонив проведення мирних зібрань біля Печерського суду. Суд відбувся у неділю після 22.00.

8 серпня Дев'ять опозиційних парламентських партій домовилися створити Єдиний комітет опору диктатурі. Документ підписали партія „Реформи та порядок“, „Захисників вітчизни“, „Фронт змін“, „Європейська партія“, „Наша Україна“, „Громадянська позиція“, „Народний Рух“, „Народна Самооборона“ та „Батьківщина“.

9 серпня За минулий рік значно збільшилася кількість виборців, невдоволених розвитком ситуації у країні. Про це свідчать результати дослідження громадської думки протягом червня 2010 – червня 2011 років Київським міжнародним інститутом соціології. Так, частка позитивних оцінок ситуації у країні скоротилася на 27% (з 38% до 11%), водночас частка негативних зросла на 28% (з 35% до 63%). Вперше серед ймовірних виборців „біло-блакитного“ політичного напрямку кількість невдоволених перебігом справ у країні перевищила кількість тих, хто позитивно оцінює зміни (42% проти 31%).

➤ **10 серпня** Маяки Чорноморського флоту РФ найближчим часом повинні бути вилучені українськими судовими виконавцями. Це випливає з постанови Господарського суду Криму від 2 серпня цього року. Вилученню підлягають 6 маяків, 9 навігаційних знаків та інше устаткування, розташоване вздовж кримського узбережжя. За попередньою інформацією, це питання повинні обговорити на зустрічі в Сочі президенти Росії та України.

15 серпня Нова революція в Україні є лише питанням часу, вважає експрем'єр Юлія Тимошенко. «Я вірю, що ідеали Помаранчевої революції так само актуальні сьогодні, як і в грудні 2004 року. Історія показала, що авторитарні режими не живуть довго», — заявила вона.

16 серпня Партія „Сильна Україна“ Сергія Тігіпка об'єднується з Партією регіонів. Як відомо, на президентських виборах 17 січня 2010 року Тігіпка посів третє місце, за нього проголосували 13,05% виборців (3,2 млн.).

16 серпня Екс-президент Віктор Ющенко закликає нинішню українську владу скасувати газові контракти з Росією. Про це він заявив під час дачі свідчень у суді у справі проти Юлії Тимошенко.

17 серпня Польські роботодавці у першій половині 2011 року офіційно працевлаштували 154 тисячі громадян України. Найбільше для українців зареєстровано заявок на роботу у сільському господарстві (понад 60% усіх заявок) і в будівництві (майже 20%).

18 серпня Комітет опору диктатурі, який об'єднує 11 опозиційних партій, вимагає від партії „Наша Україна“ виключити зі своїх лав Віктора Ющенка і Юрія Єханурова. Таку заяву було схвалено після дачі свідчень обох політиків у справі проти Тимошенко.

18 серпня Потерпілому у справі екс-міністра внутрішніх справ Юрія Луценка Валентину Давиденку написати заяву запропонував слідчий. Про це заявив сам потерпілий у ході судового засідання. За словами Давиденка, його викликали в прокуратуру, де слідчий роз'яснив йому, що його права були порушені. Він також наголосив, що якби він писав заяву сам, то писав би її російською мовою, а не українською. Крім того, він наголосив, що перестав вважати себе потерпілим після наданих йому вагомих доказів протилежного. Як

тінської незалежності можна писати по-різному. Зрозуміло, що для мене це буде щось зовсім інше, ніж для наших політиків. Але я впевнена, що будуть іще написані й такі монографії, в яких ці 20 років розглядатимуться як історія боротьби двох мафіозних кланів — донецького та дніпропетровського. Клани сформувалися ще за часів Щербицького, за пізньої УРСР. У 90-ті рр. вони криміналізувалися і, в принципі, більш-менш розділили сфери впливу: згрубуша кажучи, донецький капітал — промисловий, дніпропетровський — спекулятивний, у них газова труба. От і все, і нічого іншого там нема й близько — just business! Зараз нібито ця війна кланів на наших очах закінчується перемогою донецького, але цей донецький теж не є монолітом, так що бої бків нам, думаю, показувати не перестануть, особливо після Євро-2012... У збільшеному масштабі це нагадує „кримінальні війни“ 1990-х. І Янукович, і Тимошенко — обоє фігури з минулого, з тих самих 1990-х.

Нічого не помінялося? У 2004 році також не змінилося?

У владі нічого не помінялося, так. На початку двотисячних було трошки складніше, адже була „Наша Україна“, яка виграла вибори до Верховної Ради. Сьогодні її немає, бо Тимошенко успішно розчавила Ющенка, — як розчавлювала всіх мужчин, на чиїх плечах піднімалася нагору. Вона взагалі блискуче вміє користатися з патріархальної системи. Це — до питання, чим вона „більше зло“ од Януковича: розумієте, їй непорівнянно більше в нашому суспільстві „дозволено“, ніж йому. Саме тому, що вона жінка, в ній не бачать загрози.

Суспільство, яке не пройшло щеплення феміністичною освітою, ніколи не навчиться сприймати жінку всерйоз — ні тоді, коли ця жінка геній, ні коли вона аферистка і потенційний диктатор. Жінку в нашій культурі просто „не бачать“, не оцінюють „по ділах її“, — аби була красива, а якщо ще й добре говорить, то буде вважатись і розумною. От і всі вимоги. І так у нас досі визначні жінки діляться „на красивих і некрасивих“, і суспільству все одно, де Тимошенко, а де Леся Українка (з подачі якогось політнегідника Ларисі Петрівні навіть „косу Тимошенко“ приписали!). Це найпростіша і найочевидніша причина, чому „меншим злом“ я вважаю таки Януковича, — йому суспільство нічого

не прощає, і слава Богу. Але голосувати за жодне з „зол“ ні за якої погоди не буду. Коли, як казав Тичина, „звір звіря їсть“, коли відбувається війна двох злочинних угруповань і одне гризе другого, то не тільки з моральних, а й з чисто раціональних міркувань розсудливі люди мають відступити набік. Найхибніша тактика, яку можуть у такій ситуації обрати інтелектуали — це ставати „на чиюсь сторону“ й розбрідатися „по політбаторах“: чим вони тільки ослаблюють суспільство, позбавляючи його незалежного духовного проводу.

І ще одне щодо „вимірювання зол“. Для духовного здоров'я нації Тимошенко далеко небезпечніша. Вона вміє брехати, як Троцький і Ленін разом, і взагалі досконало послуговується більшовицькими тактиками. Її головна зброя — каналізація ненависті, яка в розлитому вигляді існує в кожному суспільстві: маніпуляція масовою ненавистю і спрямування її „в потрібне“ русло. Загалом це психологія дівчинки, яка уміє управляти класом, посваривши між собою хлопчиків. Усі п'ять років, які вона провела в телевізорі, вона весь час давала країні вказівки, кого нам треба ненавидіти. Спершу це був Порошенко — і всі кинулися ненавидіти Порошенка, не розібравшись, а за що ж, властиво? Далі вона мирилася і вчорашні вороги ставали друзями. Потім був Фірташ, потім, пригадую, Балого, потім ще хтось, — весь час є той „хтось“, хто в усьому винен! Я перепрошую, це чисто фашистські методи. І найжахливіше, що вона взялася при тому грати національно-патріотичну тему. Україна витримала дуже багато. Україна переживає „донецьких“, я абсолютно переконана в цьому. Однак „фашизму по-українськи“, точніше, троцькізму у вишиванці, ототожненого формально з якимись начебто національними цінностями, Україна зараз не витримає. Це удар по самому серцю української ідентичності, й без того ще не зміцнілої. „Донецькі“ тій ідентичності не загрожують, вони стосовно неї сприймаються як чужі (вони, схоже, вже і в Донбасі сприймаються як чужі). А Тимошенко влізає всередину, на рівень „тонких матерій“.

**Спілкувався
Петро Андрусечко, Київ**

Повний цикл

» Всупереч відомій пісні радянських часів, є у революції початок, та є у революції й кінець. І звати його Віктор Андрійович Ющенко. Власне, той факт, що Помаранчева революція по суті накрилася блакитним тазиком, давно ні в кого не викликав сумнівів. Але з погляду композиційної довершеності цій суті бракувало якоїсь ефектної формальної розв'язки. Вже не бракує.

Як знаємо з історії, революції нерідко обертаються війнами (і навпаки). Серйозні – серйозними, Помаранчева обернулася газовою. Чи скоїла Юлія Тимошенко на тій війні злочин, а чи здійснила подвиг – відповідь на це запитання кожен, кому цікаво, мусить знайти для себе сам. Сам, бо наш так званий суд відповіді не дасть. Тобто, може, й дасть, тільки хто ж її візьме? Навіть якщо станеться диво, і судовий вирок у справі Тимошенко виявиться юридично бездоганим, все одно моральної сили в очах суспільства він не матиме. І причина – зовсім не в особистих та професійних якостях його честі судді Ібн фон Кіреєва. А в тому причини, що в країні, на чолі якої стоїть Віктор Янукович, моральний авторитет самої інституції суду апіорі зводиться до рівня бейсбольної бити. Зламати політичному опонентові хребет такою битою можна, але довести притомним спостерігачам, що це робиться в ім'я справедливості – навряд.

Як людину, далеку від тонкощів юриспруденції, мене у процесі над Тимошенко цікавить лише одне: хто із двох свідків бреше, а хто ні – колишній президент України Віктор Ющенко чи колишній голова правління НАК „Нафтогаз” Олег Дубина. Бо Дубина каже, що Ющенко його в грудні 2008 року – за мить до підписання відносно вигідної угоди з „Газпромом” – відкликав із переговорів. А Ющенко каже, що не відкликав. Теоретично можна припустити і такий варіант, і сякий. Але практично я не можу зрозуміти, навіщо Дубині брехати. Що він на цьому виграє? Відкликав його Ющенко чи не відкликав – персональна вина Дубини від цього ні більшою, ні меншою не стає. Натомість вина Ющенка, якщо Дубина каже правду, стає такою великою, що він негайно повинен зайняти місце на лаві підсудних. Причому, не поряд із Юлією Тимошенко, а замість неї.

Уявімо на мить, що суд справді прагне встановити істину. Невже в такому разі він не може вивести Ющенка з Дубиною на чисту воду? Гадаю, може. Але, гадаю, не хоче. Бо йому взагалі дозволено хотіти лише того, чого хоче блакитна влада. А представникам блакитної влади не хочеться саджати Ющенка. По-перше, із вдячності за те, що він їх до влади і привів. По-друге ж, просто тому, що політичний труп не становить для них жодної небезпеки. А навіть допомагає, даючи свідчення проти Тимошенко і заявляючи, що суд над нею не є політичним.

У принципі, жалюгідний лузер, який розтринькав найбільший в історії цієї країни кредит людської довіри, а саму країну здав великому криміналітету, мав би поводитися трохи скромніше. Тим часом він з останніх сил сприяє придушенню єдиної на сьогодні реальної опозиційної сили в Україні. Дехто (наприклад, знана ясновидиця Оксана Забужко) вважає, що Юлія Тимошенко на посаді президента була б не кращою за Януковича. Можливо. Але доки вона не на посаді і доки кращої опозиції у нас немає, розумово повносправні громадяни не можуть собі дозволити підігравати Януковичу. Бодай з тієї причини, що для державного організму навіть погана опозиція є кориснішою, ніж її відсутність. З Оксани Забужко, так би мовити, багато не візьмеш. Але цікаво, як цього не усвідомлює Ющенко? Чи все-таки усвідомлює і все одно робить те, що робить?

Ну і про обіцяну розв'язку. Якби в Україні існував кінематограф, то про останні сім років нашого життя можна було б зняти такий фільм. Епізод перший: Івано-Франківськ, відчиняються двері автобуса, звідти виходить Віктор Федорович – і падає, підкошений яйцем. За кадром лунає голос народу, як ось: „Януковича – на нари!”. Епізод останній: Київ, від воріт Печерського суду від'їжджає автомобіль Віктора Андрійовича, навздогін йому летять яйця. За кадром лунає голос народу, як ось: „Ющенка – на нари!”. Решту епізодів можна спокійно вирізати: ні для народу, ні для самого Ющенка вони вже не мають ніякого значення.

Олександр Бойченко, Чернівці

відомо, Давиденко проходить по епізоду з незаконним проведенням оперативно-розшукової справи.

Лущенко та його підлеглі звинувачуються у незаконному продовженні до 18 місяців стеження за Давиденком. Давиденка допитували у 2008 році по справі отруєння Ющенка. Він був свідком у справі.

20 серпня Близько 53,3% громадян України спілкуються в побуті українською мовою, натомість російською спілкуються 44,5%. Такі дані отримав Центр Разумкова у результаті проведеного з 10 до 17 серпня опитування громадської думки. Кількість тих, хто розмовляє українською мовою в громадських місцях є меншою, порівняно з кількістю українців, що розмовляють рідною мовою у побуті, і становить 49,2%, а російською – 48,7%. Незважаючи на те, що кількість людей, які розмовляють українською, зростає, кількість тих, хто вважає її рідною мовою, все одно є меншою. 38% не вважають, що кожен громадянин України повинен знати державну мову.

22 серпня Україна втричі скоротить імпорт російського газу. Міністр енергетики й вугільної промисловості Юрій Бойко прогнозує скорочення імпорту російського газу через 5 років на 70%, або на 28 млрд. кубометрів, порівняно із планованим обсягом закупівлі в 2011 році – до 12 млрд. кубометрів газу на рік. Зменшення закупівлі газу очікується за рахунок збільшення власного видобутку з 20 до 27 млрд. кубометрів, а також з огляду на програми енергозбереження й заміни газу на вугілля. В 2011 році Україна планує скоротити споживання природного газу до 54 млрд. кубометрів, а в 2012 році – іще на 8–10 млрд. кубометрів.

22 серпня Партія регіонів має найвищий рейтинг серед політичних сил в Україні. Такі дані соціопитування, проведеного Центром Разумкова. За ПР готові проголосувати 15,4%, за БЮТ – 13,7%, „Фронт змін” – 8,8%. Шанс подолати 3% бар'єр мають також партія „УДАР Віталія Кличка” – 4,6%, „Сильна Україна” – 4,5%, ВО „Свобода” – 3,5% та Комуністична партія – 3,6%.

23 серпня 62,8% громадян і зараз проголосували б за незалежність України на відповідному референдумі. Водночас 18,3% відповіли, що не підтримали б проголошення незалежності.

23 серпня Київський окружний адміністративний суд заборонив опо- »

» зичійним партіям проводити акції 24 серпня на центральних вулицях столиці.

24 серпня Співробітники міліції обмежили пішохідний рух на центральних вулицях Києва, вишикувавши ряди спецзагону „Беркут“ з металевими щитами. Кількатисячний мітинг опозиції, який йшов ходою до Хрещатика, зіткнувся з міліцією. Відбулися незначні сутички, в ході яких міліція застосувала слезозогінний газ. Мітинг розійшовся, а мітингувачі, обійшовши міліцію невеликими групами, знову зібралися на центральній площі Києва.

25 серпня Київська міліція порушила кримінальну справу щодо подій 24 серпня в Києві. На допити викликаються перші підозрювані у „нехтуванні рішення суду та організації порушення громадського порядку“.

26 серпня Печерський райсуд зареєстрував заяву Тимошенко з проханням порушити кримінальну справу проти Віктора Януковича за його діяльність на посаді прем'єра у 2007 році. Адвокат Тимошенко Микола Сірий зауважив: „У цій заяві та ж сама логіка, що й у прокуратури. А якщо логіка прокуратури правильна про притягнення Тимошенко до кримінальної відповідальності, то за цією логікою всіх попередників-прем'єрів також треба притягнути до кримінальної відповідальності, бо вони вели газові переговори, уклали ці угоди, реалізовували, виконували ці угоди у той самий спосіб, у який робила це Юлія Тимошенко“.

29 серпня Регіонали Вадим Колесніченко та Сергій Ківалов зареєстрували у Верховній Раді законопроект №9073 „Про засади державної мовної політики“, згідно з яким мови меншин функціонують нарівні з державною. У якості регіональних мов автори зазначають російську, білоруську, болгарську, вірменську, гагаузьку, ідиш, кримськотатарську, молдавську, німецьку, новогрецьку, польську, ромську, румунську, словацьку і угорську, а також русинську, караїмську та кримчацьку мови. „Якщо провести паралелі з даними останнього Всеукраїнського перепису 2001 року, то, у разі прийняття законопроекту, російська мова стане регіональною в 13 адміністративно-територіальних одиницях України“, – зазначають автори.

Чи з'єднає НИТКА Україну та Росію?

» Побудова українсько-російських взаємин все більше й більше нагадує улюблене хобі Путіна – боротьбу дзюдо. Кожна зі сторін хоче якомога повніше використати слабкі сторони партнера і у вирішальний момент майстерно поставити його у незручну позицію.

„Медовий місяць“ взаємин із Росією, схоже, закінчується. Планомірне, хоча й не зовсім райдужне, просування України у бік ЄС і регулярне ігнорування Києвом „цукерок“ з боку Білокам'яної у вигляді Митного союзу викликає неприховане роздратування в московських коридорах влади. До шантажу „а ля Міллер“ з газом вартістю 500 американських доларів за тисячу кубометрів ми вже звикли. Нині, знову як у старі добрі часи, російські медіа розкручують інформаційні операції про „нелегальну“ торгівлю зброєю нечесними українцями. А українсько-американські навчання „Сі Бриз“ знову загрожують морським рубежам Росії.

А росіяни, здається, нині діють ще нахабніше, ніж раніше, вимагаючи від України ринкових підходів у справах, де це вигідно Росії. Але доступ до стратегічно важливих об'єктів, якими володіє Україна, російські партнери намагаються отримати вже на засадах „братніх стосунків“.

НИТКА

Останній приклад стосується унікального тренажерного комплексу для пілотів корабельної авіації в Криму. Нещодавно міністр оборони РФ Анатолій Сердюков на зустрічі зі своїм українським колегою Михайлом Єжем звернувся з проханням передати Росії в оренду тренажерний комплекс, знаний під назвою НИТКА (Науково-випробувальний тренувальний комплекс авіації, Саки, Крим). „Я підписав звернення до міністра оборони України з проханням передати в оренду або в якусь іншу форму полігон НИТКА для тренувань палубної авіації“, – сказав А.Сердюков. Глава українського оборонного відомства Михайло Єжель позитивно відгукнувся на цю пропозицію: „Я думаю, що питання

буде вирішене позитивно. Це серйозна робота, і вона буде виконана“, – сказав міністр. Цей полігон не має великого значення для України, так як в Україні немає ні авіаносців, ні, відповідно, корабельної авіації. Саме тому, вважає він, враховуючи рівень взаємин між двома країнами, рішення буде позитивним.

Що цікаво, російські ЗМІ створили таке загальне тло повідомлень на цю тему, що спочатку здається, ніби Росія робить велику послугу, „простягаючи руку допомоги“ дружній Україні і бере на баланс збиткову і непотрібну для українців споруду в Криму.

А що ж насправді?

До цього часу Росія регулярно готувала на НИТКА своїх пілотів і взагалі (!) не платила Україні. Тому, дійсно, цей тренажер, був, в основному, джерелом головного болю для українських військових. Так звана „оплата“ за користування НИТКА запчастинами для літаків у сумі \$500 тис. на рік виглядала просто смішно. У результаті, Україна повинна була утримувати унікальний тренувальний комплекс, у тому числі і його технічний персонал, своїм коштом.

Ніякі вмовляння, переговори і навіть заборона на проведення тренувань у 2008 р. не переконали Росію підвищити платню. Більше того, останні декілька років російські чиновники активно поширювали чутки, що вони вже почали будувати аналог НИТКА в Єйську на російському узбережжі Азовського моря, натякаючи, що український комплекс в Саках ось-ось втратить значення для РФ.

А з моменту приходу до влади в Україну адміністрації Віктора Януковича, російська сторона, мабуть, і зовсім вирішила, що тепер НИТКА у них „в кишені“ і вони отримають кримський полігон на „братських“ умовах, тобто безкоштовно. Весь 2010 р. і першу половину нинішнього року росіяни намагалися вмовити міністра оборони Михайла Єжеля і забрати НИТКА в своє користування. Скажімо, на початку цього року росіяни висували ідею створення на базі комплексу НИТКА спільного російсько-українського підприємства



Фото: армія

на дуже „цікавих” умовах. За версією міністра оборони РФ Анатолія Сердюкова, Україна має передати в СП сам комплекс і землю під ним (!). А Росія – береться його обслуговувати і вчити своїх льотчиків. У чому була б вигода для України в цьому „бізнесі по-російськи” – сказати складно.

Якщо ж спробувати трохи ближче поглянути на ситуацію навколо НИТКА, виявляється, що Росія просто блефує і намагається, зберігаючи усмішку на обличчі, обдурити довірливих „українських братів”.

Декілька фактів

По-перше, ВМФ РФ відправляє в 2012 р. на капітальний ремонт свій єдиний авіаносний крейсер „Адмірал флоту Радянського Союзу Кузнецов”. Цей ремонт, за найоптимістичнішими прогнозами, завершиться у 2017 році. Хоча російські експерти стверджують, що, виходячи з практики модернізації авіаносного крейсера „Адмірал Горшков” для Індії, набагато реальніше говорити про 2020–2021 роки. Це означає, що вчити пілотів корабельної авіації в наступні десять років росіяни зможуть виключно в Україні. Це при тому, що навіть зараз, коли „Кузнецов” знаходиться в строю, за словами командира 279-го окремого корабельного винищувального авіаполку морської авіації Північного флоту ВМФ Росії полковника Євгенія Кузнецова, у всій Росії лише 13 льотчиків допущено до польотів з борта авіаносця.

По-друге, Росія точно не буде будувати комплекс для тренування льотчиків корабельної авіації на своїй території. Адже авіаносний крейсер у Росії всього один. І будувати під нього новий тренувальний

комплекс за 24 млрд. руб. (близько \$890 млн.) – саме така сума називалася російською стороною – занадто дорого навіть для Росії.

По-третє, в російській Держпрограмі розвитку озброєнь до 2020 р. немає жодної згадки про будівництво нових авіаносців. А це, з урахуванням термінів розробки і будівництва такого типу кораблів, означає, що українська НИТКА збереже своє унікальне значення для ВМФ РФ ще як мінімум до 2030 р.

По-четверте, НИТКА дуже цікавить Індію та Китай. Ще кілька років тому російськими і українськими фахівцями на НИТКА був випробуваний новий аерофінішер для авіаносного крейсера „Адмірал Горшков”, який Росія продала Індії. „Адмірал Горшков” буде оснащений російськими винищувачами МіГ-29К/КУБ. Ці літаки також пройшли „обкатку” на НИТКА. Цілковито логічно припустити, що саме на комплексі в Саках незабаром будуть проходити навчання індійські корабельні льотчики з авіакрила „Адмірала Горшкова”, адже альтернативи в Індії просто немає.

Китай, у свою чергу, теж працює над введенням у дію свого першого авіаносця, купленого в Україні. Причому, у добудові китайського авіаносця беруть участь українські інженери, а літаки для першого китайського авіаносця, як стверджує преса, розроблені на основі радянського прототипу палубного винищувача Т-10К, теж проданого Україною Китаю. Напрошується продовження цієї „авіаносної” китайсько-української дружби – підготовка льотчиків на НИТКА. Навіть, беручи до уваги прагнення Китаю до повної самодостатності у сфері оборони і бажання побудувати свій аналог НИТКА, можна з упевненіс-

тю говорити про те, що китайці все одно будуть проситися повчити своїх льотчиків в Україні. У всякому разі, до тих пір, поки китайські інженери не зможуть створити щось подібне. Недарма в липні 2010 р. за шпигунство на користь Китаю на 8 років був засуджений громадянин Росії, який намагався дістати технічну документацію на НИТКА. Значить, роботу китайці ведуть. І що цікаво, за допомогою росіян.

Правда, Росія дуже не хоче, щоб Китай вчив своїх льотчиків в Криму. І швидше за все, не тому, що побоюється появи китайської авіаносної ударної групи поблизу своїх берегів. Це все одно станеться – рано чи пізно. Причина полягає в іншому. Росія хотіла б сама отримувати гроші за навчання китайських льотчиків. Наприклад, отримавши НИТКА в оренду або „в якійсь іншій формі”, як висловився міністр оборони Росії.

Що вибере Україна? Братні стосунки чи все ж таки ринкові ціни?

Навіть наведених фактів достатньо, щоб зрозуміти очевидну річ. НИТКА стрімко перетворюється з головної бої для українських військових в комерційно вигідний для України об’єкт. Його комерційна привабливість забезпечується існуючим попитом: стратегічною зацікавленістю Росії у підготовці своїх льотчиків в умовах ремонту крейсера „Кузнецов” і безальтернативністю НИТКА для Індії та Китаю. І цей попит буде зберігатися ще як мінімум 10 років.

Що в цих умовах робити Україні? Безоплатно допомогти російським друзям чи все ж згадати, як ці друзі „допомагають” нам з газом за ринковими цінами? До речі, міністр оборони України вже висував досить конструктивну ідею на цей рахунок. Створити на базі НИТКА державне підприємство Міноборони і займатися комерційним наданням послуг з навчання льотчиків корабельної авіації. Всім бажаним, але Росії, звичайно, в першу чергу. Причому, виходячи зі свого монопольного становища, ціну на послуги можна ставити таку, щоб не було й натяку на збитковість або нестачу коштів для ремонту і модернізації комплексу. І приклад тут потрібно брати з російського „Газпрому”. Вони ж не скаржаться на збитковість?

Михайло Самусь,
Центр досліджень армії, конверсії
та роззброєння, Прага

Олег Лишега: „Кожен поет носить на собі якусь невидиму гору...”

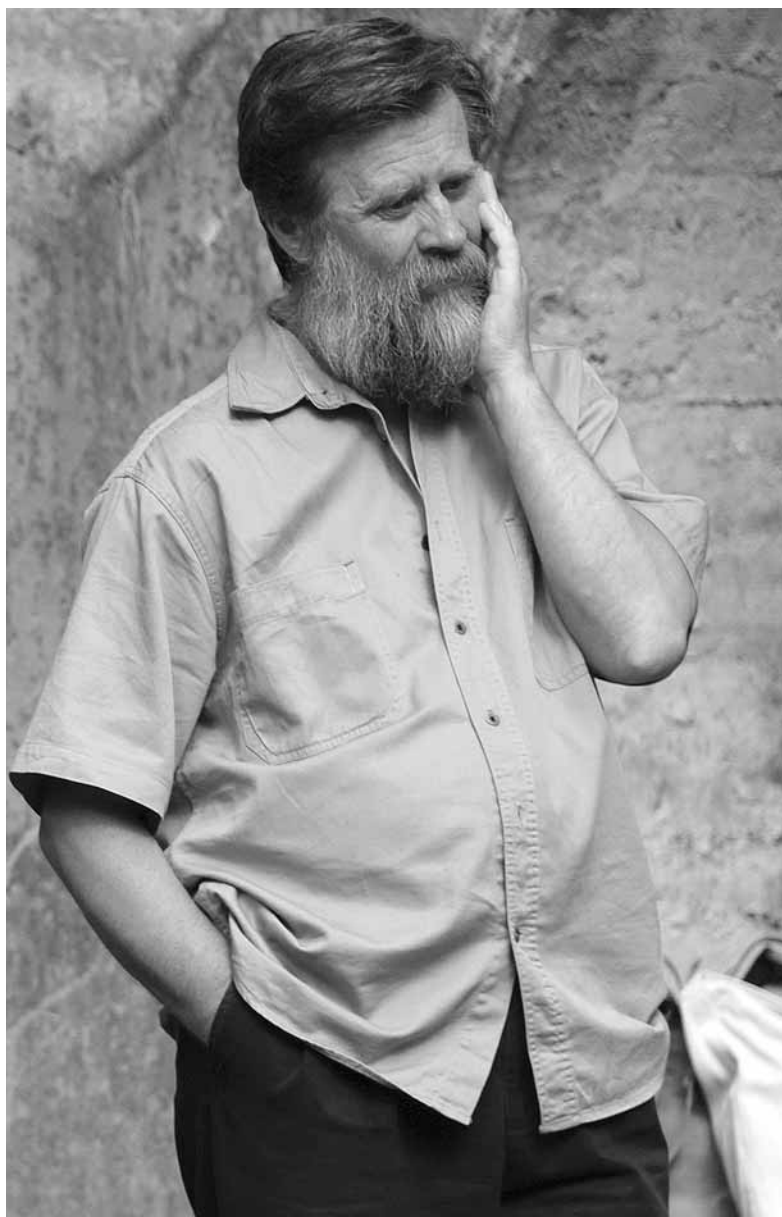
➤ Олег Лишега – поет, який має свою легенду. Участь у студентському самвидаві, вигнання з інституту, наука (гадана?) у шаманів під час військової служби в Бурятії, хутряна фабрика в Тисмениці, кінофакультет театрального інституту серед Києво-Печерських каштанів і бань, нагорода американського ПЕН-клубу, підкарпатська Тисмениця і лови форелі руками, переклади Павнда і давніх китайців, усе це – її елементи. Було, не було – записалося в легенду.

Але були й вірші, які виринали нечасто, в якихось принагідних антологіях і збірниках – рідкісна, але безсумнівна даність (бо давня і довгий час єдина збірка Лишеги „Великий міст” була вже радше легендою), вірші незвичайні і магнетичні, які відрізнялися водночас і від „сповідального” ліризму вже на той час „шкільних” шістдесятників, і від люблених сценою і площею іронічних поставангардистів, які вже сходили з руїн імперії. Відрізнялися від усього, що вважалося в нас „поезією”. Були оповідні й медитативні, нагадували вечір біля вогнища, коли слухаєш історію, від якої то пробирає холодом, то кидає в жар, усе в них було впізнане й інакше. Було рухоме і (має)статичне. Було архаїчне, тисячолітнє і таке сучасне, як тільки можна собі уявити – далеко сучасніше, ніж шістдесятницькі „протуберанці”, що римувався з „вишиванці”. А потім з’явилася збірка „Снігові і вогню”, і Лишега став (для нас, молодших від нього років на тридцять) поетом не лише текстом, а й книги. А ще згодом – поетом чудового монологу (коли вийшла книга його розмов із Тарасом Прохаськом), поетом „дерева й сокири” (коли він зайнявся дерев’яною скульптурою), і все це проявлялося, як наступний непрочитаний рядок тієї самої легенди. Кожне інтерв’ю з Олегом Лишегою є таким, ніби повертаєш до колись перерваної розмови (біля вогнища?), аби щось додати, уточнити, – і знов не закінчити її.

Пане Олеже, коли я читав вашу прозу, зібрану в останній наразі книжці „Друже Лі Бо, брате Ду Фу”, то не міг позбутися відчуття, ніби ця проза є лише розширенням поезії, що вона зберігає якусь основу ваших віршів: ті самі інтонації, голос, спосіб вираження думки. Різниця лише у згущенні, в концентрації. То що для вас означають межі жанрів? Де закінчується проза, а починається поезія, і навпаки?

Я якось читав Рільке – давніше, в 70-х роках – вірші і прозу, „Записки Мальте...”. І ця проза вражає, але це так, ніби шовк передавати якимось ситцем або кремпліном. А вже пізніше я відчув, що слова у вірші мають відлуння, як дзвін. Проза – яка б вона не була – йде горизонтально, і відлуння немає. Рядки вірша, як дим у ясну погоду, піднімаються вгору і мають свій звук. Проза стелиться по землі, і цей дим цікавий тим, що він обвиває, обволікає всі найменші деталі, і хату, і дерево, все. Але в прозі немає відлуння. Проза і поезія – це різні матеріали. Кожен поет хоче поєднати і прозу, і поезію, створити свій епос. У моїх віршах, як мені здається, якось більше руху. Я й починав писати вірші як заперечення поезії. Поезію я переважно сприймав як такі собі статичні замальовки почуттів, і мені якраз бракувало якогось кістяка у віршах, якоїсь динаміки, хотілося, щоб на той кістяк міг наростати простір, щоб цей спів був багатоголосий. Ліричний герой весь час іде, перебуває в русі – можливо, це якийсь відгомін філософів-перипатетиків. Їхній стиль мислення – в русі. Ця хода в сандалях на босу ногу, шелест складок одягу, листя, сонце, тіні, – все це, мабуть, багато значило для них. Зміна кроку, зміна ритму. Оці всі зміни, цей рух для мене дуже важливий. Ритм кроку у віршах, ритм жестів, ритм артикуляції – це модель розмови в русі. Тоді як у моїй прозі воно все набагато статичніше. Рух чи сюжет там – дуже умовний. Я ніколи не намагаюся в прозі ствердити той рух так виразно, як у віршах. Це швидше проекція на пам’ять. І коли у віршах мені важливий просторовий модус, то в прозі – якраз часовий. Проза розпливається як озерце, тоді як вірші – радше потічок чи стежка.

Колись у ваших розмовах з Тарасом Прохаськом я натрапив на висловлювання, яке дотепер мені не дає спокою. Воно звучало так: „особа



– це страшно, не треба про це". Отже, людина важлива чи цікава доти, доки ще є не-особою? Не окреслена соціально, не обтяжена якоюсь суспільною роллю?

Думка часто буває як музика, вона сама не знає, що хоче виразити. Очевидно, я говорив про принцип якоїсь анонімності у творчості. Часом мені здається, що найкращі речі були створені анонімними майстрами. Бо особа часто хоче бути індивідуалістом. Тут я згадую про Франка, який підкреслював вагу особи, але разом із тим намагався триматися всією своєю постаттю в тіні. І те, що в тіні – це якраз найкраща половина Франка, якої ми не знаємо і, мабуть, ніколи не визнаємо. І те, що в тіні, цей моноліт його анонімності, творить міф, дуже

здоровий, дуже конструктивний міф. Франко для мене – втілення ідеального поета, хоч самі вірші, звісно, можна критикувати, але він розробив весь наш так званий модернізм, усю нашу сучасну термінологію. Видима частина Франка, як скеля, обросла якимись водоростями й поліпами – я кажу це насамперед про літературознавство, яке часто намагається його в той чи інший спосіб використати. Те друге Франкове крило є в безконечній тіні. Або на нього сідають усі ці літературознавці, як жуки, і гудуть, і вдають, ніби вони летять.

Із другого боку, та невидима, анонімна частина Франка – це звичайний хворий чоловік, який, тим не менше, любив ловити рибу під каменем чи плести сіті, і в цій своїй

людській зворушливості він мені набагато ближчий, ніж увесь корпус львівської Спілки письменників. І не лише тому, що я також любив ловити рибу руками, чи що його син Тарас навчав у гімназії мого батька, чи що одна жінка в Тисмениці напувала його козячим молоком (Франко товаришував із Костем Горбалем, який жив у Тисмениці). Франко належить до тих поетів, які є для мене зразками автентичності мови: коли їх читаєш, не відчуваєш якоїсь паперової призьми. Ще для мене таким поетом є Микола Воробйов – його поезія є прекрасним акустично-просторовим витвором, як скульптура, тут не може бути ніякої похибки. У Воробйова я відчував Франкові інтонації, ту саму виробленість духовного письма. Так само у раннього Тичини, у Свідзінського. Всі вони якось виростили на Франковому фундаменті, і в них кожне слово настільки повноважне, що будь-яка розмова про поезію як необов'язкову забавку тут недоречна.

Коли вже зайшла мова про Франка, то доречно було б запитати: чи в сучасному світі поет має ангажуватися в якісь суспільні чи політичні справи? Якщо мав рацію Вістан Г'ю Оден, який писав, що „поезія не змінює нічого“, то виходить, що поет, якщо він хоче сьогодні мати якийсь відчутний вплив на дійсність, мусить весь час займатися ще чимось іншим? Промовляти ще з якихось інших трибун, в якийсь інший спосіб? Чи ні?

Це як у кого виходить. Найважливіше те, щоб поет був органічним, щоб не пнувся зі шкіри, бо це потім може вилізти йому боком. Багато наших письменників-багатоверстатників цим самі себе отруїли. Так чи інакше, особа поета – дуже відповідальна. Він мусить зберегти цю музику, музику найвищої проби. Мусить зберегти репутацію поезії, всі відтинки цієї музики мови. Якщо добре придивитися, то кожен поет носить на собі якусь невидиму гору, хай він навіть вдає, ніби вільний і пурхає, як метелик. Я відчуваю цю відповідальність, хоч якнайменше зв'язаний з якимись інституціями. Але ось кілька фільмів, які ми з Дарою [дружина, Дарія Ткач. – О. С.] робили – це можливість сказати щось більше про людей, про того ж Григора Крука чи Параску Хому, чи Андрія Шуляра (це старий львівський архітектор, який ще пам'ятає

» Богдана Лепкого), чи про Франка. Та й переклади – теж якась суспільна діяльність.

Ви зараз щось перекладаєте?

Тепер менше перекладаю, бо переклади з часом затажують. Колись Богдан Жолдак сказав мені, що переклади дуже висушують. Перекладати можуть дозволити собі дуже безстрашні, дуже відчайдушні люди, які не бояться впливу на себе. Я був особисто знайомий з Григорієм Кочуром, і це знайомство було для мене якимось важливим уроком. Я в той час переклав Д.Г.Лоуренса і Езру Паунда, і відразу поїхав до Кочура в Ірпінь, щоб почитати йому ці переклади. Він їх схвалив, і тільки тоді я заспокоївся. На жаль, я зараз не маю такого вчителя. Але не тому я не перекладаю – просто відчуваю, що є кращі майстри, які можуть це зробити з більшою віддачею. Я став трохи розсіяний, зір упав, та й слух упав. Не в тому сенсі, що недочуваю, а просто відчуття моє ослабло.

Нещодавно вийшла доволі об'ємна монографія Тараса Пастуха про Київську школу поезії, і цю тему знов почали активніше обговорювати. Як ви тепер, із нинішньої перспективи, бачите Київську школу, чим вона була і чим є?

Найближчий зв'язок у мене був із Миколою Воробйовим, сім чи й більше років ми разом працювали в Лаврі на кінофакультеті. Я молодший від нього років на десять, і приглядався до нього, як учень, мені був цікавий кожен його рух. Для мене тоді це вже був образ. Він належав до тих людей, які мали в собі певну магію, котра могла змусити тебе приглядатися до кожної деталі. Таке саме відчуття я мав у Львові в кінці 60-х і на початку 70-х років, коли спілкувався з Грицьком Чубаєм. Я дуже добре пам'ятаю його інтонації, жести, якісь його реакції, все це досі переді мною стоїть. Пізніше, в 77-му, я переїхав до Києва, і вже там Воробйов став моїм вчителем. Вони обидва самі були для мене такими самими вчителями, як і їхні тексти. Ці тексти сприймалися більше на віру, але ця віра була дуже щира і дуже глибока. І Чубай, і Воробйов починали писати з переконанням, що поезія не може бути просто вербальною, орнаментальною, що вона виходить із найглибшої потреби людського спілкування, з дуже



інтимної розмови із самим собою чи дуже близькою людиною. Стиль цієї розмови – дещо приглушений, насичений паузами. Саме паузи створюють у вірші гори й долини, глибинний ландшафт. Ці люди, насамперед Грицько Чубай, підказали мені, що вірш – це не електричка з однаковими вагончиками, а ланцюг гірських вершин і впадин, ущелин, проваль. Вірш є рельєфом, який може виразитися лише дуже органічною, простою мовою, без якихось поетичних фігур. Водночас і в Чубая, і у Воробйова був візантійський спів – багатоголосся і надзвичайна опуклість виразу. Особливо Чубай цим дуже вирізнявся на львівському тлі, бо тут існує така собі графічна традиція. Якщо ж говорити про Київську школу, то якраз це світло фрески і приглушене сяйво, але водночас і монументальність виокремили їх на загальному тлі.

У своїй прозі ви часто згадуєте того-таки Воробйова, інших поетів Київської школи – Віктора Кордуна, Михайла Григоріва. Що вас із ними об'єднувало?

Об'єднувала герметичність. Замкнутість на внутрішньому. На близькому оточенні. Певна фанатичність.

Фанатичність у чому?

У ставленні до поезії, у відчутті поезії як мистецтва. Мистецтва унікального, коли ти усуваєшся від магістральних доріг, і звідти – надзвичайна делікатність у трактуванні

дійсності. Ці поети звернулися безпосередньо до світла, яке може випромінювати слово. Можливо, їхня тематика була вузла, ніж у попередників, які зачіпали якісь соціальні теми, але ці були набагато ошадливіші. Вони будували свій простір, сакральний простір, у якому домінувало світло, емановане словом. Неможливо навіть чітко окреслити кількість учасників цієї школи, але вона була дуже важлива як явище, вона мала народитися, мала зібрати найкращих, утворити ядро. І саме в Києві це мало статися. Це явище далеко не тільки літературне, то був осередок глибинного опору. Іншими мають бути й підходи до нього, не лише вузько філологічними. Можна сказати, що ця школа постала з того повітря, з того зітканого дивним чином простору, з тієї амальгами київської. Василь Голобородько наче й недовго жив у Києві, але в нього був тісний зв'язок із живописом, з художником Григорієм Гавриленком, з композитором Валентином Сильвестровим, з Параджановим. Усі вони ставилися до поезії як до мистецтва, не як до літератури, творили наче в якомусь сні. Те, що вони творили, народжувалося так, як і має народжуватися справжня поезія, – це було диво.

Кілька днів тому у Львівському театрі ім. Курбаса йшла вистава нью-йоркської мистецької групи „Яра“ за вашим віршем „Ворон“, яку зрежисувала Вірляна Ткач. Це вже не перше сценічне втілення ваших текстів, яке здійснила пані Вірляна. Які ваші враження від цієї співпраці?

Мені самому завжди було важливо, щоб у вірші була закладена драматичність. Вірш розгортається, як послідовність мізансцен, у ньому є постійна динаміка. Тому співпраця з театром була природною річчю. І разом із тим я розумію, наскільки це нелегко – ставити вірш, який є самодостатнім, і до якого дуже важко додати якусь дію, якийсь видимий образ. Дуже багато в цьому вирішує музика [музику до вистави „Ворон“ написала Алла Загайкевич. – О. С.]. Я б сказав, що „Ворон“ – це мелодрама, у найкращому і буквальному розумінні цього слова. Це – дійство, покладене, накладене на музику. Не зовсім театр. Щось краще. Живий сон.

Олег Лишега

Він

В горі, аж мокрій від перестиглої ожини,
Темніє його житло.
Як міцно треба було стискати
Затесаного дрючка аж доти,
Поки в глухому закуті кам'яної нори
Зі здибленої тіні великого самітника
Не хлине з горла тобі на груди кров..
Але, крім здертої шкіри, відрубаної лапи,
Де затиснулась його сила,
Крім густого духу дикого часнику,
Над самим лігвом на стіні лишилися
Глибокі знаки, поорані кривими пазурами:
Тут він їх заострював.
І рука їх запам'ятала на потім..
Ясно – коли збирала гриби
Чи намащувала пстругів під каменем –
Те знання їй не згодилось.
Але пізніше, втомившись за плетінням сітей
На більшу, набагато більшу рибу,
Монотонна робота таки змусила шукати
Трохи легше заняття: знаки.
Вони могли якось виправдати
Примітивні вбивства..
Це було просто – досить вмокнути палець
У свіжу кров.. або чирганути гостряком
По кістці, на корі чи, вже пізніше,
Й на папері: риски в певній послідовності..
Але що таке папір?
Чи знала рука, що то підрубаний ліс,
Обвалені шахти, занедбана земля?..
Певне, ще не хотіла знати,
Бо весь час пробувала
Вибілитись від гною, диму,
Стати делікатною, власністю самої себе,
Досконалим інструментом, чого немає ніхто..
І прикро було здогадуватись,
Що друга, ніби така сама рука день і ніч
Кує залізний ланц на молодого ведмедя,
Аби навчити його танцювати
На розпеченій блясі..
Та сама рука підкидає поліна у вогонь,
Затесує перо – справді досконалий інструмент,
Але той, що висушує руку,
Притискає скалічilu до грудей, на серце..
Як воно має боліти,
Що мусить
Знов повертатись назад, в їдку ропу.
В рідний підгірський ґрунт,
Де кожен камінь чи кущ ялівцю
Пирскає нафтою,
Аби відмокнути в ній,
Аби та рука знов знайшла легше життя,
Аніж блукання аравійськими пісками..
Близька гора аж темна від солодкої ожини –
Але навіть вертикаль пах,
Не сідаючи на обтикану колючками галузку,
Ніяк не може склювати цілої ягоди,
А лише роз'ятрує її, скроплює соком землю
І летить, голодний, далі..

Хлопець

Я зустрів його далеко за Тисменицею
На полі під лісом, де Стримба набагато дикіша,
І видно відразу, що це гірська річка,
Хоч мусить бігти по рівнині..
Мене здивувало, що він тут сам,
Ніде жодної душі,
А в такому віці, десь під шістнадцять,
Хлопці бігають табунами літом..
Присівши біля берега, по кістки у воді,
Дивився собі під ноги на щось блискучо-біле..
– Ну що, є риба? – спитав просто так..
– Нема, лише ця одна, плотиця.. я її видер
Під отим-во корчем, а тепер йду додому,
І хочу її випустити..
Трохи далі лежала повалена верба,
І там вже було глибоко –
Там треба було пірнути,
Аби запхати руки
Під стовбур столітнього дерева,
Обсмоктаного холодною течією,
З високо піднятим над водою
Одним-єдиним голим суком –
Здавалось, велетень плавець
На мить занурив голову,
Перевернувся на бік
І викинув над собою правицю,
Але чомусь голова так і лишилась затоплена,
А рука і досі благає рятунку..
– Я пішов нурка і витягнув її звідти,
А вона тепер не може плисти..
І він погладив по синюватому хребті плотицю,
Яка ніби вигрівалась на сонці при березі,
Лежачи на боці, розморожено здвигаючи
Яскравими пірцями..
Її гаряча, сповнена любові, оболонка ока
Дивилась на хлопця,
Низько похиленого над водою –
І він, здається, теж більше нікого не помічав..
Його рука бавилася з нею..
І плотиця ніби й хоче
Вже відплисти на більшу воду,
Та не наважується,
І знову тягнеться до пестливої руки..
– Нічого, – він вибачливо звів на мене очі, –
Я почекаю, поки вона відійде
І аж тоді піду додому..
Я там його лишив. Оглянувшись здалеку,
Знов побачив самотню зігнену фігурку..
Це ж і я колись нишпорив по глибоких норах,
Звідки часом могла вислизнути гадюка..
А він якийсь нетутешній –
Худий, засмаглий.. синюваті білки
Ледь скошених очей..
Такі уста подобаються дівчатам..
Де він тепер?..



Фото з архіву авторки

Про танці і ні про що

Щасливий власник машини часу, якому спало б на думку побувати в Україні у 1991 та 2011 роках і якого цікавили би дрібниці, точніше – метафізично-активне випромінювання дрібниць, міг би зауважити парадоксальні речі й дійти вкрай несподіваних висновків. У 1991 році ми – кожен по-своєму – шукали для себе, умовно кажучи, нової пам'яті. У 2011 році ми шукаємо – всяк на свій спосіб – безтурботного забуття. І при цьому випробовуємо різні „звеселяючі коктейлі“ – суміші непокєднуваного, недоладні та безнадійно-оглушливі, як написи на білбордах.

Прорвавшись крізь телекордони реклами, новин і знов реклами зразка розгульно-тосчного 2011-го, наш гість із машини часу опинився б усередині грандіозної мильної бульки, де танцюють – всі. Максимум задоволення при мінімумі зусиль (щоправда, партнерів регламентовано). Не аналі-

тична рефлексія, не кінокласика, а ударний суворо-дешевий гламур, танці – майже по всіх каналах, настирливо-одночасно. Не спонтанні дискотеки 1991-го, а танці за всіма правилами, з усміхненими суддями і сльозами тих, кому тільки трішечки не пощастило. Саме танці – як всеохопний проект, як стратегія. Не дім, не робота, а шалені танці з зірками, ерзац сповнення мрій.

Зовсім недавно, здається, „Українська правда“ писала про використання танцювальних програм із пропагандистською метою у гітлерівській Німеччині. Ще б пак, танці та музика безвідмовно асоціюються із достатком і щастям. Здається, це Геббельс тоді казав, що танцювати – корисно для здоров'я, а незадоволені потраплять у табори.

Але говорив він про це не в нас, і аж три покоління тому.

Та чомусь уже другий рік поспіль у смоговому повітрі українських

промислових і не дуже промислових міст із відчинених вікон у вечірній прайм-тайм лунає хоч і не маршова, але все одно веселенька музика, а ущербна, нав'язлива потреба нічого не робити, ні про що не мріяти і нічого не пам'ятати невідступно переслідує живих, мертвих і ненароджених, в'їдаючись, наче вугільний запах, у предмети, думки і почуття.

Телетанці зразка 2011-го – чи не єдине нині загальнодоступне свято, на екрані – вродливі та молоді, усі глядачі, принаймні доки триває шоу, – рівні чи майже рівні, і захопливе дійство у телестудії відбувається майже насправді. Майже насправді – майже як у супермаркетах, де можна дивитися, але не можна скуштувати.

Більшість населення України споживає красиво запаковані танці, як дорогі псевдоделікатеси, напompовані консервантами, а де сало і танці – нема повстанців, та й звідки повстанці, коли щоби повставати – треба хоч іноді вставати із м'якого фотеля, і не до холодильника, а насправді.

Мильна булька, герой нашого часу, міниться всіма кольорами веселки. Телебачення стає подобою „супермаркету“, а супермаркет – дедалі більше – недільною родиною розвагою, шоу, і всі ми поступово до цього звикаємо, але чому? Бодріяр сказав би, що це засилля на українських телеекранах танців і їжі, їжі й танців не є, не може бути випадковим. І це навіть не „хліб і видовища“, знані нам зі шкільного курсу історії, це симулякри хліба й видовищ, призначені для майбутнього електорату, нашого віднедавна одноразового народу, який також напевно є симулякром чогось колись справжнього.

Щовечора третина населення України сидить у своїх помешканнях перед телеекранами. Назовні змінюється природа простору й часу, кольори, запахи, звуки, минає літо і починається осінь, ростуть діти й ціни в магазинах і на базарах, відходять чи переїжджають сусіди, непомітно перетікає кудись життя. А по телевізору триває шоу: йде чудесне, легке, невимуслене змагання, і вболівати – приємно, а не обтяжливо, і можна сидіти і ні про що не думати. Взагалі ні про що.

Маріанна Кіяновська, Львів

ЗАГРОЗА ГРОЗИ

► Яюсь із особистих причин (бувають ситуації, коли доволішній жаж чи абсурд можна розбити хіба чимось остаточно жакливим і межово абсурдним, а за певної духовної вправності навіть перевести це дійство в розряд повноправного – попри карикатурність – містичного ритуалу), я повторно переглядав несвіжий японський псевдо-снаф у жанрі порно, чи, правильніше, – японське порно в стилістиці гротескного псевдо-снафу. Перегляд виявився помічним у багатьох аспектах. Зокрема, оживлений труп жінки, що виявляється канібалом-німфоманкою, видався мені доброю метафорою для уособлення постаті смерті як такої. Значно виразнішою, ніж т.зв. „баба з косою“. Серед іншого з багатого асоціативного ряду, який відкрився за цією метафорою, я збагнув, що смерть, немов мертв'як-німфоманка з фільму, постійно хоче нас трахати, навіть ціною наших життів – хоча йдеться зазвичай не про втрачене (фізична смерть), а про змарноване (смерть метафізична) життя.

Смерть трахає нас, коли ми її боїмося.

Страх смерті – це різновид кайфу.

Проте не для живої здорової людини.

Жива здорова людина природно боїться смерті. Та саме тоді, саме в той момент, коли людина лякається, (і щоразу, коли людина лякається), смерть її трахає. І саме тоді жива, біологічно повноцінна людина, по суті, перетворюється на мертв'яка, на живого мертв'яка з горору і робиться неповноцінною у всіх сенсах, бо марнує власне життя на культ власної смерті, і починає відловлювати кайф від страху, – адже людина – це біохімічна машина, яка працює на кайфі, вона створена для перебування в раю, і в неї закладено залишковий, як на земні можливості, потенціал задоволення, – тож коли нема адекватних джерел для продукування кайфу (здорова самореалізація, творчість, секс, молитва, духовна гігієна, інтелектуальна послідовність etc), а накатані нейрохімічні канали гірляндами помпують неспокій, паніку, провину, – людина не те, щоби звикає до цього стану, а просто перестає знати про існування інших станів – благоді, миру, тихої радості, милосердя – і... як машина, на це запрограмована, продовжує продукувати собі кайф, але робити їй це вже давно „не в кайф“, бо виготовляє вона це задоволення з „лівих“, „палених“ інгредієнтів, от і „прихід“ відповідний: ні секунди реального кайфу, а лише повільне розсмоктування відхідняка. Цей перманентний абстинентний синдром означає, що страх смерті трансформується в потяг до неї. Що вона присадила вас на свою голку. І що вона вас трахає, вже не відходячи, так би мовити, „від каси“, себто від тіла. Себто ми самі себе... щоразу, коли відчуваємо солодко-нудотні хвилі вишуканого екзистенційного жаху, і коли стримуємо блювотні спазми через ментальну неперебірливість чи духовну неохайність, і коли з остраху „лоханутися“ або дістати репутацію лузера, нападаємо першими (так нападає агонізуючий), і коли звично топчемо слабших, і коли за кожен духовний порух вимагаємо

негайних дивідендів, і коли (зрештою, відповідно до реального становища), мов повії, калькулюємо свої стосунки з дійсністю, переводячи дорожочинні миті втіленості на фальшиві облігації внутрішньої позики. Достатньо швидко, хоча й непомітно, страх смерті перетворюється на єдину енергію, що живить наше життя.

Тут йдеться не лише про страх своєї власної біологічної смерті – цей страх іноді буває атрофованим від народження, – а страх смерті як такої у всіх її проявах – гидування падлиною, проблеми з власною тілесністю, жах проминання, нездатність розчавити гусінь, відразу до волосся в їжі, жага/байдужість до крові, досвід убивства живого організму, неспроможність витримувати саспенс у фільмах жаків, любов до кадрів документального насилля, потреба агресії й насилля в сексі, залежність від власного адреналіну, детермінована т.зв. „культурним спадком“ заангажованість у обіг духовного, фізичного і символічного лайна, черги до кунсткамер, цирк як єдиний формат універсальної комунікації... втім, мене занесло. Коротше, йдеться про страх смерті у всіх її проявах, якими б завуальованими й несподіваними вони не виявилися.

Коли ти її боїшся – вона тебе трахає:

коли ти заводиш себе черговою дозою футбольного фанатизму, щоб „легальний“ адреналін переплавити в „лівий“ сератонін у бійках з опонентами і вуличних погромах – вона тебе трахає бейсбольними бітами і кийками;

коли ти звідзядиш джойстиком віртуальних ворогів, і цифрова їхня кров стікає монітором, а мозок через складну систему напівлегальних маніпуляцій генерує собі призові дози гормонів, – смерть тебе трахає;

коли ти погоджуєшся на дотримання звичних для твоєї віри некрофільних ритуальних процедур поховання – вона тебе трахає просто на трунах родичів;

коли ти сам трахаєш мов навіжений усе, що рухається, – не для того, аби відчути повноту життя, а щоби самого себе відчути бодай трохи живим, – інакше ти не вмієш: твоє identity зосереджене в області репродуктивних органів, – вона тебе трахає у всі діри твоїми ж виростами (причому, зі страху ти сам давно мертвий, і аби підняти твій бойовий дух, смерть, – точнісінько, як у переглянутій мною японській муті, – ввалює тобі ін'єкції життя – парадокс! – смерть присаджує тебе на голку життя, проте винятково для того, аби все це дозоване (відведене) нею життя вона нас трахала, трахала страхом (трахом) себе самої.

Ну, і що тут додати оптимістичного? Що іноді й тупий кінематографічний треш здатен нагадати: ми, наші душі створені для вічного життя. Смерті немає. Вона існує тільки у формі страху. Як каже дзен-буддистський реп:

„Загроза грози перманентна, але нездійсненна“. Амінь.

Катерина з Богданівки

» Вона мовби розповідала світові, який талановитий її народ, як глибоко розвинуте в ньому естетичне почуття, яка сприятлива його душа до всього прекрасного в світі... До кінця її днів малярство, мистецтво залишилося для неї з епітетом: святе. Проста українська жінка усвідомила його як своє покликання високе.

Олесь Гончар

Біографія Катерини Білокур (1900–1961), відомої художниці-самоучки, може стати основою для твору цілком класичного сюжету – про боротьбу таланту зі своїм оточенням. Це історія про стать і про клас, що справляють визначальний вплив на долю людини. Нині постать народної мисткині оточена ореолом пошани та націоналістичних сентиментів, однак доля Білокур є прикладом не лише поетичності та чуттєвої любові до краси світу.

Прагматизм, властивий людям, вимушеним важко працювати заради виживання, відкидав будь-які

відхилення від прийнятого типу поведінки. Народжена у звичайній селянській родині, обдарована дівчина страждала від нерозуміння довколишніх. На думку матері, її живописний талант був карою для родини: „От покарав нас Господь такою дочкою! У людей дочки в таких літах уже заміж повиходили, їхні матері зятів мають, а наша (не при хаті згадувати!) чортів малює!“, а батько виганяв „дурню“ з голови різками. Життя Білокур є антиприкладом для ліберального міфу про людину як незалежного коваля власної долі – обдарованість Катерини стала основою не для творчого зростання, а повсякчасних проблем. Коли дівчина самостійно навчилася читати, батьки вирішили не віддавати її до школи (адже все вже вміє) – згодом, коли художниця зробить кілька спроб отримати професійну освіту, відсутність шкільного атестату стане на заваді. Фактично до сорока років життя Білокур – це титанічне обстоювання бажання

бути художницею, попри психологічний і фізичний тиск родини, осуд односельчан, а крім цього, це ще й принесення в жертву особистого (кажуть, Катерина відмовляла залицяльникам, знаючи, що у подружжі змушена буде займатись господарством, а не живописом).

Малює Білокур не завдяки (як, наприклад, народжена з нею одного року в родині інженера Маргіт Сельська, яка за підтримки батька отримала освіту в паризькій студії Фернана Леже), а всупереч обставинам, викроюючи час поміж роботою по господарству, потайки, на обривках полотна, вугіллям, олівцем у шкільних зошитах, самостійно майструючи пензлики, експериментуючи з виготовленням фарб. У 1934 році життєвий конфлікт виливається у спробу втопитися, після якої до кінця життя хворіла, однак, нарешті, відстояла власне рішення бути художницею. Поступово Катерина опановує олійні фарби – у 1935 році створена одна з найвідоміших робіт „Квіти за тином“. Поруч із підписом дописано „мальовано з натури“. На фоні літнього блакитного неба – жоржини, троянди, мальви, кручені паничі, лілії, півники, флокси, дзвоники, півонії, тюльпани, настурції, духмяний горошок, а перед тином – китички трави і скромна польова берізка. Художниця ніколи не зривала квітів, змальовувала їх із живих, і робота над полотном розтягувалась – рослини, які розквітають у різний час, знаходили своє місце у композиції. У Білокур чимало таких вишукано складених букетів – до довгих, гнучких стеблин мальв додаються маки, а знизу – барвінок із жовтою кульбабою („Букет“, 1954). Предметом її милування стають і прозаїчні овочі – буряк та квітка картоплі („Бурячок“, 1959); букет улюблених півоній (іншими фаворитами були мальви і жоржини) доповнюють гілки калини, морква та кавун (1951).

У начебто спокійних квіткових композиціях є прихована напруга – від замилювання кожною конкретною рослиною чи овочем, і динаміка – у переданні настрою природи. Літній полудень, вечірня сутінь, ранковий туман – полотна дихають розмаїттям живого світу, натякаючи на присутність людини глеком чи забутою на тині хусткою („Колгоспне



поле", 1948–1949) – людини, яка своїм поглядом перетворює „невинні“ дари природи на красу, сягає цю красу у своїй творчості.

Відкриття Катерини Білокур відбулося випадково і дещо мелодраматично. Почувши по радіо пісню відомої української співачки, 39-річна самоучка пише їй листа, до якого вкладає власний малюнок. Оксана Петрусенко радиться зі своїми друзями і врешті-решт до Богданівки приїздить Володимир Хитко з полтавського Будинку народної творчості, у якому через рік відкриється її персональна виставка. Увага професіоналів зробила можливими вступ до Спілки художників, закупівлі у музеї, виставки та поїздки, з'явилися друзі, яким можна було писати листи, абстрагуючись від богданівського побуту (листи художниці у 1995 році було видано окремою збіркою).

Білокур рідко зображала людські постаті. Один із цікавих винятків – графічний аркуш „Колгоспниця“ (1949), на якому жінка у хустці та з лопатою, наче володарка світу, стоїть посеред цілої хвилі квітів та овочів, яка фантазмагорично закручується навколо святкового столу. У портретах Білокур більш реалістична – її жінки (портрети Олі і Надії Білокур – племінниць художниці, а також колгоспниці Тетяни Бахмач) спокійні, виважені, повні гідності і задумливої ліричності. Автопортрети – підкреслено чесні. Бачимо стару жінку у хустці та „ватнику“, яка проникливо і трішки сумно дивиться на глядача, тримаючи руку біля підборіддя – ця поза, як і акцентовано виразні очі, підкреслює роботу думки і силу характеру, якими позначене все життя Білокур.

Визнання:

У 1944 Богданівку відвідав директор Державного музею українського народного декоративного мистецтва Василь Нагай. Саме його стараннями Музей українського народного декоративного мистецтва сьогодні має найкращу колекцію робіт Білокур. У хаті Білокурів у Богданівці 1977 року створили Музей-садибу Катерини Білокур. Композиторка Леся Дичко 1983 року створила балет „Катерина Білокур“, поставлено однойменний телеспектакль (1980), документальний фільм „Чарівний світ Катерини Білокур“ (1986) та художній двосерійний фільм „Буйна“ (1989).

Тамара Злобіна, Київ

Умань: не тільки парк!

➤ Зазвичай місто Умань вважається класикою українського туризму лише через дивовижний парк „Софіївка“. Насправді ж тут є що подивитися не лише в парку...

Приводом для „нового відкриття Умані“ для мене стала література. Річ у тім, що на початку ХХ століття в цьому місті відбувся своєрідний „літературний вибух“ – з Уманню були біографічно пов'язані такі автори, як Микола Бажан, Юрій Смолич, Раїса Троянker, Андрій Чужий, єврейський поет Езра Фінінберг та багато інших. Важко сказати, що було причиною, чому в невеликому містечку в такий короткий часовий відтинок перетнулися долі стількох письменників. Може, справа в географічному розташуванні Умані на перехресті багатьох шляхів, у самому центрі країни. Може, в досить помітному розвитку освіти в тих краях. Так чи інакше, з'явився привід ще раз подивитися це місто.

Але, звичайно, „Софіївку“ не оминеш. У будь-якому разі вона – альфа і омега поїздки до Умані, смисловий центр усього міста. Парк було засновано в останні роки ХVIII століття власником цих земель, польським магнатом Станіславом Потоцьким, названий на честь його дружини, Софії Потоцької (про її романтичне, сповнене пригод життя вам неодмінно розкажуть в Умані). Автор проекту й керівник будівництва

– Людвіг Метцель, уродженець Гданська, що походив із фламандців.

„Софіївка“ – один із небагатьох українських парків, що добре збереглися і пристойно доглядаються (а ще сюди нескладно дістатися). Це також парк, облаштування якого сповнене різноманітної символіки та багатозначності. Майже всі його об'єкти мають античні або алегоричні назви: наприклад, грот Венери або композиція „Природа і мистецтво“ (каміння, що символізує мистецтво – оброблене, рівне, а те, що символізує природу, має, відповідно, природну мальовничу форму). Сюди вписуються й „штучні“ будови – численні колони, бюсти класиків давньогрецької літератури. Є навіть підземна річка Ахеронт. Нею можна пропливти на човні за непропорційно велику ціну та уявити себе, наприклад, у міфологічному царстві мертвих. Ставки, острови, скелі, водограї, альтанки, різноманітні рослини, лебеді – у „Софіївці“ можна з задоволенням гуляти цілими днями.

Щойно ви вийдете з парку, Умань, завдяки контрасту з парком, спершу може справити сірувате враження. А втім, якщо придивитися, місто дуже мальовниче, і його ландшафт мав чудово сприяти літературним талантам. На вулицях Умані потоптають у зелені численні невеликі, але симпатичні будиночки того самого початку ➤





XX століття в стилі спрощеного модерну. Є й більш помітні будівлі, як-от колишня міська управа, торгові ряди та колишній готель „Лондон“. А на одному з центральних майданів – костел, збудований у XIX столітті в класицистичному стилі. Правда, за часів радянської влади тут влаштували картинну галерею, а тепер костел вимушений поєднувати і релігійні, й музейні функції.

Умань важко уявити також без єврейського духу. З єврейських пам'яток, правда, мало що збереглось, а самі євреї значною мірою виїхали (як і поляки). Та залишилися не одразу усвідомлювані, але безпомилково відчутні архітектурні сліди, особливості розташування домів і дворів, інші чіткі й безумовні зачіпки. І, звичайно, „нове єврейське життя“ вдихнуло в Умань новітнє масове паломництво хасидів усього світу на могилу їхнього цадика Нахмана. Властиво, паломники вже створили у місті цілий свій район, більш ніж несподіваний та екстравагантний, як на сучасну Україну. Тут вулицями ходять люди в традиційному єврейському вбранні, українські написи на вулицях дублюються івритом, або, точніше, навпаки: написи на івриті дублюються українською, і то не завжди, квітне торгівля кошерною їжею, а на одному кіоску навіть наліплено значок „смайлика“ з пейзами. Чоловікам дозволяють відвідати й синагогу на могилі цадика, там не аж надто цікаво з естетичної точки зору, але можна спостерігати своєрідну атмосферу, не схожу з традиційними українськими уявленнями про храми.



Що ж, теперішній „хасидський район“ Умані, можливо, якоюсь мірою здатен нагадати нам чи, точніше, допомогти уявити життя центральноукраїнських містечок, коли єврейські громади складали в них великий відсоток, а то й більшість населення.

І це ще один привід помандрувати до Умані, місця, де зливаються в один строкатий калейдоскоп враження від дуже різних епох і культур, тобто справді поетичного місця.

Олег Коцарев, Київ



Роко-фолковий врожай

„Я вернувся додів“. Концерт пам'яті Сергія Кузьмінського, 2011

➤ 2006 року лідер легендарного гурту „Брати Гадюкіні“ Сергій Кузьмінський (Кузя) закінчив концерт під промовистою назвою „Вродило“ закликком „Зустрінемося ще за 10 років!“. На превеликий жаль, Кузя відійшов у кращий світ у 2009-му, але цього року він зіслав нам своїх „посланців“, які взялися влаштувати концерт пам'яті Кузі і переспівати його пісні, котрі здавна ворохожили меломанів як в Україні, так і поза її межами. Записаний спеціально до цього концерту CD „Я вернувся додів“ визвучує пісні „Гадів“ на новому, досі незвіданому, рівні. На диску записані переспіви у виконанні 15 українських гуртів: „Бумбокс“, „Воплі Відоплясова“, „Гайдамаки“, „Димна Суміш“, „Кому Вниз“, „Mad Heads XL“, „Мандри“, „Океан Ельзи“, „Перкалаба“, „Пікардійська терція“, „Плач Єремії“ (власне, Тарас Чубай), „Танок на Майдані Конго“, „Тік“, „The Вйо“ і „ФлайзZza“. Докорінно по-новому зазвучав один із „гімнів“ „Братів Гадюкініх“ – „Ми – хлопці з Бандерштату“, який „Кому Вниз“ перетворив у потужний маршовий заклик. Ті з наших читачів, хто добре знає „Кому Вниз“, мабуть, одразу уявлять, як грізно і заклично звучать рядки „Дехто говоре: Бандити, хулігани / З тої голоти людей не будЕ / А ми ся подивим, як потреба стане / Хто полізе в льох, а хто під кулі підЕ“, підсилені громовим голосом Андрія Середи.

Мирослав Кувалдін („The Вйо“) вдало вловив характерний для свого гурту стиль регі у гадюкінській „Місячне сяйво твого тіла“: таке враження, що Кузя писав її, знаючи, що у 2011 році переспівувати цю річ доведеться саме Мирославі Кувалдіну. Окремої уваги заслуговує переспів чи не найпоширенішої се-

ред молоді гадюкінської „Роксоляни“ гуртом „ФлайзZza“. Другим ди- ханням „Роксоляни“ став... той-таки стиль регі! „ФлайзZza“ дуже свіжо грається з текстом пісні, докидаючи поміж слів різні несподівані вигуки, котрі, безперечно, живлять її: „Далі ніч не пам'ятаю / Рано очі відкриваю – / А біля ліжка... (і раптом чути переляканий голос вокаліста „ФлайзZza“: ШО БІЛЯ ЛІЖКА???) / Чорне твоє комбіне!“.

Несподівану схожість на манеру виконання Кузі продемонстрував Віктор Бронюк з гурту „Тік“ у пісні „Міську, вважай“, слова якої одного разу „дещо осучаснив“ сам Кузя на тому ж таки останньому концерті у вже такому далекому 2006-му. CD „Я вернувся додів“ – це не лише оновлене і в прямому сенсі урізноманітнене звучання „Братів Гадюкініх“, а й пречудова нагода для ознайомлення закордонної громади з українськими гуртами, які, фактично, сформували музичну ниву Незалежної України. Бо ж – хоч тут представлені переспіви „Братів Гадюкініх“ – меломани України і закордону вчують манеру, характерну для творчості усіх тих п'ятнадцяти, хто став тут „посланцями Сергія Кузьмінського“.

DagaDana. „Maleńka“, 2010

➤ 2010 рік породив унікальне явище музичної культури України – альбом „Maleńka“ від фолкового тріо „DagaDana“. Ще б пак: тріо це, як-не-як, поєднує у собі два музичні етноси – український і польський. Але це поєднання – далеко не все, що робить це тріо унікальним. І навіть приголомшливий вокал українки Дани Винницької, який абсолютно заповнює собою простір (як у концертних залах, так і у головах меломанів-слухачів цього CD), водночас впускаючи в себе її ж (Дани) віртуозну, подекуди на межі шаленства, гру на фортепіано – теж не вся унікальність гурту. Цю немалу частину унікальності доповнює, серед усього іншого, електронне „підігривання“ польки Даги Грегорович, яке, з одного боку, нібито й дуже дисонує зі стилем вокалу і фортепіано, іноді навіть спе-

ціально порушуючи заданий ритм пісні, але саме цей дисонанс, цю „суперечність“ Геракліт назвав би „вищою єдністю“. Дана Винницька і Дага Грегорович – два кінці лука, які намагаються розтягнутися в різні боки, а їхній контрабасист – Миколай Поспешальський – це татива, яка той лук з'єднує і замикає коло – творить ту казкову суперечливу єдність, яку пропонує нам у своїх піснях „DagaDana“ і яку вчує кожен меломан як в Україні, як у Польщі, так і по всьому світу.

3 CD „Maleńka“ особливо хочеться виділити аранжування української народної весільної пісні „Шуміла ліщина“. „Шуміла ліщина“ /



Як ся розвивала / Плакала дівчина / Як ся віддавала ... Як же не шуміти / Коли вітер віє / Як же не плакати / Коли серце мліє? – у „DagaDana“ вітальність весілля таки межує з „плачем“, бо аранжування таке дещо нервово напружене, ніби відчуваєш, що наречений хоч і радісно, але вона так і поривається заплакати, бо ж сумує за „дівуванням“, на чому наголошують багато інших весільних українських пісень. За над- ривністю і неймовірною імпульсив- ністю, звучання аранжувань „DagaDana“ нагадує не менш надривні аранжування українських народних пісень у вже званої за кордоном Мар'яни Садовської. Сподіваємося, що музика тріо „DagaDana“ внесе в український фолк те свіже бачення, якого йому так бракує серед укра- їнців в Україні і серед українських громад, що шукають єднання по всьому світу. „УЖ“ – не остання му- зична інстанція; ваші меломанські вуха – остання. Слухайте, оцінюйте і насолоджуйтеся.



Тарас Малкович, Київ

Катинська трагедія й анатомія терору

Олександр Зінченко. Година папуги, Харків. Фактор, 2011.

» Величезний комплекс літератури, присвяченої катинській трагедії, поповнився українською книжкою. Це – „Година папуги“ Олександра Зінченка.

Годі чекати від цієї книжки якогось особливого українського погляду на ті події – це радше виклад трагедії польських військовополонених для українського читача, в широкий свій масі, безумовно, знайомого з нею хіба що епізодично.



Текст „Години папуги“ дещо нагадує сценарій для документального фільму: підкреслені візуальні образи, постійне включення прямої мови свідків, учасників подій, їхніх родичів. Не в останню чергу саме завдяки цьому книжка вийшла дуже динамічною, насиченою, такою, що ні на мить не втрачає темпу та постійно залишає читача в напрузі, у зацікавленості. Олександр Зінченко і справді надав слово величезній кількості персонажів, а відтак зробив виразно відчутною і атмосферу поступового розмиття, забування, відходу від нас подій минулого, яке, проте, залишає по собі надзвичайно стійкий емоційний стан, що не забувається.

Якщо дотримуватись фактів, Катинь не була чимось винятковим у контексті Другої світової війни чи діяльності тодішніх тоталітарних режимів. Поляки, взяті в полон під час зайняття Червоною армією Західної України та Західної Білорусі, тривалий час поневірялися

радянськими таборами переважно в центрі й на сході України. А потім значну їх частину таємно розстріляли (зокрема й у Катині на прикордонній російсько-білоруській Смоленщині – вона й дала символічну назву подіям), причому це масове вбивство радянська влада заперечувала мало не до свого падіння. Подібних історій XX століття знає безліч. Але саме польська еміграція свого часу досягла того, щоб цей випадок не загубився, наполягла на збереженні пам'яті про трагедію, на належному вшануванні її жертв, поіменному встановленню осіб катів. І підтримання зусиль поляків із привернення уваги до Катині, як на мене, збільшує вірогідність того, що людство свідоміше й відповідальніше ставитиметься також до інших трагедій минулого чи тих, які відбуваються нині, на наших очах.

„Година папуги“ в деяких моментах пропонує неміфологізоване, позбавлене чорно-білого пафосу бачення Другої світової. Борці з нацизмом виявляються здатними на нічим не гірші за нацистські злочини, а західні союзники радо запліщують на ці злочини очі, щоб „дядько Джо“ (Сталін) не образився та легше сприйняв чергове відтермінування відкриття другого фронту, наслідком чого будуть чергові мільйони жертв на сході Європи.

Також вельми важливо, що у своїй книжці Олександр Зінченко подає чимало деталей з, так би мовити, „побутової анатомії“ більшовицького тоталітаризму. Це і розповіді про умови утримання в'язнів, про агентурну роботу серед них, про атмосферу перебування в таборах, про оманливе очікування швидкого звільнення, яке обернулося розстрілом, а в кращих випадках – північними і східними таборами. Саме звідси, до речі, походить назва книжки – „криками папуги“ поляки називали вигуки своїх наглядачів, коли вони приходили й викликали чергового в'язня, щоб забрати його кудись у невідомість. По-справжньому монументальні та вражаючі ті місця книжки, де, наприклад, „сумлінний гвинтик“ радянської системи, кат, розповідає про те, як він із товаришами проводив розстріли. Їх він зворушливо називає „роботою“, детально описує процедуру і залишається переконаним: усе зробив правильно, так, як треба.

Ці сторінки – надзвичайно важливий і безжалний документ епохи. А взагалі питання долі радянських катів середньої й нижчої ланок, рівня їхньої особистої відповідальності все ще мало обговорене та вивчене, воно насправді так само потребує нашої уваги.

Повторюся: „Година папуги“ – доступна, цікава історія, не без присмаку детективності. Але це враження майстерної легкості багато в чому псує мова книжки. Дуже багато помилок, одруків, легких неоховирностей. Не завжди зрозумілі полонізми і русизми (скажімо, якщо мову персонажів-поляків уже перекладено, то навіщо залишати в ній слово „ніц“ і нав'язливі беззайменникові конструкції? виходить-бо якийсь дивний „псевдогалицький“ ефект). Особливо прикро стає, коли плутаються слова „крізь“ і „скрізь“. Втім, є надія, що ці речі можуть бути виправлені при перевиданні. Котре дуже і дуже потрібне: українці мають знати не лише про свої трагедії ХХ століття.

Олег Коцарев, Київ

Машина часу від Леоніда Ушкалова

Леонід Ушкалов. Від бароко до
постмодерну, Київ, Грані-Т, 2011.

» Один із найбільш друкованих на сьогодні знавців українського бароко, харківський дослідник Леонід Ушкалов іще раз довів, що „архаїчна“ спеціалізація зовсім не заважає вдаватися (і не без успіху) до студій над новочасною літературою. Його нещодавно видана книга „Від бароко до постмодерну“ традиційно для автора має вигляд збірки есеїв, частина з яких уже побачила світ у різних фахових виданнях, а тепер послуговувала для чергової спроби створити – не більше не менше! – коли не повнокровну візію, то принаймні власний шкіц історії української літератури.

Серед попередників Ушкалова у цьому нелегкому починанні варто назвати Дмитра Чижевського, ученого-славіста світового рівня, „співця“ українського бароко. Обоє їх єднає любов до цього химерного стилю, що розквітнув у XVII–XVIII ст. в Україні. Однак Ушкалов іде далі: він робить спробу барокізувати всю подальшу літературу, відшуку-

ючи сліди попередньої епохи в наступних поколіннях письменників, у творчості Шевченка, Рильського, Тичини. Такі вправи трохи скидаються на обов'язкове для радянського літературознавства полювання на реалістичні елементи серед текстів „правильних“, прогресивних митців. Але стильовий критерій написання історії літератури (за Ушкаловим, нагадую, усі ми родом із бароко) – небезпідставний і має цікаву перспективу, хоча подекуди не допрацьований до кінця. Наприклад, інколи здається, що автор хоче підігнати письменника під бароковий штаб, як це трапляється з Максимом Рильським: безумовно, метр українського неокласицизму був знайомий із творчістю Григорія Сковороди, однак твердження Ушкалова про справжню сковородіану поета виглядає недостатньо обґрунтованим.



Ще одним доволі модним тепер критерієм, що ним керуються у пошуках літературної традиції, є, навімо його так, регіональний. На тлі помітного германofільства сучасних українських інтелектуалів закономірними виглядають зусилля слобожанців запропонувати альтернативу – свою версію історії літератури, з акцентом на багатій культурній спадщині Лівобережжя. У таких прагненнях не можна не запідозрити харківського дослідника, котрий свідомо домальовує на мапі української літератури регіон слобідських вольностей. До певної міри Ушкалов полемізує з поширеним міфом про Центрально-Східну Європу, зі складу якої зазвичай випадає дике поле лівобережної

України, котре щедрі прибічники „західництва“ часто-густо віддають російській зоні впливу. Ушкалов по-лицарськи обстоює честь свого краю, вибудовуючи вісь культурного спадкоємництва від Сковороди через харківських романтиків, український ренесанс двадцятих років минулого століття й аж до наших сучасників Сергія Жадана та Сашка Ушкалова.

Заслугою Леоніда Ушкалова є відвага взятися за біографічний метод, досить поширений в українському літературознавстві, а тому часто дискредитований по-дилетантськи трактованою формулою „буття визначає свідомість“. Ушкалову вдається зберегти золоту середину між позалітературними балачками та вихолощенням тексту, позбавленого своїх контекстуальних зв'язків. В есеях збірника живі портрети письменників гармонійно переходять у роздуми про джерела художньої творчості. Наприклад, віхи письменницької активності українського полеміста кінця XVI – початку XVII ст. Мелетія Смотрицького годі зрозуміти без тих життєвих перипетій, що формували його погляди на релігійну та суспільну ситуацію, яка склалася у Речі Посполитій після прийняття Берестейської унії 1596 року. Окрім біографічного принципу організації тексту Ушкалов майстерно справляється і з тематичним відбором, коли осердям есею стає не чиясь постать, а певна ідея чи набір літературних мотивів: від пікантно-серйозного „Бароко сексуальне“ до поважно-наукового „Філологія – служниця богослів'я“.

Вражає непересічна обізнаність дослідника з комплексом літературних текстів, надто барокових, на котрі він постійно покликається. Напрошується думка про енциклопедичний характер наукового стилю Ушкалова. Недарма серед розмаїття есеїв, репрезентованих у збірці, вміщено витяг із майбутньої Шевченківської енциклопедії, над якою Ушкалов працює й тепер.

Важко не помітити велику інформативну насиченість збірки, але постійна увага автора до деталей подеколи гіпертрофована, що зумовлює надмірну „цитатність“, коли за деревами важко побачити ліс, тобто сконцентруватися на головному, схопити центральну думку есею. Можна зробити напівжартівливе припущення, що така

Особливість авторської манери пояснюється впливом матеріалу: українська барокова література рясніє цитатами та парафразами зі Святого Письма, богословських текстів, світських книг історичного та природничого характеру тощо. Проте далеко не кожен сучасний читач достатньо натренований у каскаді імен, фактів, посилань, що ними повниться наукова есеїстика Ушкалова. Більше того, у деяких випадках очевидно є фрагментарність письма, коли авторська думка рухається ніби підстрибом: до прикладу, там, де Ушкалов зводить воєдино свої примітки до творів Шевченка, читач змушений і собі стрибати від одного лаконічного коментаря до іншого.

А втім, не випадково назва книги апелює до двох далеко розведених у часі епох. Неперервна лінія розвитку української культурної традиції накреслена так вдало: минуле потискає руку сьогоденню, наче й не було століть пертурбацій, змін смаків і поглядів на життя, тотальних анігіляцій та чергових спроб почати все спочатку. І так по-старосвітськи, і так водночас сучасно бачиться авторові в усьому велична драбина Якова, символ вічних сходжень людства – попри невдачі вавилонських веж – до горніх світів.

Ольга Максимчук, Київ

Король помер. Слався, наступний королю

Юрій Терещенко. Скарби історичних традицій. Київ, Темпора, 2011.

Книжка українського історика Юрія Терещенка є збіркою статей, надрукованих у попередні роки (1996-2010) у різних наукових виданнях, на тему розвитку української державності.

Статті можна умовно розділити на дві частини – перша – ретроспективна, друга – історіографічна. В історичній частині простежується розвиток інституту влади на українських землях від полянського князівства VI – IX ст., утворення давньоруської держави на чолі з династією Рюриковичів, визвольних змагань гетьмана Івана Мазепи і до бурхливих подій української революції 1917 – 1921 рр.

В історіографічній частині розглядаються закономірності розвитку української держави у поглядах представників української інтелігенції кінця XIX – початку XX ст., зокрема В. Липинського, І. Франка, Є. Чикаленка.

Наскрізною ідеєю книжки є твердження про безперервність традицій державності на українських землях. Автор доводить, що незалежно від того, хто був при владі – чужоземна чи місцева династія, – українська еліта ніколи не втрачала впливу на внутрішньополітичні процеси. Роль еліти в різний час виконували різні верстви – спадкова аристократія, козацтво, духовенство. На думку Ю. Терещенка, фундаментом українських державотворчих процесів виступала місцева шляхта – або самостійно, або асимілюючись з іншими суспільними верствами, наприклад, із козацтвом Наддніпрянської України у XVI-XVIII ст. та уніатським духовництвом на Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст.



Вчений акцентує на історичних паралелях між Україною та європейськими країнами. Події, що відбувалися на українських землях, не виглядають окремішно, а цілком логічно вписуються в загальноєвропейський контекст. Проведено аналогії між українським козацтвом та англійськими „джентрі“, визвольною війною Богдана Хмельницького та революцією Олівера Кромвеля, Запорізькою Січчю та італійськими містами-державами тощо. Юрій Терещенко наголошує, що історичний розвиток україн-

ського народу є органічною складовою традицій європейського державотворення.

В історіографічній частині впадає у вічі увага науковця до постаті В. Липинського. Втім, це не викликає подиву, адже останній справив неабиякий вплив на історичні погляди Ю. Терещенка. Цілком очевидно, що автор книжки перейняв у теоретика українського косерватизму захоплення монархічною формою правління, яка могла б, на його думку, забезпечити процвітання українській державі. Монархія, вважають на початку XX століття В. Липинський і на початку XXI – Ю. Терещенко, є більш конструктивною, ніж демократично-республіканські рухи, які лише роз'єднували українське суспільство і дестабілізували країну. Як підтвердженням цьому наведено приклади гетьманів Богдана Хмельницького та Івана Мазепи, які з різних причин не змогли впровадити спадковий принцип передачі влади і були приречені на поразку у справі розбудови української держави. Вчений, слідом за своїм попередником, дорікає представникам „лівих“ партій часів у 1918 р., які не захотіли підтримати монархізм П. Скоропадського й долучилися до розвалу української держави.

Юрій Терещенко так само тяжіє до визнання ролі національної еліти у справі розбудови держави, необхідності існування класів, кожен із яких виконував би власну функцію. Вчений у своїх статтях неодноразово закликає до визнання національного питання пріоритетним по відношенню до інших: станових, соціальних тощо. Викладаючи погляди В. Липинського на ті чи інші аспекти української історії, Юрій Терещенко зображує також атмосферу, у якій працював учений. Оскільки це був час боротьби за українську державу, погляди В. Липинського добре ілюструють також саму добу. Погляди інших представників української еліти Ю. Терещенко подає в контексті їхніх зв'язків та полеміки з В. Липинським.

Оскільки статті, зібрані в книжці, були написані в різний час, а тематика в них схожа, то подекуди можна натрапити на повтори. Деякі твердження автора вимагають чіткішої та переконливішої аргументації, а посилання на оригінальні тексти середньовічних документів

та анотації

„зависають” у повітрі через слабку прив’язку до висловлюваних думок.

У цілому, студії Ю. Терещенка налаштовують читача на оптимістичний погляд щодо історії України. Дослідник пропонує по-новому сприймати періоди „бездержавності” на українських теренах: замість плачів за пропашою долею – сприйняття державотворчих процесів у контексті загальноєвропейського розвитку країн, багато з яких у результаті стали доволі успішними.

Олександр Романцов, Київ

Шипшинно-пташинна лірика

Ірина Шувалова. Ран, Київ, „Смолоскип”, 2011.

» Говорити про дебютну збірку Ірини Шувалової мені надзвичайно важко через близьке знайомство з авторкою. Та все ж, попри всю мою суб’єктивність, спробую поговорити про цю, як на мене, одну з найкращих поетичних книжок нашого десятиліття. Мені хочеться поміркувати про те, з чого ці тексти зроблені, і чому вони „діють”. Адже вони почали впливати на слухачів і читачів іще задовго до виходу книжки; Ірині вірші були на слуху, звучали на фестивалях, цитувались і деколи навіть знались напам’ять. Урочисте „весна все одно прийде”, „хлопчик зі змієм повітряним замість серця”, рейки та олов’яні солдатики із „rain’n railway”.

Найперше, на що звертаєш увагу в Ірининій поезії – її прекрасний ритм. Це ритмічні звукоряди, що їх, як писала у післямові до „Рану” Маріанна Кіановська, просто приємно вимовляти, навіть якби вони нічого не означали. Язик і губи сприймають цю поезію, як вишукані ласощі. Від її рим не відгонить старосвітськості, яка могла б відштовхнути звиклого до популярних нині верлібрів читача. Незважаючи на виважену чітку форму, ця поезія дуже експресивна, жива і сучасна. Навіть коли у віршах ідеться про міфологічних героїв, чи коли вони насичені філософською термінологією, усе ж залишається інший шар, для простішого читача, якому однаково буде близьким і дотичним ліричний герой.

Ірина пише про полігамію і ба-

гатобожжя (міфологію). Її чоловіки, хлопчики її віршів, змальовані з грецьких богів. У розділі „аргонавти” ми зустрічаємо витончених, ніби копії древніх статуй, зміеборців, Нарциса та Фаетона. Авторка опускає їх до світу людей, ніби дає „помацати” відчуття Ікара („падати буде м’яко”, „падати буде муляти”), показує чоловіком-рогоносцем Орфея („де жона твоя йолопе? чи не в портовій таверні / чи який випадковий матрос її сльози не висувив?”).



Вірші Ірини Шувалової еротичні і тілесні. Знову ж повернувшись до чудової післямови Кіановської, яка пише, що кожен вірш – це „орган чуття”. Через окремий текст, його образність і термінологію, ми дивимось на світ ніби оновленими очима. Так оживає „м’ясо дерева” і його гострі груди, так гавань приймає кораблі, як жінка – коханого, так троянди пов’язуються з троянками у гомоеротичному вірші „Розарій”:

„хлопчики-шльондри цілують під-
вусами троянд
вусами пах їх лоскочуть сп’янілі
троянці
день осипається – отже своє від-
стояв...”

Крізь тіло Іриних віршів проростає флора і фауна. Це видно із обкладинки, на якій у шипшинових заростях войовничу жінку обсідають різноманітні птахи. Також це можна помітити, порохувавши, скільки разів у поетичній збірці зустрічаються рослинні та тваринні метафори. Найчастіше олюднуються дерева, які „стоять на плотах” і „жадібно

стискають у кронах зірки / чи може зірки їх сп’янілих тримають за віття”. Кров стає квітами або червоними лисицями, котрі тікають із дівочого тіла у „Травмі”. Тіло людини вписується у ландшафт („заростемо ніччю”, „пускати корені у полоні”), рослинність і тваринні мотиви ще більше підкреслюють плотське („у мене всередині бджоли пухнасті і теплі”, „гнізда твої в мені заселили птахи інакші”, „сущіття шипшини солодкі криваві вузли / всі пальці пов’язані щоб пам’ятати про тебе”).

Разом із тим маємо тут тему травми, рани. Зустрічаємося із Бродським, який насилає солі у підставлені ранки і з незагойною раною рота, яка декламує поезію. Болючість Іриних віршів легко приміряти на себе, вона личитиме практично усім жінкам, делікатним юнкам та мрійливим підліткам. Мінорний настрій іноді навіть межує з готичним антуражем: самотня людина на пустирі, як пентакль, повішений місяць, „зливи пожовклий кістяк”, анатоми у „свої болі перебрані як у смокінги”.

Та з іншого боку, це не мазохістичні плачі, не описи пасивного рослинного скіння, а скоріш вправи з осягання світобудови. Ще раз – „вірш – орган”, тут уже орган автора, який шукає спосіб побачити більше, ніж бачив доти, і успішно знаходить. Така собі шокова арт-терапія, результати якої виглядають доволі конструктивно. Це тексти, писані мовою ран, яка підіймається понад межею тіла і роззирається довкола на людей та богів.

Це тексти-прозоріння, і вони справді кажуть нам більше, ніж мають сказати.

Альбіна Позднякова, Львів

Про незнищенність

Василь Даниленко. Ізидора, рідна сестра Лесі Українки: від сталінських таборів до еміграції, Київ, Смолоскип, 2011 р., 255 с.

» Нова книжка „Ізидора, рідна сестра Лесі Українки: від сталінських таборів до еміграції” – спільний проект Національної академії наук України, Інституту української археографії та джерелознавства імені М.Грушевського і галузевого державного архіву Служби без-»

» пеки України, вийшла коштом Фондації імені Івана Багряного у київському видавництві „Смолоскип” і, завдяки оригінальності документів НКВС УРСР та спогадам самої Ізидори Косач-Борисової „Із минулого та пережитого”, є яскравим і по-справжньому живим, від першої особи, свідченням абсурдної



та жахливої епохи сталінських репресій, у вирі яких опинилася наймолодша Косачівна. Завдячуючи певним обставинам особистого та історичного характеру, їй вдалося випливати з цього виру, щоб і своїми спогадами, і подальшим життям іще раз переконливо довести незнищенну силу людського характеру, вихованого на гуманістичних ідеалах. Автор Василь Даниленко (колишній співробітник Галузевого державного архіву СБУ, доктор історичних наук) – зробив усе можливе, аби піднести долю цієї неординарної жінки до загальноісторичного контексту, вписавши дух минулих непростих, суперечливих часів у сьогодення, нагадуючи та застерігаючи.

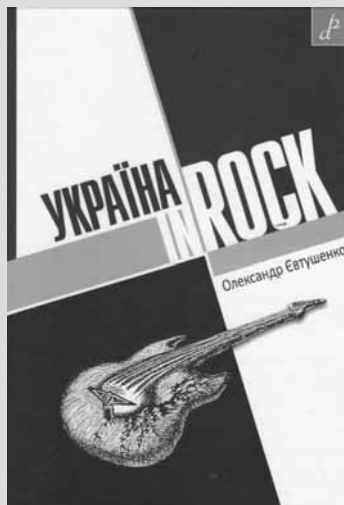
Марія Микицей,
м.Івано-Франківськ

Історії української рок-музики „від початків”

Олександр Євтушенко. Україна IN ROCK: статті та есеї, Київ, Грані-Т, 2011.

» Якщо порівнювати музику з літературою, то книгу музичного

критика Олександра Євтушенка „Україна IN ROCK”, присвячену історії української рок-музики „від початків” і до сьогодні, очевидно доцільно порівняти з ґрунтовною історією української літератури, так, мовби якийсь критик узяв один із її аспектів і написав про це захопливий „підручник”. У такому разі найперше, про що слід говорити у зв’язку з появою такого „підручника” (чому б не „історії української рок-музики”?), – це ретельне прописування традиції рок-музики в Україні (бачте, навіть великими літерами виділено для наочності!), або ж її утвердження у свідомості пересічного вітчизняного читача. Отак, „Україна IN ROCK”, або й навпаки – рок-музика в Україні – уперше по довгій періоді замовчування й упертого ігнорування в українських медіа стає незаперечним фактом із власними традицією (починаючи з середини 80-х рр. XX ст.), „каноном” (до якого входять „Брати Гадюкіни”, „ВВ”, „Плач Єремії”, „Вій”, „Кому Вниз”, „Мертвий Півень”, „Тартак”, „Океан Ельзи”, ТНМК і багато інших), а також різноманіттям стилів і напрямів (від „поп-рок мейнстріму” до панк-



року, „металу” й готики). Тепер залишається тільки чекати, доки з’являться такі ж „підручники”, присвячені іншим напрямам і стилям української музики, однак це вже тема для іншої розмови.

Ольга Купріян, Київ



Коли відбувається війна
двох злочинних угруповань
і одне гризе другого, то
не тільки з моральних,
а й з чисто раціональних
міркувань розсудливі люди
мають відступити набік.
Найхибніша тактика, яку
можуть у такій ситуації
обрати інтелектуали
— це ставати „на чийсь
сторону“ й розбрідатися
«по політтаборах»: цим
вони тільки ослаблюють
суспільство, позбавляючи
його незалежного духовного
проводу.

Оксана Забужко